This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

13

UC-NRLF

B 3 671 046

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

2/4 BIND

Isländsk litteratur

i urval och översättning

Läsebok för skola och hem

av

ELIAS WESSÉN

UPPSALA - J. A. LINDBLADS FÖRLAG

Digitized by Google

Digitized by Google

ISLÄNDSK LITTERATUR

I URVAL OCH ÖVERSÄTTNING

Läsebok för skola och hem

av

Elias Wessén

UPPSALA ~ J. A. LINDBLADS FÖRLAG

Digitized by Google

UNIV. OF CALIFORNIA

Uppsala 1922
Appelbergs Boktryckeri Aktiebolag
26180

Digitized by Google

PT7221
A5W4

FÖRORD.

Denna bok är, liksom dess fortsättning »Fornsvensk litteratur», närmast avsedd för undervisningen i gymnasier, flickskolor och seminarier. Utgivaren har emellertid hoppats, att den också skulle kunna vara lämpad för en större allmänhet; intresset för den fornnordiska litteraturen är, av flera tecken att döma, i stark tillväxt.

Envar, som haft tillfälle att pröva saken, vet, hur tacksamt det kan vara att läsa de isländska sagorna just på det ålderstadium, där undervisningsplanen föreskriver sådan läsning. Den raska och skiftande berättelsen, friheten från reflexioner och sentimentalitet, sympatien för det manliga och det äventyrliga, tidsavståndet — allt passar ypperligt för pojkar i de åren. En stor fördel har jag funnit det vara att börja litteraturstudiet med en ganska bred läsning av sagor. En del av dessa stycken kunna lämpligen läsas av eleverna i hemmet, för att sedan muntligen berättas i skolan. Man är ofta i beråd om passande uppgifter för den viktiga del av undervisningen, som heter »övning i muntlig framställning»; de forntida och medeltida sagorna lämna ett förträffligt material för referat.

Även andra, rent sakliga skäl tala för att man bör börja med sagan och först sedan övergå till eddasångerna.

Urvalet av texter bör ej ske uteslutande (eller ens företrädesvis) ur litteraturhistoriska synpunkter. Utgivaren har sökt, så långt det begränsade utrymmet det medgivit, genom sagornas egna berättelser lämna en bild av Islands bebyggande och kultur, livet på den avlägsna ön och huvuddragen av folkets karaktär; några av de mera kända

M303680
Digitized by Google

sagogestalterna, Egil, Gunnar av Lidarände, Njål, ha fått framstå i karakteristiska situationer. Ättesagan är för övrigt enligt mångas mening, rent estetiskt sett, islänningarnas yppersta skapelse. — Mot bakgrunden av en sådan kulturhistorisk och historisk orientering bör sedan studiet av den forntida litteraturens mästerverk i saga och kväde lämna en rikare behållning.

Styckena i denna läsebok äro, med få undantag, översatta av utgivaren. Från professor Emil Olsons tolkning av Snorres Konungasagor (I, 1919, Gleerups förlag) har jag med hans benägna tillåtelse hämtat styckena »Snorres företal», »Konung Håkon den gode tvingas att deltaga i ett offergille» och »Slaget vid Svold». De båda skaldekvädena äro översatta av lektor Axel Åkerblom: »Sonatorrek» i Nordiska fornkväden (1899) och »Bersoglisvisur» (med kommentar) i Norröna dikter (1916); ur hans nyligen utkomna, mästerliga tolkning av Eddan härröra »Det gamla Sigurdskvadet» och »Gudruns klagan» ävensom de båda stroferna i Volsungasagan sid. 163. En av verserna i Gunnlaugs saga (sid. 70) har jag lånat ur Bååths översättning, likaså versen i Egils saga (sid. 11). Professor Otto von Friesen har välvilligt tillåtit mig reproducera hans fotografier av Skarpåker-stenen och den nyfunna Altuna-stenen.

Uppsala i mars 1922.

Digitized by Google

ÄTTESAGOR

Digitized by Google

Digitized by Google

Ur Egil Skallagrimssons saga.

Harald hårfager underlägger sig Norge. Skalla-Grim flyttar till Island.

Harald, Halvdan svartes son, hade tagit arv efter sin fader österut i Viken. Han hade då avlagt ett löfte att ej klippa eller kamma sitt hår, förrän han var ensam konung i Norge. Därför kallades han Harald luva. Först kämpade han mot de konungar, som voro närmast honom, och vann seger över dem; härom förtäljes mycket uti andra sagor. Sedan lade han under sig Upplanden och drog norrut till Trondheim. Här fick han hålla många slag, innan han blev herre över hela Tröndelagen. Därpå ämnade han sig vidare norrut till Naumudalen emot bröderna Härlaug och Rollaug, som voro konungar där. Men när de sporde hans avsikt, gick Härlaug med elva man in i den hög, som de hade byggt på i tre år förut, och därpå tillslöts högen. Men Rollaug nedlade sitt konungadöme, tog namn av jarl, gav sig i konung Haralds våld och lämnade honom riket. Så blev Harald herre över Naumudalen och Hålogaland. Han tillsatte män, som där skulle vårda hans rike.

I de fylken, som på detta sätt efterhanden kommo under konung Haralds välde, ända till Sognefjorden i söder,

Harald hårfager blev konung omkr. år 860. *Viken* var ursprungligen namn på Kristianiafjorden, sedan på landet å ömse sidor om denna, hela Östnorges kustland (t. o. m. Bohuslän i öster). Haralds arvrike var beläget i Västfold, d. v. s. den del av Viken, som låg väster om Kristianiafjorden. *Upplanden* (»de övre landen») kallades de i förhållande till kustlandet (Viken) längre upp belägna bygderna, huvudsakligen kring Glommen och Mjösen. *Trondheim* (»tröndernas hem»), landet kring Trondhjemsfjorden, där trönderna bodde. Det kallades också *Tröndelagen* (»det område, där tröndernas lagar gälla»). Längre norrut lågo *Naumudalen*, nu Namdalen, och *Hålogaland*, nu Helgeland.

Digitized by Google

såg han strängt upp med hövdingarna och storbönderna och alla dem, som kunde misstänkas för att vilja återställa sin forna självständighet. Han lät dem välja mellan att träda i hans tjänst och att draga bort ur landet. I annat fall fick man fresta ännu hårdare villkor: några fingo låta livet, andra stympades till händer och fötter. I varje fylke slog han under sig all odaljord och allt land, antingen det var bebyggt eller icke, likaså havet och alla vattendrag. Alla bönder måste betala honom skatt för sin jord; och alla de, som röjde skogar, sjödo salt eller drevo fiske och jakt, blevo honom likaså lydnad pliktiga.

För detta tvång flydde många bort ur landet, och vida omkring bebyggdes då många förut öde nejder, både österut i Jämtland och Hälsingland och västerut på Söderöarna, i Irland och Skottland, i Normandie uti Valland, på Orkenöarna och Hjaltland och Färöarna. Och på den tiden fann man också Island.

Konung Harald påbjöd en stor ledung, samlade en flotta och kallade till sig folk från alla delar av riket. Han seglade från Trondheim söderut, ty han hade hört, att en stor här hade samlats från Agder, Rogaland och Hordaland; skaror av män hade också kommit både från de inre delarna av landet och från Viken i öster. Många stormän voro också med uti denna härnad för att värja landet mot konung Harald. Denne seglade nu med en stor flotta söderut. Själv hade han ett stort skepp, som var bemannat med hans hird.

Odaljord, den bebyggda jord, som med full äganderätt innehades av de fria ätterna. *Betala skatt* till konungen innebar, menade sålunda de norska bönderna, ett olidligt intrång i den gamla äganderätten och friheten. *Hälsingland* kallades i äldre tid hela kustlandet utmed Bottniska viken, så långt norrut det var bebyggt. Huruvida det svenska Norrland till någon del fått sin befolkning västerifrån, som här antydes, är ej fullt klart. *Söderöarna,* Hebriderna. *Valland,* Frankrike. *Hjaltland,* Shetlandsöarna. *Island* upptäcktes av en svensk man, Gardar Svåvarsson, omkring år 870; redan tidigare hade emellertid ön varit besökt av irländska munkar Den första bosättningen ägde rum år 874. *Agder, Rogaland, Hordaland,* landskap i sydvästra Norge.

Digitized by Google

Flottorna möttes uti Haversfjord i Rogaland. Här stod det största slag, som konung Harald hade haft, och manfallet var stort å båda sidor. Konungen lade sitt skepp främst, och där var striden hårdast, men den slutade så, att han vann seger. Där föll Tore haklång, konungen i Agder, och hans fader Kjotve den rike flydde med allt det folk, som ännu var kvar, utom dem som efter kampen gåvo sig i konung Haralds våld. När konungens här mönstrades, voro många fallna och många svårt sårade. Av alla dem, som haft sin plats på kungsskeppet framom masten, var ingen enda utan sår, utom de tolv bärsärkarna, som järn icke bet på. Konungen lät förbinda sina mäns sår, tackade dem för den mandom de hade visat, delade ut skänker och prisade framför allt dem, som syntes honom mest förtjänta därav. Dessa lovade han även en ökad värdighet i sitt rike. Därvid nämnde han särskilt skeppshövdingarna, därnäst kämparna i förstammen på sitt eget skepp och de andra skeppen.

Detta var den sista strid, som konung Harald utkämpade inom sitt land, och från den tiden gjordes honom icke något motstånd mera. Hela landet lade han sedan under sig.

Konung Harald låg med sin här i Fjordarna. Han sände bud runt omkring i landet till dem, som ej tillförene självmant hade kommit till honom och som han var angelägen att komma till tals med. Konungens utskickade kommo till Kväll-Ulv och blevo där väl mottagna. De framförde sitt ärende och sade, att konungens vilja vore, att Ulv skulle komma till honom. »Han har hört», sade de, »att du är en dugande och högättad man. Du kan vara förvissad om att han kommer att visa dig mycken heder, ty han har en stor iver att kring sig samla sådana män, som utmärka sig framför andra genom

Fjordarna, fylke å Norges västkust, norr om Sogn.

Digitized by Google

styrka och mod.» Kväll-Ulv svarade, att han nu var en gammal man, som icke längre dugde till att ligga ute på härfärder. »Jag vill därför nu sitta hemma», sade han, »och icke giva mig i någon konungs tjänst.» »Låt då din son fara!» återtog sändebudet, »han är stor och stark och välvuxen. Konungen skall göra honom till länderman, om han vill gå i hans tjänst.» »Icke vill jag», svarade Grim, Kväll-Ulvs son, »bliva konungens länderman, medan min fader lever; ty så länge skall blott han vara min herre.» Sändemännen foro sedan därifrån. Och när de kommo tillbaka till konungen, berättade de honom, vad Kväll-Ulv hade svarat. Han blev då vred och sade helt kort, att de där måtte vara några storkaxar, och undrade, vad de i övrigt kunde ha i sinnet.

Kväll-Ulvs äldste son Torolv var emellertid av annan mening, då han om hösten återvände från en vikingafärd. Lockad av den ära, som vederfors männen i konungens hird, gick han i dennes tjänst, trots faderns onda aningar, att detta skulle bringa olycka över ätten. Han deltog med utmärkelse i slaget vid Haversfjord bland kämparna i förstammen på Haralds skepp, men blev sedermera förtalad av tvenne män, som ansågo sig förorättade av honom. Slutligen blev han dräpt av konungen själv. Därigenom lades grunden till en bitter fiendskap mellan Kväll-Ulvs ätt och den norska konungasläkten.

Kväll-Ulv och Skalla-Grim rådslogo ofta om vad de hade att göra. Och de blevo eniga om att de, lika litet som andra män, vilka lågo i fejd med konungen, kunde stanna kvar i landet utan måste draga bort. Det syntes dem då rådligast att begiva sig till Island, ty de hade hört, att där skulle vara ett gott land. Dit hade deras vänner och bekanta, såsom Ingolv Arnesson och hans följe, styrt kosan och slagit sig ned där och grundat nybyggen. Man kunde där taga jord i besittning för intet och välja sig boplats efter behag. De beslöto därför att bryta upp och fara bort ur landet.

Ländermän kallades i Norge de av konungen tillsatta och av honom beroende hövdingarna i de olika bygderna. *Ingolv Arnesson* och hans broder Leiv voro de första nybyggarna på Island (874).

Digitized by Google

Tidigt om våren utrustade de sina skepp. De hade två stora handelsfartyg, och på vart och ett av dem satte de trettio vapendugliga män, utom kvinnor och barn. De togo med sig allt det lösöre, som skeppen kunde rymma. Men deras jordar vågade ingen köpa, av fruktan för konungen. Och då de voro färdiga, seglade de bort.

Vinden var god, och de höllo sig så nära tillsammans, att de alltid kunde se varandra. Men när de hade kommit långt ut till havs, blev Kväll-Ulv svårt sjuk. Då döden syntes närma sig, kallade han till sig sitt skeppsfolk och sade, att det nu var troligt, att deras vägar snart måste skiljas. »Jag har aldrig förr varit sjuklig», sade han, »men om det nu går så, som jag väntar, att jag skall dö, så gören mig en kista och kasten mig över bord. Annorlunda har det nu gått, än jag tänkte mig, när jag icke får komma till Island och där taga land. I skolen bära fram min hälsning till min son Grim, då I träffen honom. Och därtill skolen I säga honom, att om han kommer fram till Island och jag är där före honom — hur otroligt detta än må förefalla —, så skall han taga sin bostad så nära som möjligt intill den plats, där jag har kommit i land.»

Kort därpå dog Kväll-Ulv, och männen på hans skepp gjorde, såsom han hade befallt: de lade honom i en kista och sköto denna över bord. Därefter tog hans gamle vän Grim från Hålogaland ledningen av skeppet. De närmade sig nu Island och kommo fram till sydkusten. Men då de hade hört, att Ingolv hade slagit sig ned västerut på ön, seglade de åt detta håll. Då de kommit förbi Reykjanäs, sågo de en fjord öppna sig och styrde dit in med båda skeppen.

Det blev hårt väder med mycket regn och tjocka. Då skildes skeppen åt. Grim från Hålogaland seglade in uti

Reykjanäs, Islands sydvästligaste udde. På andra sidan om denna utbreder sig den stora havsbukten Faxafjord.

Digitized by Google

Borgarfjord, så långt att de kommo förbi alla skären. Därpå kastade de ankar, till dess att vinden lade sig och det blev klart. Där väntade de på flodtiden och förde så skeppet upp i mynningen av en å, som heter Guvån. De drogo skeppet upp uti ån, så långt de förmådde, lossade sedan sin last och inrättade sig för den första vintern. De besågo landet utmed sjön, både längst in i fjorden och längre ut. Och de hade icke gått långt, förrän de i en liten vik funno Kväll-Ulvs kista, som där hade flutit i land. De buro den bort till näset därbredvid och staplade upp ett stenröse omkring den.

Skalla-Grim landade på ett ställe, där ett stort näs gick ut i sjön, och ovanför näset var ett trångt ed. Där lossade de sin last och kallade platsen Knarrarnäs. Därpå undersökte Skalla-Grim landet. Där var vidsträckt myrjord och stora skogar, långt emellan fjäll och strand. Där var gott om sälar och fisk. När de besågo landet söderut utmed sjön, funno de en stor fjord. Och då de följde denna inåt, kommo de omsider fram till en plats, där de stötte på sina följesmän, Grim från Hålogaland och de andra. Där blev då ett glatt återseende. De omtalade nu för Skalla-Grim, att hans fader hade dött och flutit i land där samt att de hade jordat honom. De följde honom till det stället, och han såg då, att där i närheten fanns en plats, som var utmärkt lämplig för att grunda ett nybygge på. Skalla-Grim vände därpå tillbaka till sitt skeppsfolk, och de stannade sedan kvar över vintern var och en på den plats, där han hade kommit i land.

Skalla-Grim tog nu i besittning all mark mellan fjäll och strand, hela den stora myren och allt land, som genomflytes av de många vattendragen, ända ned till havet. Om våren förde han sitt skepp söderut till fjorden, in i den vik, som ligger närmast den plats, där Kväll-

Borgarfjord är en liten vik av den stora Faxafjord. Där utmynnar *Guvån,* och flodmynningen bildar en förträfflig hamnplats, som ofta omtalas i sagorna.

Digitized by Google

Ulv hade flutit i land. Där byggde han en gård och kallade den Borg. Fjorden kallade han Borgarfjord, och efter den fick bygden däromkring sitt namn.

Skalla-Grim var en mycket driftig man. Han hade alltid många män omkring sig och var framför allt ivrig i att söka reda på de näringsfång, som funnos i bygden

Egils gård Borg.

och kunde nyttjas till folkets bärgning. Ty i början hade de ej mycken boskap, i förhållande till vad som behövdes för så många människor. Men de djur, som man hade, fingo vintrarna igenom gå i skogen och skaffa sig själva föda.

Skalla-Grim var en god skeppsbyggare, och drivved saknades icke på kusten av myrarna. Han lät bygga en gård på Alptanäs, och där hade han sitt andra hushåll. Härifrån lät han driva fiske på havet, sälfångst och äggsamling, ty på den tiden var på allt stor tillgång. Här

Digitized by Google

lät han också uppsamla drivved för sitt behov. Vid denna tid kommo ofta stora valar till kusten, som man med lätthet kunde skjuta med spjut. Vart man än drog på fångst, voro djuren ännu icke skygga, ty de voro icke vana vid människor.

En tredje gård hade Skalla-Grim vid sjön på västsidan av myrarna. Där kunde man ännu bättre samla drivved. Han lät där så korn och kallade stället Åkra.

Han lät även sitt folk slå sig ned längs med älvarna för laxfångstens skull.

När hans boskap förökades, drog den sig sommartiden upp till fjällen. Han gav då akt på, att de djur blevo störst och fetast, som gingo uppe på fjällbetena, och att fåren kunde livnära sig uppe i dalarna utan att behöva drivas hem över vintern. Därför lät han bygga en gård uppe vid fjället för det folk, som där skulle se till fåren. Så hade Skalla-Grim på mångahanda sätt sörjt för den talrika boskap, som han ägde.

Skalla-Grim var en god smed och smälte under vintern mycket myrmalm. Han lät bygga en smedja nära sjön, ett långt stycke från Borg, men tätt invid skogen. Men där fann han icke något stenblock, som var hårt och jämnt nog till att hamra järn på, ty där funnos icke några strandstenar utan endast sträckor med fin sand. Då hände en kväll, när de andra gått till vila, att Skalla-Grim gick ned till sjön, sköt ut sin båt, som annars skulle ros av åtta man, och rodde ut till öarna mitt i fjorden. Där lade han båten för ankar, sprang över bord och dök ned till havets botten. Han förde med sig upp en stor sten, som han välte in i båten. Därpå steg han själv ombord och rodde till lands. Han bar stenen till sin smedja och lade den ned framför dörren. På den hamrade han sedan sitt järn.

Där ligger den stenen ännu kvar och bredvid den mycket hammarslagg. Man kan se på den, att den är bultad

Digitized by Google

på översidan och slipad av bränningar. Den är ej lik andra stenar, som finnas där, och fyra män kunna nutilldags ej lyfta den.

Skalla-Grim var själv mycket ivrig med sitt smide, men hans huskarlar knotade över att de måste stiga så tidigt upp. Då gjorde han denna visa:

Arla upp man stige,
ärnar man gods att samla,
medan det bullrar i buktig
bälg av morgonvinden.
Järnet glöder som gullet,
gnistrar för tunga släggor.
Vindiga bälgar blåsa,
blossar elden i smedjan.

Egil Skallagrimsson hos konung Erik blodyx.

Under ett besök i Norge hade Egil råkat i bitter fiendskap med konung Erik blodyx och drottning Gunnhild. På tinget utkrävde han sin hustrus lagliga fädernearv, som berövats henne; men domsutslaget till Egils förmån förhindrades med makt av konungen, och Egil måste skyndsamt lämna tinget. Han blev därpå förklarad fredlös i riket, men hämnades genom att dräpa konungens unge son Ragnvald. Innan han lämnade de norska skären, steg han upp på en bergsudde, som vette in mot land, tog en hasselstång och satte ett hästhuvud på den med dessa ord: »Här reser jag en nidstång och vänder detta nid mot konung Erik och drottning Gunnhild». Därpå vände han hästhuvudet in mot land och sade: »Jag vänder detta nid mot de landvättar, som bo i detta land, på det att de alla må fara villande vägar och ingen finna sitt hem, förrän de jagat ur landet konung Erik och drottning Gunnhild». Så fäste han stången i en bergsskreva och ristade på den runor, som innehöllo samma förbannelse. — Ej långt därefter blev konung Erik fördriven från Norge (år 934). Han flydde till England, där han fick Northumberland till förläning och bodde i staden Jorvik, det nuvarande York.

Egil Skallagrimsson satt i ro på sin gård. Men den andra vintern, som han bodde på Borg efter Skalla-Grims död, vart han tung till sinnes, och detta tilltog alltmera,

Digitized by Google

ju längre det led på vintern. Då sommaren kom, gav han tillkänna, att han ämnade sätta sitt skepp i stånd och fara bort. Åsgärd, hans hustru, skulle stanna hemma och se till gården.

Egil blev först sent färdig att segla, och när han äntligen styrde ut till havs, dröjde det länge, innan han fick medvind. Det led mot hösten, och vädret blev stormigt. De kommo söderut till Orkenöarna, men här ville Egil icke landa, därför att han trodde, att konung Eriks välde ännu sträckte sig över öarna. De fortsatte därför söderut längs Skottlands kust, men fingo våldsam storm och motvind. De kryssade förbi detta land och nådde så omsider norra England. Men en afton, då det begynte mörkna och vädret var hårt, visste de ingenting av, förrän bränningar bröto mot skeppet på alla sidor. Det var då ingen annan utväg än att styra mot land. Det gjorde de också, för fulla segel, och strandade vid mynningen av Humberfloden. Allt manskapet och det mesta av lasten bärgades, men skeppet slogs i spillror. När de träffade på folk, sporde de en nyhet, som tycktes Egil farlig: konung Erik blodyx och drottning Gunnhild rådde där i landet och uppehöllo sig ej långt från det ställe, där de landat, på borgen Jorvik. Han fick också veta, att hans vän Arinbjörn härse var hos konungen och stod högt i hans ynnest.

Då Egil fått höra dessa nyheter, fattade han sitt beslut. Han hade knappast någon utsikt att slippa undan, om han också försökte att dölja sig och förklädd färdas den långa vägen, tills han komme ut ur konung Eriks rike. Han var lätt igenkännlig för alla, som han mötte, och ovärdigt syntes det honom att bli gripen under flykten. Han tog mod till sig och fattade det beslutet att redan samma natt skaffa sig en häst och rida till Jorvik. Han kom fram dit nästa afton och red genast in i staden; han hade en sid hatt över hjälmen och var i full rustning.

Härse, hövding.

Digitized by Google

Egil sporde sig för, var den gård låg, som Arinbjörn härse ägde. När han fått veta det, red han dit. Då han kom fram till hallen, steg han av hästen och träffade en man, som sade honom, att Arinbjörn nu satt till bords. Egil sade: »Jag skulle gärna vilja, att du går in i hallen och frågar Arinbjörn, om han helst vill tala ute eller inne med Egil Skallagrimsson». Mannen svarar: »Det ärendet vållar mig föga omak att uträtta». Han gick in i hallen och sade tämligen högt: »Här står utanför dörren en man, stor som en jätte. Han bad mig gå in och fråga, om du helst ville tala ute eller inne med Egil Skallagrimsson». Arinbjörn svarar: »Gå och bed honom vänta därute! Länge skall jag ej dröja». Mannen gjorde så, gick ut och gav Egil svaret.

Arinbjörn lät taga bort borden efter måltiden och gick ut med alla sina huskarlar. Han hälsade Egil och sporde, varför han hade kommit dit. Egil gav honom med få ord klart besked om sin färd. »Nu skall du tänka ut ett gott råd åt mig, om du annars vill ge mig din hjälp!» »Har du råkat någon här i staden», frågade Arinbjörn, »som har kunnat känna igen dig, innan du kom hit i gården?» »Ingen enda», svarade Egil. »Tagen då alla edra vapen!» sade Arinbjörn. Och de gjorde så.

När de voro väpnade, gingo de till kungsgården. Då de kommo fram till hallen, klappade Arinbjörn på, bad, att man skulle öppna, och sade, vem det var, som ville in. Dörrvaktarna öppnade genast. Konungen satt till bords där inne. Arinbjörn befallde, att tolv män skulle gå in; han nämnde Egil och tio andra. »Nu skall du, Egil», sade han, »falla till konungens fötter och bjuda honom ditt huvud. Men jag skall tala för din sak.» Därpå gingo de in.

Arinbjörn trädde fram till konungen och hälsade honom. Denne bjöd honom välkommen och sporde, vad

Bjuda honom ditt huvud: överlämna dig på nåd och onåd.

Digitized by Google

han ville. Arinbjörn sade: »Jag har följt hit en man, som har kommit en lång väg för att besöka eder och förlikas med eder. En stor ära är det för eder, herre, att edra ovänner självvilligt komma från främmande land och känna sig icke längre kunna bära tanken på eder vrede, även om de befinna sig långt borta från eder. Visa dig nu som en hövding mot denne man och låt honom få fred och förlikning, eftersom han så högeligen har främjat din ära, så som du själv kan se, farit över många hav och utstått stora faror och lämnat hus och hem för din skull! Ingenting annat förmådde honom till detta, än ett vänligt sinnelag mot dig». Då såg konungen sig omkring, och över de andras huvuden fick han syn på Egil, som stod där. Han såg vasst på honom och sade: »Hur kunde du vara så djärv, Egil, och våga dig hit till mig? När du sist skildes ifrån mig, var det på ett sådant sätt, att du inte kunde vänta, att jag skulle spara ditt liv». Då gick Egil fram till bordet och föll ned till konungens fötter.

Konung Erik sade: »Icke tarvas det, att jag räknar upp dina illbragder, men de äro så många och stora, att envar av dem är mer än tillfyllest, för att du icke skall kunna komma härifrån med livet. Du har ingenting annat att vänta dig här än döden. Du kunde också på förhand veta, att du icke kunde få någon förlikning med mig». Gunnhild tillade: »Varför skall Egil ej strax dräpas? Eller minns du icke, konung, vad Egil har gjort, hur han har dräpt dina vänner och fränder, ja till sist din egen son, och hur han har rest nidstång emot dig själv. Har det någonsin förr sports, att någon så fräckt förbrutit sig mot sin konung?» Då sade Arinbjörn: »Om Egil har talat onda ord emot konungen, så kan han försona det genom ord till hans lov, som skola leva i alla tider». »Vi vilja icke höra hans lovord», sade Gunnhild, »låt honom strax föras bort för att halshuggas! Jag vill

Digitized by Google

icke höra hans ord och icke heller se honom.» Då sade Arinbjörn: »Icke skall konungen låta egga sig av dig till vilket nidingsdåd som helst. Han skall icke låta dräpa Egil i natt, ty nattdråp äro lönnmord». Konungen sade: »Det skall vara så, som du vill, Arinbjörn: Egil skall få leva i natt. Tag honom med dig hem och för honom till mig i morgon!» Arinbjörn tackade konungen för hans ord. »Vi hoppas, herre», sade han, »att Egils sak efter detta skall få en bättre vändning. Och fastän han har svårt förbrutit sig mot eder, så betänk dock också, att han har mycket mist genom dig och dina fränder. Konung Harald, din fader, dräpte själv Egils farbroder, Torolv, en frejdad man, blott på grund av onda mäns baktal och utan att han gjort sig skyldig till något. Du själv, herre konung, bröt mot lag och rätt till Egils förfång, traktade därpå efter hans liv, dräpte hans män och berövade honom allt hans gods; därpå gjorde du honom biltog och drev honom bort ur landet. Men Egil är ej en man att retas med. Och var gång som en man skall dömas, skall man se till, hur stor skulden är och vad som förmått honom till dådet. Jag skall nu taga Egil med mig hem över natten.» Och så blev det.

Då Arinbjörn och Egil kommit hem till gården, gingo de upp på en liten kammare på loftet för att rådgöra. Arinbjörn sade: »Mycket vred var konungen nu. Dock tycktes mig, att hans sinne mjuknade något litet, innan vi skildes. Lyckan får nu råda för vad som skall ske. Jag vet, att Gunnhild skall göra sig all möda för att fördärva din sak. Nu vill jag giva dig det rådet, att du vakar i natt och diktar ett lovkväde om konung Erik. Jag tror det vore gott, om det bleve en drapa på tjugo strofer, och du kunde framföra den i morgon, då vi komma inför konungen. Så gjorde Brage, min frände, då han råkat ut för sveakonungen Björns vrede; han diktade på en natt en drapa på tjugo strofer och frälste därmed sitt

Digitized by Google

huvud. Måhända kan samma lycka vederfaras oss hos konung Erik, så att drapan förvärvade dig fred hos honom». Egil sade: »Jag skall göra ett försök, då du så vill. Men aldrig har jag tänkt på att dikta lovkväden om konung Erik». Arinbjörn bad honom försöka.

Arinbjörn gick sedan ned till sina män, och de sutto vid dryckesbordet till midnatt. Då gick han med sitt följe till sovkammaren; men innan han klädde av sig, gick han åter upp till Egil och sporde honom, hur det gick med kvädet. Egil sade, att han ingenting hade kunnat dikta. »Här har en svala suttit vid gluggen», sade han, »och pipit hela natten, så att jag aldrig fått någon ro.» Därpå gick Arinbjörn bort; han tog vägen genom den dörr, som ledde upp till loftet, och satte sig vid loftsgluggen, där fågeln hade suttit förut. Då såg han, hur en trollskepnad for bort från huset på andra sidan. Han satt där vid gluggen hela natten, tills det dagades.

Sedan Arinbjörn hade kommit dit, diktade Egil hela drapan. Han hade också lärt sig den utantill så väl, att han kunde framsäga den om morgonen, då han träffade Arinbjörn. De passade nu väl på när det var lämplig tid att gå till konungen.

Arinbjörn drev igenom, att Egil fick tillåtelse att framföra dikten inför konungen, som därefter lät honom draga oskadd bort. Dikten är bevarad och kallas »Huvudlösen», därför att skalden genom den köpte sitt huvud och frälste sitt liv.

Egil sörjer sin son Bodvars död.

Egils son Bodvar började nu bliva vuxen. Han var en mycket förhoppningsfull ung man, fager till utseendet och lika stor och stark, som Egil och Torolv hade varit

Brage den gamle, som levde i förra hälften av 800-talet, är den äldste representanten för den s. k. skaldediktningen; enligt Snorre har han också besjungit den svenske konungen Björn. *Trollskepnad:* det är tydligen berättarens mening, att drottning Gunnhild med sina trolldomskonster har påtagit sig en svalas skepnad, för att störa Egil.

Digitized by Google

vid hans ålder. Egil älskade honom mycket, och Bodvar också högeligen fästad vid sin fader.

En sommar hade ett skepp kommit in till Vitån, och där var stor köpstämma. Egil hade där köpt mycket timmer, som han lät sina huskarlar forsla hem på en åttaårad båt. En gång bad Bodvar om lov att få följa med dem, och de tilläto det. De foro då in till Vallen, sex tillsammans på båten. Men då de skulle fara tillbaka, inföll tiden för högvatten först sent på dagen. Och då de måste invänta detta för att komma ur älven, kunde de först sent på kvällen begiva sig på väg. Då blåste upp en rasande sydväststorm, men då strömmen i fjorden nu hade en annan riktning och gick ut mot havs, blev där en våldsam sjögång, såsom ofta kan hända på denna plats. Slutet var, att båten sjönk, och de omkommo allesammans. Dagen efter flöto liken upp. Bodvars lik kom i land vid Einarsnäs.

Samma dag fick Egil höra dessa tidender. Han red strax ut för att söka efter liken. Han fann Bodvars lik, där det drivit i land, tog det upp på hästen, satte det på sitt knä och red med det till Skalla-Grims hög på Digranäs. Han lät öppna högen och lade Bodvar ned bredvid Skalla-Grim. Sedan kastades högen igen, och med detta arbete var man färdig först vid solens nedgång.

Därefter red Egil hem till Borg. Och när han kom hem, gick han strax till det sängrum, där han var van att sova, lade sig där och sköt för luckan. Ingen vågade att säga ett ord till honom.

Vitån, en jökelälv, som utmynnar i Borgarfjord. Här plägade handelsskepp förankra. Därinvid låg en liten slätt, *Vallen,* där marknad hölls. *En åttaårad båt,* d. v. s. en båt som var försedd med åtta roderbänkar och i regeln skulle ros av åtta man. *En våldsam sjögång:* de hade tydligen dröjt över flodtid, för att draga fördel av ebbströmmen på vägen ut i fjorden. Tidvattnet orsakade sålunda en utåtgående ström, under det stormen drev vågorna in mot land. *Sängrum:* sängplatserna voro i det fornnordiska huset i regeln inbyggda i väggarna, såsom alkover. De kunde stängas för medelst en lucka.

Digitized by Google

Det berättas, att Egil var klädd på följande sätt: han hade snäva hosor och en röd bomullskjortel, trång om överkroppen och häktad i sidan. Men då de satte Bodvar ned i högen, svällde Egil så upp, säges det, att både kjortel och hosor brusto sönder.

Ej heller den följande dagen öppnade han sängrummet. Och han tog ej till sig något, varken mat eller dryck. Han låg där hela den dagen och nästa natt med. Ingen tordes tala till honom.

Men på tredje morgonen, så snart som det blev ljust, lät Åsgärd, hans hustru, en av männen stiga till häst och rida så hastigt som möjligt västerut till Hjardarholt för att säga Torgärd allt det som hade hänt och bedja henne skyndsamt komma till Borg. Han ankom dit om eftermiddagen. Torgärd lät genast sadla sin häst, och två män följde henne. De redo om kvällen och natten, tills de kommo fram till Borg.

Torgärd gick genast in i stugan. Åsgärd hälsade henne och sporde, om hon hade ätit kvällsvard. Torgärd sade högt, så att Egil kunde höra det: »Ingen kvällsvard har jag ätit, och ingen lyster mig att äta, förrän hos Fröja. Jag vet mig icke något bättre råd än min fader. Icke vill jag överleva min fader och min broder». Hon gick bort till sängrummet och ropade: »Fader, låt upp dörren! Jag vill, att vi skola fara samma väg båda». Egil sköt då undan rigeln. Torgärd gick upp i sängrummet, sköt åter rigeln för luckan och lade sig i den andra sängen, som var där. Då sade Egil: »Väl gör du, dotter, uti att följa din fader. Stor kärlek har du visat till mig. Är det väl möjligt, att jag skulle vilja leva efter en så svår sorg?» Sedan tego de en stund. Egil sade: »Vad

Hosor, långa strumpor, som räckte upp över knäet. *Torgärd,* Egils dotter, var gift med Olov Hoskuldsson på Hjardarholt i Laxådalen. *Fröja:* i eddadikten Grimnesmål säges, att hälften av de fallna kämparna komma till Oden, den andra hälften till Fröja. Att döda kvinnor komma till Fröja, omtalas endast här.

Digitized by Google

är det, dotter? Tuggar du på något?» »Jag tuggar tång», sade hon, »därför att jag tror, att det då blir sämre med mig. Annars skulle jag komma att leva för länge.» »Är det skadligt?» frågade Egil. »Mycket», svarade hon; »vill du ha något?» »Ja, varför icke?» sade han. Om en stund ropade Torgärd och bad om något att dricka. Man gav henne vatten. Egil sade: »Så går det, när man äter tång. Man får stark törst av den». »Vill du dricka, fader?» sporde hon. Han tog emot drycken — den var i ett horn — och drack i stora drag. Då sade Torgärd: »Man har narrat oss. Detta var mjölk». Då bet Egil ett stort stycke av hornet med sina tänder och kastade det sedan.

Torgärd sade: »Vad skola vi nu taga oss till? Förbi är det nu med vår föresats. Nu vill jag, fader, att vi förlänga vårt liv så mycket, att du kunde dikta ett minneskväde över Bodvar, och jag skall rista det med runor på trästavar. Men sedan skola vi dö, om oss så synes. Länge skulle det dröja, tror jag, innan din son Torsten gjorde ett kväde om Bodvar. Men det är icke tillbörligt, att det ej hålles gravöl efter honom, och hur skulle det ske, då ingen av oss sitter med där?» Egil sade, att det var föga troligt, att han skulle kunna dikta nu, även om han försökte. »Men pröva det vill jag», sade han.

Ju längre Egil kom uti kvädet, desto mera tilltogo hans krafter. Och då det var färdigt, framsade han det för Åsgärd, Torgärd och sitt övriga husfolk. Han stod nu upp ur sängen och satte sig i högsätet. Detta kväde kallade han »Sonatorrek».

Därpå lät Egil hålla gravöl efter sin son enligt gammal sed. Och när Torgärd for hem, gav han henne stora gå-

Jag skall rista det med runor: det förefaller, som om ej så få skaldevisor verkligen inristats med runor på trä. *Torsten,* Egils son, omtalas i Gunnlaug Ormstungas saga (sid. 41). *Sonatorrek* betyder »sönernas förlust». Egil hade haft en annan son vid namn Gunnar, som också dött kort förut. Dikten meddelas i översättning längre fram i denna bok (sid. 211).

Digitized by Google

vor. Egil bodde sedan en lång tid på Borg och uppnådde en hög ålder.

Egils ålderdom och död.

Egil blev en gammal man. På ålderdomen hade han svårt att röra sig, både syn och hörsel sveko honom, och han blev också stelbent i sin gång. Han bodde då på Mossfjäll hos sin brorsdotter Tordis och hennes man Grim.

En dag, då han gick ute längs husväggen, snavade han och föll. Några kvinnor, som sågo det, logo och sade: »Nu är det helt slut med dig, Egil, när du inte kan stå på benen ensam». Då sade Grim bonde: »Mindre gycklade kvinnorna med oss, Egil, då vi voro yngre».

Till slut blev Egil helt och hållet blind. En vinterdag, då vädret var kallt, gick han bort till elden för att värma sig. Trälkvinnan, som lagade maten, yttrade då, att det var en stor skam, att en man, sådan som Egil hade varit, skulle ligga framför fötterna på dem, så att de icke kommo åt att sköta sina sysslor. »Var ej ond för det», sade Egil, »att jag värmer mig vid elden, och låt oss samsas om platsen.» »Stig upp», sade hon, »och gå bort till din egen plats och låt oss sköta vårt arbete!» Egil reste sig och gick bort till sin plats.

En annan gång, när Egil trevade sig bort till elden, sporde honom en man, om han frös om fötterna och varnade honom för att sträcka dem för nära elden. »Det skall jag icke», sade Egil, »men lätt är det icke att styra dem, ty jag ser icke, och blind man har det för mörkt.»

Det var i Håkan jarl den mäktiges första tid, och Egil var då inemot nittio år gammal. Han var nu helt blind, men för övrigt en rask man. Om sommaren, när man gjorde sig i ordning att fara till tings, bad Egil Grim att

Håkan jarl hade makten i Norge från omkr. 965. *Tinget,* »alltinget», Islands gemensamma ting, hölls, alltifrån fristatens grundläggning år 930 intill år 1800 på en plats, som ännu heter Thingvellir ('tingval-

Digitized by Google

få rida med till tinget. Grim drog på svaret. Han berättade sedan för Tordis, vad Egil bett om. »Jag vill», sade han, »att du söker utforska, vad mening han har med denna önskan.» Tordis gick då bort till Egil; att tala med henne var numera hans största fröjd. Hon sporde: »Är det sant, frände, att du vill rida till tings? Säg mig då, vad du vill göra där?» »Det skall jag säga dig», svarade Egil, »vad jag har tänkt på. Jag ämnar taga med mig de två kistor, som konung Adalstein en gång gav mig och som båda äro fulla av engelskt silver. Dem vill jag låta bära till Lagberget, när allra mest folk är samlat där. Jag skall så ut silvret runt omkring, och underligt synes det mig vara, om alla skulle dela det rättvist mellan sig. Jag tänker det skulle bli knuffar och örfilar av, och kanhända det omsider bure sig så till, att tingsfolket slogs.» »Det var ett dråpligt påfund», sade Tordis, »och det skall man minnas, så länge landet är bebyggt.» Sedan talade Tordis om för Grim Egils uppsåt. »Aldrig skall han få sätta i gång ett slikt vanvett», sade Grim.

När Egil igen förde tingsfärden på tal, avrådde denne med bestämdhet allt, och Egil stannade hemma. Det likade honom mycket illa, och han blev mycket vresig. På Mossfjäll skulle man nu driva kreaturen till säters, och Tordis var uppe på sätern under tingstiden. En kväll, då man skulle gå till sängs på Mossfjäll, kallade Egil till sig två av Grims trälar. Han befallde dem att hämta en häst. »Jag vill rida och bada», sade han. Och när han var färdig, kom han ut och hade med sig sina två silverkistor. Han steg till häst och red med trälarna ned över tunet bort mot den backe, som är där; där såg man sist till dem. Nästa morgon, när huskarlarna stodo upp, sågo de Egil treva sig fram i skogsdungen öster om gården; han

larna'), vid Öxarå ('yxån'), på södra delen av ön. Över fältet reste sig en lavaklint, som kallades *Lagberget,* varifrån tingsförhandlingarna leddes. Alltinget hölls en gång om året, vid midsommartid, och varade i fjorton dagar. *Konung Adalstein,* konung Ethelstan i England († 940).

Digitized by Google

ledde hästen efter sig. De gingo då bort till honom och hjälpte honom hem. Men varken trälarna eller kistorna kommo tillbaka, och många äro gissningarna om, var Egil gömt sitt silver. Själv sade han, att han hade dräpt trälarna och gömt kistorna, men för ingen omtalade han, var han hade gömt dem.

Om hösten föll Egil i den sjukdom, som vart hans bane. Då han var död, lät Grim föra honom i goda kläder. Sedan lät han bära honom ned till Tjaldanäs. Där gjordes en hög, i vilken Egil lades med sina vapen och sina kläder.

Digitized by Google

Ur Sagan om folket i Laxådalen.

(Laxdölasagan.)

En isländsk storbonde.

Hoskuld var en rik och mäktig man, som bodde i Laxådalen. På en marknad vid Götaälv hade han köpt en trälkvinna och fört henne med sig till Island. Hon var vacker och hade något förnämt i sitt väsen, som alla lade märke till; men man ansåg henne stum, ty ingen hade hört henne säga ett ord.

Frampå vintern födde Hoskulds trälkvinna ett gossebarn. Hoskuld blev tillkallad, och man visade honom barnet. Han, såväl som de andra, tyckte sig aldrig ha sett en vackrare och präktigare gosse. Man frågade honom, vad gossen skulle heta, och han sade, att man skulle kalla honom Olov. Ty kort förut hade hans morbroder, Olov feilan, dött.

Olov utmärkte sig framför de flesta barn, och Hoskuld höll mycket av honom. Då han var två år gammal, kunde han säga allt vad han ville och sprang lika bra som andra barn, då de äro fyra år gamla.

Det hände sig en morgon, att Hoskuld hade gått ut för att se till sin gård. Vädret var vackert, solen sken, den hade nyss gått upp. Då hörde han någon tala. Han gick bort till bäcken, som flöt förbi nedanför gården. Där såg han två människor; det var hans son Olov och dennes moder. Då märkte han, att hon icke var stum, ty hon talade mycket med gossen. Därpå gick han bort till dem och sporde henne om hennes namn, ty nu skulle det icke tjäna någonting till, att hon dolde det längre. Hon sva-

Laxådalen, på Islands västra kust, ett stycke norr om Egil Skallagrimssons gård Borg. Det är en långsträckt och jämn dal, omgiven av långa fjällsluttningar, som ge den ett dystert och enformigt utseende. Den genomflytes av den lilla Laxån, med breda och gräsrika stränder.

Digitized by Google

rade, att hon skulle tala om det; de satte sig ned, och hon sade: »Vill du veta mitt namn, så heter jag Melkorka». Hoskuld bad henne då berätta mera om sin släkt. Hon svarade: »Min fader heter Myrkjartan och är konung i Irland. Jag blev förd därifrån som fånge, då jag var femton år gammal». Hoskuld sade, att hon hade alltför länge tegat om en så god härkomst. —

Olov växte nu upp, blev stor och stark och så vacker, att hans like icke fanns. Då han var tolv år gammal, red han till tinget, och män från andra trakter tyckte det var märkligt att se hans härliga gestalt. Men Olov höll sig också med vapen och kläder därefter, och man kunde därför lätt skilja honom från alla andra män. Hoskuld gav honom tillnamnet »påfågeln», och det behöll han alltjämt sedan.

Olovs moder yrkade ivrigt på att han skulle resa utomlands och besöka sina högättade anförvanter i Irland. För att bereda honom medel till resan gifte hon sig med en rik bonde. Olov for först till Norge och skaffade sig där skepp och ett ansenligt följe. Han var 18 år gammal, då han sedan styrde västerut. Han landade i en vik; dit kom irernas konung med en stor skara ryttare.

Därpå redo de så nära intill skeppet, att de kunde förstå varandras ord. Konungen frågade, vem som var hövding på skeppet. Olov sade sitt namn och frågade, vad det var för en rask riddare, som han talade med. Han svarade: »Jag heter Myrkjartan». Olov sade: »Är du irernas konung?» »Ja», svarade konungen. Han började därpå spörja om nyheter av olika slag, och Olov svarade gott på allt, varom han blev tillfrågad. Därpå sporde konungen, varifrån de kommo och vilka de voro. Och i synnerhet ville han nu veta mera om Olovs härkomst än förut, ty han märkte, att Olov var en stolt man, som icke ville säga mera om sig själv, än han blev tillfrågad.

Olov svarade: »Det skall vara eder veterligt, att vi komma från Norge, och alla de män, som äro här om-

Digitized by Google

bord, äro konung Harald Gunnhildssons hirdmän. Men vad min börd angår, herre, så bor min fader på Island; han heter Hoskuld och är en högättad man. Men min moders ätt tror jag du känner bättre än jag, ty min moder heter Melkorka, och man har sagt mig, att hon är din dotter, konung. Och det är detta, som har drivit mig till denna långa färd. Nu önskar jag mycket att få veta, vad svar du giver på dessa ord». Konungen var tyst och gav sig i tal med sina män. De klokaste bland dessa sporde honom, om det var något sant i denne mans ord. Konungen svarade: »Tydligt är det, att denne Olov är en storättad man, vare sig han är vår frände eller ej, liksom att han talar irskt tungomål utomordentligt väl». Därpå stod konungen upp och sade: »Nu vill jag giva dig svar på dina ord: jag vill giva dig och ditt följe fred och trygghet här i landet; men vad frändskapen med oss angår, som du föregiver, skola vi talas närmare vid, innan jag ger dig besked därom».

Därpå sköto de ut skeppsbryggorna, och Olov gick i land med sina män. Irerna förvånades mycket över dessa mäns stridbara utseende. Olov hälsar på konungen, tar av sig hjälmen och bugar för honom. Och konungen tog emot honom med stor vänlighet. De gåvo sig då åter i samtal. Olov framställde sin sak på nytt och talade både länge och väl. Han omtalade till slut, att han hade en ring på sin arm, som Melkorka hade givit honom vid avskedet på Island »med de orden», sade han, »att du, konung, hade givit henne den till födelsegåva». Konungen tog den, såg på den och blev helt röd i ansiktet. Därpå sade han: »Sant är detta järtecken, och icke mindre märkligt är det, att du har stort släkttycke med din mor, så att man väl kan känna igen dig därpå. Och därför vill jag för visso erkänna din frän-

Konung Harald, med tillnamnet gråfäll, son till Erik blodyx och Gunnhild, konung i Norge 961—965.

Digitized by Google

skap med mig, Olov, i närvaro av de vittnen, som här äro tillstädes och höra mina ord. Därjämte vill jag inbjuda dig till min hird med hela ditt följe. Men eder heder skall bero därpå, vilken man jag finner i dig, när jag får pröva dig ytterligare».

Sedan lät konungen dem få ridhästar och satte män till att sörja för deras skepp och de varor, som de förde med sig. Konungen red därpå till Dublin, och detta tycktes alla vara en märklig nyhet, att konungens dotterson hade kommit med honom, en son till henne, som för länge sedan blev bortförd som fånge, femton år gammal. Mest intryck gjorde denna underrättelse på Melkorkas fostermor, som då var sängliggande, både av sorg och ålderdom; men nu gick hon dock utan stav att uppsöka Olov. Då sade konungen till Olof: »Här kommer nu Melkorkas fostermor, och hon vill av dig få veta, huru hennes fosterdotter har det». Olov tog emot henne med öppna armar och satte den gamla kvinnan på sitt knä och sade, att hennes fosterdotter levde i goda villkor på Island. Sedan gav han henne kniven och bältet, som Melkorka hade sänt henne, och den gamla kände igen dem; hon grät av glädje och sade, att Melkorkas son var en präktig man — »och han hade ju också något att brås på». Hon var rask hela den vintern. Konungen fick icke mycket sitta i ro, ty öarna i väster voro ständigt utsatta för anfall. Under det året fördrev konungen både vikingar och rövare. Olov var med sitt följe på kungsskeppet, och den skaran ansågs vara farlig att ha att göra med för alla, som kommo i strid med dem. Konungen tog också Olov och hans män med i alla rådslag, ty han fann Olov både klok och djärv i alla mannaprov. Men då vintern led mot sitt slut, lät konungen kalla till ting, och det blev talrikt besökt. Konungen stod upp och talade. Han började så: »Det är eder bekant, att hit kom förra hösten en man, som är min dot-

Digitized by Google

terson och även på fädernesidan av hög börd. Jag anser Olov vara så fullkommen i alla idrotter och en så ypperlig man, att vi här icke ha hans like. Nu vill jag lämna honom konungadömet efter min död, ty han är bättre skickad till hövding än mina söner». Olov tackade honom för detta anbud med stor vältalighet och fagra ord, men sade dock, att han icke ville stanna och pröva, huru hans söner komme att upptaga detta, när Myrkjartan en gång fölle ifrån. Det vore bättre att få en kort heder än en långvarig skam. Han ville nu fara till Norge, så snart årstiden blev sådan, att man utan fara kunde segla över havet. För hans mor skulle det bli en stor sorg, om han ej komme tillbaka. Konungen sade, att Olov skulle göra, som han ville. Därpå upplöstes tinget. Och då Olov var färdig till resan, följde konungen honom till skeppet och gav honom ett guldbeslaget spjut, ett kostbart svärd och många andra ting. Olov bad att få taga Melkorkas fostermor med sig. Men konungen fann det icke nödvändigt, och hon följde därför icke med. Olov gick nu ombord med sina män och skildes i mycken vänskap från konungen. Därpå segla de ut; de fingo god vind och kommo till Norge. Denna Olovs resa blev mycket omtalad. De drogo skeppet i land; Olov fick sig hästar och begav sig till konung Harald med sitt följe.

Olov Hoskuldsson kom nu till konung Haralds hird. Konungen tog emot honom väl, men ännu bättre kungsmodern, drottning Gunnhild. De bjödo honom att stanna hos sig och sökte ivrigt övertala honom därtill. Konungen och Gunnhild visade Olov så mycken heder, som de någonsin hade låtit komma en utländsk man till del. Under vintern satt nu Olov i ro. Men då det led mot våren, talade han med konungen och bad om orlov att fara till Island om sommaren. »Jag har där frejdade fränder», sade han, »som jag vill besöka.» Konungen svarade: »Det vore mig kärast, om du stannade hos mig och valde dig

Digitized by Google

här själv den ställning, som du önskar». Olov tackade konungen för detta ärofulla anbud men sade, »att han likväl gärna ville fara till Island, om det ej vore mot konungens vilja». Då svarade konungen: »Icke skall jag handla ovänskapligt emot dig i denna sak, Olov. Du må i sommar fara till Island, ty jag ser, att din håg ivrigt står därtill. Men intet besvär och arbete skall du ha för din reseutrustning; den vill jag sörja för».

Och när han var färdig och vinden var god, då seglar Olov ut på havet, sedan han tagit avsked av konung Harald i största vänskap. Han fick medvind under sommaren och kom med sitt skepp till Bordeyre i Rutefjord. Det blev snart bekant, att ett skepp kommit, och likaså, vem hövdingen var. Hoskuld fick sålunda veta, att hans son Olov kommit tillbaka från Norge, och han blev mycket glad däröver. Han rider strax norrut till Rutefjord med några män. Där blir nu ett glatt möte mellan far och son. Hoskuld bjöd Olov till sig, och han lovade att komma. Han drog nu sitt skepp upp och lät föra sitt gods hem. Och när allt detta är ombesörjt, rider han med tolv män söderut, hem till Hoskuldsstad. Hoskuld tar vänligt emot honom, likaså hans bröder och alla hans fränder. Han vann stor ära genom denna resa, och hans härstamning blev också känd, nämligen att han var dotterson av irerkonungen Myrkjartan. Detta spordes över hela landet och likaså den heder, som mäktiga män hade visat honom, de som han hade gästat. Han hade också mycket gods med sig och stannade nu över vintern hos sin fader. Melkorka kom snart och besökte sin son. Han mottog henne med stor kärlek. Hon sporde honom mångahanda ting om Irland, först om sin fader och sina andra fränder, och Olov svarade på hennes frågor. Snart frågade hon också, om hennes fostermor levde, och Olov talade om, att det gjorde hon. Melkorka frågade då, varför han ej velat göra henne den glädjen att föra henne

Digitized by Google

med till Island. Därtill svarade Olov: »Folk avrådde mig, moder, att föra din fostermor bort från Irland». »Kanske», svarade hon, »var det bäst så.» Men man kunde nog märka, att det var henne mycket emot.

Då Olov hade varit över vintern på Island och det blev vår, talade far och son om sina planer. »Jag skulle nu önska, Olov», sade Hoskuld, »att du såg dig om efter en hustru och så övertog din fosterfaders gård Goddestad, där det ännu finns mycket gods, och skötte den under min tillsyn.» Olov svarade: »Litet har jag tänkt på den saken ännu; jag vet icke, var den kvinna lever, som jag skulle anse det för en lycka att ha till hustru. Och det skall du veta, att jag icke vill taga någon ringa mans dotter. Men jag är viss på att du icke bragt detta på tal förr, än du har betänkt, vart vi skola vända våra tankar». Hoskuld genmälte: »Rätt säger du. En man heter Egil, son av Skallagrim; han bor på Borg i Borgarfjord. Han har en dotter, som heter Torgärd. Henne tänker jag begära till hustru åt dig, ty detta är det bästa parti i Borgarfjord och vida däromkring. Och det är likaså att vänta, att ditt anseende skall växa genom släktskap med Myramännen». Olov svarade: »Jag vill häri lyda ditt råd och är väl förnöjd med detta giftermål, om det kommer till stånd. Men det må du betänka, att om denna sak bringas å bane och icke går igenom, så skall det gå mig mycket när». Hoskuld sade: »Vi vilja nu se till, att denna plan sättes i verket». Olov lät honom då råda.

Tiden lider nu, till dess att tinget skall hållas. Hoskuld beger sig då hemifrån med ett stort följe, och även Olov är med. De ställa sin tingbod i ordning. Tinget var talrikt besökt, och även Egil Skallagrimsson var där. Alla, som sågo Olov, talade om huru vacker och ansenlig han var. Han var också väl utrustad med vapen och kläder.

Myra-män kallades Egil Skallagrimsson och hans ätt, på grund av de stora myrar, som utbredde sig kring deras gård Borg. *Tinget* hölls vid midsommartid (sid. 21, noterna).

Digitized by Google

En dag gingo Hoskuld och Olov från sin bod för att besöka Egil. Denne tog emot dem väl, ty Hoskuld och han voro förut kända med varandra. Hoskuld friade nu på Olovs vägnar till Torgärd; hon var också med där på tinget. Egil tar upp saken väl och sade, att både far och son voro honom nogsamt kända. »Jag vet också, Hoskuld», sade han, »att du är en man av hög börd och stort anseende, och Olov är frejdad av sin resa. Det är ej heller att undra på, att sådana män ha stora ting i syfte, ty honom fattas varken börd eller skönhet. Emellertid skola vi nu tala härom med Torgärd, ty det lär icke lyckas för någon man att få Torgärd utan hennes vilja.» Hoskuld sade: »Det är min önskan, Egil, att du talar om detta vid din dotter». Egil lovade att göra detta. Han gick nu till sin dotter och gav sig i samtal med henne. Egil sade: »En man heter Olov, son till Hoskuld; han är nu den mest frejdade av alla. Hans fader Hoskuld har friat till dig på Olovs vägnar. Jag har främst hänskjutit saken till ditt avgörande och vill nu veta ditt svar. Men mig tycks, att det icke skall vara svårt att svara på en sådan sak, ty detta är ett ansenligt giftermål». Torgärd svarade: »Jag har hört dig säga, att du älskar mig mest av alla dina barn, men nu synes mig, att du gör detta osant, då du vill gifta mig med en trälkvinnas son, även om han är en vacker och mycket praktlysten man». Egil sade: »Icke är du så väl underrättad om detta som om andra ting; har du icke hört, att han är dotterson till Myrkjartan, irerkonungen. Han är av mycket högre ätt på modersidan än på fadersidan, även om med hänsyn till denna senare anbudet är för oss fullt passande». Detta vill Torgärd icke riktigt inse. De låta så ämnet falla och ha var sin mening om saken.

Dagen därpå gick Egil till Hoskulds bod, och Hoskuld tog emot honom väl. Han frågade, hur det hade gått med frieriet. Egil var föga till freds och talade om, huru det

Digitized by Google

hade gått; det hade stött på hinder. Hoskuld sade, att han insåg det och tackade Egil för vad han hade gjort. Vid detta samtal var Olov icke närvarande. Men då Egil hade gått bort, frågade han, hur det gick med frieriet. Hoskuld svarade, att det gjordes hinder från hennes sida. Olov sade: »Nu har det gått, som jag sade dig, fader, att jag skulle ta mig det när, om jag finge ett hånfullt avslag. Den gång, då detta bragtes å bane, rådde du; nu vill jag råda, för att icke alltsammans skall gå om intet. Det är sant, som ordspråket säger, att ulvar låter man äta andras uppdrag. Jag skall nu strax gå till Egils bod». Hoskuld sade, att de skulle göra, som han ville.

Olov var klädd på detta sätt: han bar de skarlakansröda kläder, som konung Harald hade givit honom. På huvudet hade han en guldbeslagen hjälm och i handen det sirade svärd, som konung Myrkjartan hade givit honom. Hoskuld och Olov gingo nu till Egils bod, Hoskuld först och Olov strax efter. Egil tog emot dem väl, och Hoskuld satte sig ned hos honom. Men Olov blev stående och såg sig omkring. Han såg en kvinna, som satt på bänken i boden; hon var vacker, stolt och präktigt klädd. Han förstod, att det måste vara Egils dotter Torgärd. Olov gick bort till bänken och satte sig bredvid henne. Torgärd hälsade honom och sporde, vem han var. Olov sade sitt och sin faders namn: »Du tycker väl, att han är djärv nu, trälkvinnans son, när han vågar sätta sig bredvid dig och tänker tala med dig». Torgärd svarade: »Du menar väl, att du har gjort större vågstycken förr än att tala med kvinnor». Så kommo de i samtal med varandra och talades vid hela den dagen. Ingen hörde, vad de sade. Men innan de slutat, blevo Egil och Hoskuld tillkallade. Man rådslog nu på nytt om Olovs giftermål, och Torgärd hänsköt frågan till sin fader. Då blev saken snart avgjord och trolovningen verkställd. En särskild heder blev visad Laxådalsfolket, i det att det bestämdes,

Digitized by Google

att man skulle föra bruden hem till dem. Bröllopet skulle hållas på Hoskuldsstad sju veckor före vinterns början. Därefter skildes Egil och Hoskuld åt, far och son redo hem till Hoskuldsstad och voro hemma över sommaren i fred och ro.

Sedan tillrustades ett gille på Hoskuldsstad, och ingenting sparades; man hade också god råd. De inbjudna kommo på utsatt tid; från Borgarfjord kommo de talrikt. Där var Egil och hans son Torsten; med dem följde bruden och ett utvalt följe från bygden. Hoskuld hade också många män hos sig. Gästabudet blev präktigt, och vid avskedet erhöllo gästerna gåvor. Då gav Olov Egil det svärd, som han hade fått av Myrkjartan, en gåva, som gladde Egil mycket. För övrigt timade där ingenting märkeligt, och gästerna drogo åter hem. Olov och Torgärd bodde på Hoskuldsstad och fattade mycken kärlek till varandra. Våren därpå övertog Olov gården Goddestad. Mycket folk slöt sig till honom, och han blev en stor hövding.

Ett stycke ovanför Hoskuldsstad, norr om Laxån, var en öppen plats huggen i skogen, och dit kunde man vara säker på att Olovs boskap sökte sig, vare sig det var bättre eller sämre väder. En höst lät Olov bygga en gård på denna plats, dels av virke, som huggits i skogen där, dels också av drivtimmer. Det var en präktig gård. Husen stodo öde om vintern; men våren därpå flyttade Olov dit, sedan han först hade låtit driva samman sin boskap, och det var en stor mängd kreatur, ty ingen var på den tiden rikare i hela Bredefjord. Han sände nu bud till sin fader, att han skulle komma ut och se hans färd, då han flyttade till den nya gården, och önska honom lycka och välgång. Hoskuld lovade det. Olov ordnade nu sitt tåg; främst lät han driva fåren, som voro mest skygga, därpå kommo getter och kor, sedan oxar och stutar och sist klövjehästar. Det var ordnat med folk att passa på, så

Den nya gården: avståndet från Goddestad till den nya gården var ungefär en halv mil. Däremellan låg Hoskuldsstad.

Digitized by Google

att intet djur gick ur ledet. Spetsen av detta tåg hade kommit fram till den nya gården, då Olov red ut från Goddestad, och på intet ställe var det minsta lucka mellan djuren, som följde tätt efter varandra. Hoskuld stod ute med sitt husfolk. Han önskade sin son Olov lycka och framgång på den nya boplatsen; »och det anar mig», sade han, »att detta skall gå i uppfyllelse och hans namn länge leva i minnet». Huskarlarna höllo just på med att

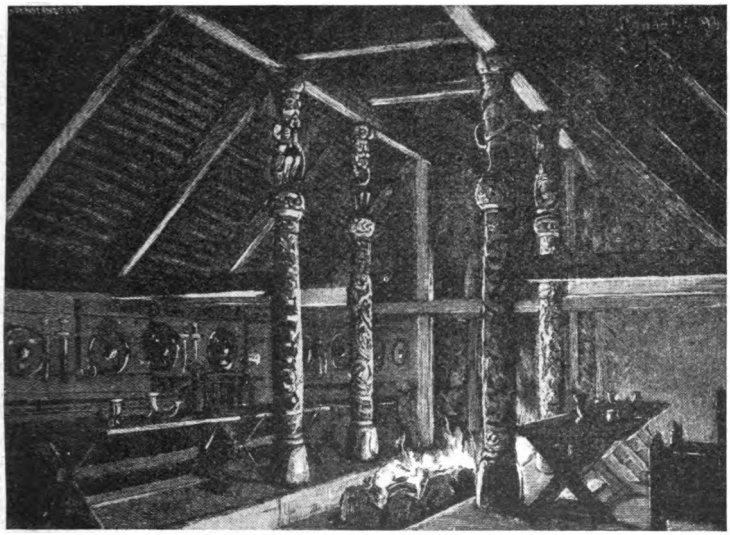

Fornnordisk hall.

lasta av klövjehästarna, när Olov red in på gården. Då tog han till orda: »Nu skall folk få sin nyfikenhet stillad, ty det har talats mycket i vinter om vad den här gården skall heta. Den skall heta Hjardarholt». Detta namn funno alla passande till de förhållanden, som varit på platsen. Olov ordnade nu sitt bo på Hjardarholt. Det blev snart präktigt, och där fanns icke brist på någonting. Hans anseende tillväxte nu mycket.

Hjardarholt betyder 'boskapshjordens hult', d. v. s. det hult, där kreaturen gärna uppehålla sig.

Digitized by Google

En följande sommar lät Olov bygga en eldstuga på Hjardarholt, större och bättre, än någon förr hade sett på Island. Där voro berömda händelser framställda på väggarna och på taket. Allt var så väl utfört, att salen syntes långt vackrare, när bonaderna icke voro uppe, utan bilderna på tak och väggar voro synliga.

Kjartan Olovssons resa till Norge.

Olov och Torgärd fingo en son. Han blev vattenöst och fick namn; Olov kallade honom Kjartan efter sin morfader Myrkjartan.

Kjartan Olovsson växte upp hemma på Hjardarholt. Han blev den vackraste av alla män, som hava funnits på Island. Han hade ett kraftigt och uttrycksfullt ansikte, vackra ögon, ljus hy, långt hår, som var fagert som silke och som föll uti lockar. Han var också reslig och stark, såsom hans morfader Egil och dennes bror Torolv. Kjartan var en ovanligt ståtlig man, så att alla förvånades, som sågo honom. Han var också stridsdugligare än de flesta andra, smidig och en särdeles duktig simmare. I alla idrotter utmärkte han sig framför andra. Därtill var han mycket vinnande i sitt sätt och vänsäll, så att varje barn höll av honom, samt gladlynt och givmild. Olov älskade honom mest av alla sina barn. Bolle, hans fosterbroder, var en storväxt man; han kom närmast Kjartan i alla idrotter och färdigheter. Han var stark och vacker, hövisk och tapper och en praktälskande man. De båda fosterbröderna höllo mycket av varandra.

Kjartan, som har bestämt sig för att resa utomlands, beger sig hemifrån tillsammans med sin fader, då denne rider till alltinget.

Om sommaren red Olov till tings. Kjartan följde med honom från Hjardarholt och skildes från honom i Norrådalen; därifrån red Kjartan ned till skeppet. Hans frände

Berömda händelser framställda: Om bilderna i Olovs sal diktade skalden Ulv Uggason ett kväde, som vi delvis äga i behåll. Bl. a. framställdes Tors fiskafänge och Balders bålfärd.

Digitized by Google

Bolle var med honom. De voro allt som allt tio isländska män, som höllo så mycket av Kjartan, att de ej ville skiljas ifrån honom, och med detta följe red Kjartan till skeppet. Mycket gods hade de med sig, Kjartan och Bolle. De gjorde sig nu segelfärdiga, och så snart vädret var lämpligt, seglade de ut från Borgarfjord med god och förlig vind. De fingo en lycklig färd över havet och nådde land norrut i Norge. Därpå styrde de in i Tröndelagen. Här fingo de höra, att det hade blivit hövdingsskifte i landet; Håkan jarl var död, och Olov Tryggvason hade kommit i stället; hela Norge var nu i hans våld. Konung Olov hade påbjudit trosskifte i Norge, men folk ställde sig mycket olika till detta. Kjartan och hans män styrde in till Nidaros. På den tiden funnos många ansedda islänningar i Norge. Vid bryggorna lågo tre skepp, som alla ägdes av islänningar. Det ena tillhörde Brand den givmilde, en son av Vermund Torgrimsson, det andra Hallfred vandrädaskald, det tredje två bröder Bjarne och Torhall, söner av Bredå-Skägge från Fljotslid. Alla dessa män hade ärnat sig ut till Island under sommaren, men konungen hade utfärdat förbud mot deras avresa, eftersom de icke ville antaga den tro, som han påbjöd. Alla islänningar togo emot Kjartan väl, i synnerhet Brand, ty de kände varandra väl förut. Islänningarna samrådde nu och blevo eniga om att vägra att anta konungens tro. Alla de nyssnämnda gingo in på denna överenskommelse. Kjartan och hans män lade nu sitt skepp vid bryggorna och lossade sina varor. Konung Olov var i staden. Han fick veta, att ett skepp hade kommit till hamnen och att det var många ansenliga män ombord.

Tröndelagen, landet omkring Trondhjemsfjorden, där trönderna bodde. Det kallades också Trondheim, d. v. s. tröndernas hem. *Nidaros,* det gamla namnet på staden Trondhjem (»Nidälvens os, d. v. s. mynning»). Det nuvarande namnet (med danskt -hjem i st. f. norskt -heim) började tränga in under 1400-talet. *Hallfred,* berömd skald hos Olov Tryggvason, som hade givit honom tillnamnet *vandrädaskald* (»skalden som det är svårt att komma överens med»).

Digitized by Google

En dag på hösten, då det var gott väder, gingo många män från staden ned till Nidälven för att simma. Kjartan och hans män sågo detta. Då föreslog han dem, att de också skulle gå dit och roa sig med att simma; och de gjorde så. Där var en man, som utmärkte sig i denna idrott framför alla andra. Då frågade Kjartan Bolle, om han inte ville simma kapp med den norrmannen. Men Bolle sade: »Jag tror icke, att jag är i stånd till det». »Vad har det nu blivit av med din dristighet?» sade Kjartan; »då skall jag försöka.» Bolle sade: »Gör som du vill». Kjartan kastade sig då i älven och sam bort till mannen, som var den bäste simmaren, drog honom ned under vattnet och höll honom nere en stund. Därpå låter Kjartan honom komma upp. Men länge hade de icke varit uppe, förrän mannen griper tag i Kjartan och drar honom ned, och de voro nere en god stund, något längre, än Kjartan fann behagligt. De kommo åter upp, men talade icke ett ord med varandra. Tredje gången döko de och voro då nere ännu mycket längre. Nu började Kjartan undra, hur denna lek skulle sluta; han tyckte, att han aldrig blivit satt på ett vanskligare prov förr. Äntligen kommo de upp igen och simmade i land. Då sade norrmannen: »Vad är du för en man?» Kjartan sade sitt namn. Mannen återtog: »Du är en god simmare; är du lika duktig i andra idrotter?» Kjartan svarade, men något tveksamt: »Då jag var på Island, brukade man säga, att mina andra färdigheter voro därefter, men nu är det alltsammans ingenting att tala om». Mannen sade: »Det har väl också något att säga, vem det är som du tävlar med; varför frågar du mig icke om det?» Kjartan svarade: »Jag bryr mig icke om, vem du är». »Du är både en duktig man och stolt i dina ord», sade mannen; »men icke förty skall du få veta mitt namn och vem du har simmat i kapp med. Jag är konung Olov Tryggvason.» Kjartan svarade intet och vände sig genast om för att gå

Digitized by Google

sin väg, utan kappa; han hade en skarlakansröd klädnad på sig. Konungen var då också nästan färdigklädd; han kallade på Kjartan och bad honom icke ha så bråttom. Kjartan vände då om, men ganska långsamt. Då tog konungen sin goda kappa från skuldrorna och gav den åt Kjartan med de orden, att han icke skulle gå tillbaka till sina män utan kappa. Kjartan tackade konungen för gåvan och gick till sina män och visade dem kappan. Dessa tyckte icke om det som hänt; de menade, att Kjartan hade givit sig för mycket i konungens våld. Därefter hände icke något mera.

Om hösten blev det hårt väder, stark frost och ihållande köld. Hedningarna sade, att det icke var underligt, att väderleken var så dålig: man finge sota för konungens nya påfund och den nya tron, som väckte gudarnas vrede. Islänningarna voro alla tillsammans i staden under vintern, och Kjartan var alltjämt den förnämste bland dem. Vädret blev bättre, och då kommo många till staden på konung Olovs befallning. Många hade antagit kristendomen i Tröndelagen, men de voro dock flera, som satte sig emot. En dag höll konungen ting vid staden och predikade tron i ett långt tal med många fagra ord. Men trönderna voro talrikt församlade under vapen, och de bjödo konungen strid. Då bad han dem betänka, att han förr hade kämpat mot större övermakt än mot några torpare i Trondheim. Detta satte skräck i bönderna, och de lämnade nu allt i konungens våld. Många läto döpa sig, och sedan upplöstes tinget.

Samma kväll sände konungen några män till islänningarnas härbärge för att taga reda på, vad de talade samman. De gingo dit och hörde, att det var stort larm därinne. Då tog Kjartan till orda och sade till Bolle: »Hurudan lust har du, frände, att antaga den tro, som konungen påbjuder?» »Ingen alls», svarar Bolle, »ty den synes mig mycket veklig.» »Tyckte du icke», återtog

Digitized by Google

Kjartan, »att konungen brukade rätt så kraftiga hotelser mot dem, som ej ville foga sig efter hans vilja?» Bolle sade: »Förvisso lade konungen tydligt i dagen, att de hade hårda ting att vänta från honom». »Jag vill icke låta tvinga mig av någon», sade Kjartan, »så länge jag kan stå på mina fötter och bruka mina vapen. Det tyckes föga manligt att bli tagen som ett får ur fållan eller en räv ur snaran. Då synes det mig vida bättre att, då man ändå skall dö, först utföra något, som länge skall minnas.» Bolle sade: »Vad vill du göra?» »Det skall jag icke dölja», svarade Kjartan, »jag vill bränna konungen inne.» »Omanligt kan det icke kallas», sade Bolle, »men detta kommer icke att kunna utföras, efter vad jag tror. Ty konungen har nog lycka och framgång med sig; han har också pålitlig vakt omkring sig både dag och natt.» Kjartan menade, att modet sviker de flesta, även om de annars äro dugande män. Bolle invände, att det vore svårt att veta, vem som i farans stund skulle visa sig feg. Många av dem, som voro tillstädes, voro nu eniga om att detta var ett gagnlöst tal. Då konungens män hade hört, vad som sagts, gingo de bort och berättade alltsammans för konungen.

Morgonen därpå ville konungen hålla ting; till detta blevo även alla islänningarna kallade. Och när tinget var satt, då stod konungen upp och tackade de män, som ville vara hans vänner och mottagit tron, för att de kommit tillstädes. Därpå kallade han islänningarna till sig och frågade dem, om de ville låta sig döpa. De yttrade icke mycken lust därtill. Konungen sade, att de gjorde ett val, som skulle bli dem till stor skada; »vem av er var det, som fann det rådligast att bränna mig inne?» Kjartan sade då: »Du tror väl, att den man, som har sagt så, icke har frimodighet nog att tillstå det. Men här kan du se honom». »Jag ser dig visst», sade konungen, »och det är icke några småsaker, som du har före. Men icke har ödet ärnat åt dig att vålla min död. Och du

Digitized by Google

hade väl förtjänat, att jag satte dig ur stånd att hota med att bränna flera konungar inne, därför att man vill lära dig en bättre tro. Men därför att jag icke vet, om du menade, vad du sade, och du manligen har tillstått det, så vill jag icke för denna saks skull taga ditt liv. Kanske du också kommer att så mycket fastare hålla dig till tron, sedan du så mycket ivrigare än andra talat emot den. Det är också mitt hopp, Kjartan, att du har en bättre tro, då du seglar från Norge, än då du kom hit. Gån nu i fred och trygghet från detta möte, vart I viljen! Jag vill icke tvinga eder att antaga kristendomen denna gång, ty Gud säger, att han icke vill, att någon skall komma nödgad till honom.» Konungens ord mottogos med stort bifall, i synnerhet av de kristna; men hedningarna överlämnade åt Kjartan att svara, som han fann bäst. Då sade Kjartan: »Vi vilja tacka dig, konung, därför att du giver oss trygghet och fred. På detta sätt skall du snarast förmå oss att antaga tron, då du tillgiver oss våra svåra förseelser och talar till oss uti allt med blidhet, fastän du i dag kan göra med oss alldeles som du vill. Vad mig angår, så ämnar jag blott så till vida antaga den nya tron här i Norge, att jag bryr mig litet om Tor nästa vinter, då jag kommer till Island». Då svarade konungen och smålog: »Det ser man nog på Kjartan, att han har större tillit till sin styrka och sina vapen än till Tor och Oden». Därpå upplöstes tinget.

Under denna vinter lät konungen utföra många nyttiga arbeten. Han lät bygga en kyrka och utvidga köpstaden mycket; kyrkan blev färdig vid jultiden. Då sade Kjartan, att de skulle gå så nära intill kyrkan, att de kunde åse den gudstjänst, som de kristna höllo; många gåvo sitt bifall härtill och sade, att det skulle vara ett gott tidsfördriv. Kjartan gick då dit med sina män och Bolle. Konungen höll ett långt och gott tal, vari han förkunnade den nya tron, och de kristna gåvo honom mycket

Digitized by Google

bifall. Men då Kjartan och hans män hade kommit tillbaka till sitt härbärge, blev där mycket tal om huru de hade tyckt om konungen på denna dag, som de kristna hålla för en av sina största högtider. »Ty konungen sade», yttrade de, »som vi själva hörde, att i denna natt föddes den hövding, som vi skulle tro på, om vi ville lyda konungens bud.» Kjartan sade: »Den första gången jag såg konungen, tyckte jag så gott om honom, att jag genast insåg, att han var en mycket framstående man, och detta intryck har styrkts, var gång jag sedan sett honom, där män varit samlade. Men allra bäst tyckte jag dock om honom i dag. Och jag tänker, att all vår välfärd beror på om vi tro, att den gud, som konungen förkunnar, är den sanne. Och omöjligen kan konungen nu vara så ivrig att jag skall antaga tron, som jag själv är att låta döpa mig.

Och tidigt om morgonen, då konungen gick till kyrkan, mötte Kjartan honom på gatan med ett stort följe. Kjartan hälsade på konungen och sade, att han hade ett viktigt ärende till honom. Konungen besvarade vänligt hans hälsning och sade, att han redan hade fått fullt besked om hans ärende och att intet skulle vara i vägen. Kjartan bad dem då icke dröja med att skaffa vatten till dopet och sade, att det behövdes en hel del. Konungen svarade leende: »Ja, Kjartan, härom skola vi icke bli oeniga, även om du fordrade något ändå dyrbarare än vatten». Därpå döptes Kjartan och Bolle och allt deras skeppsfolk och en stor mängd andra islänningar. Detta var annandag jul före högmässan. Därpå bjöd konungen Kjartan och hans frände Bolle till sitt gästabud. De stannade sedan hos konungen under återstoden av vintern. Konungen skattade Kjartan högst av alla för hans ätts och hans egen duglighets skull. Och han var så avhållen där, att han bland hirdmännen icke hade någon enda avundsman. Alla voro eniga om att aldrig hade en sådan man kommit från Island som Kjartan.

Digitized by Google

Sagan om Gunnlaug ormstunga.

Torsten Egilssons dröm.

Det var en man, som hette Torsten. Hans fader var Egil, som var son till Skalla-Grim; dennes fader var Kväll-Ulv härse, som utvandrade från Norge. Hans moder hette Åsgärd och var dotter till Björn. Torsten bodde på gården Borg i Borgarfjord. Han var en rik man och en stor hövding, klok och saktmodig och hovsam i sitt uppträdande. Väl var han ej en sådan kämpakarl till växt och styrka som hans fader Egil, men likväl en särdeles kraftig man och omtyckt av alla. Han var också en vacker man, med ljust hår och de fagraste ögon. Hans hustru hette Jofrid, dotter till Gunnar Livarson. Jofrid var blott aderton år gammal, då hon blev gift med Torsten, och hon var då änka. Hon hade förut varit gift med Torodd, Tungu-Odds son, och de hade en dotter Hungärd, som uppfostrades på Borg hos Torsten. Jofrid var mycket duktig. Hon och Torsten hade flera barn, av vilka dock blott få omtalas i denna saga. Deras äldste son hette Skule, den andre Kolsven, den tredje Egil.

Det berättas, att en sommar styrde ett skepp från havet in i Guvåns mynning. Det fördes av en man, som hette Bergfinn, norrman till börden och tämligen till åren kommen, en rik och kunnig man. Torsten bonde red ned till skeppet. Det berodde alltid mest på honom, hurudana prisen på varorna skulle bli, och så var det också nu. Norrmännen skaffade sig härbärge ute i bygden, och Bergfinn bad att få följa med Torsten, vilket

Härse, hövding. *Borgarfjord* och *Guvån,* sid. 8.

Digitized by Google

han också fick. Han var mycket fåordig under vintern, ehuru Torsten visade honom stor gästfrihet. Dock fann han stort nöje uti att tyda drömmar.

Då det blev vår, sporde Torsten honom en dag, om han ville följa med honom upp under Valfjället. Där hade folket i Borgarfjord då sitt tingsställe, och Torsten hade hört, att väggarna i hans tingbod hade fallit ned. Norrmannen sade, att det ville han gärna. De redo en dag hemifrån, tre uti följe — en av Torstens huskarlar var med — och kommo upp till en gård under Valfjället, som hette Gränja. Där bodde en fattig man, som hette Atle. Han var Torstens landbo, och Torsten tillsade honom, att han skulle taga hacka och spade samt följa med och hjälpa dem. Han gjorde så.

Och när de kommo till tingbodarna, togo de alla itu med arbetet och satte väggarna i stånd. Det var en het solskensdag, och Torsten och norrmannen blevo trötta. Då de voro färdiga, satte de sig ned utanför boden. Torsten somnade och gav sig svårt uti sömnen. Norrmannen satt bredvid honom och lät honom drömma ut i ro. När han vaknade, var han mycket trött. Norrmannen sporde, vad han hade drömt, eftersom han sovit så oroligt. Torsten svarade: »Icke ha drömmar någonting att betyda».

Men då de redo hem om kvällen, frågade norrmannen återigen, vad Torsten hade drömt. Denne svarade: »Om jag talar om drömmen för dig, skall du också säga mig, vad den betyder». Norrmannen sade, att det skulle han nog pröva på. Då berättade Torsten: »Jag drömde, att jag var hemma på Borg och stod utanför ingången. Jag såg upp på husen, och på takåsen såg jag en fager svan. Och jag tyckte, att hon var min och att jag höll henne mycket kär. Därpå såg jag en stor örn flyga ned från

Mycket fåordig: man hade väntat få höra nyheter och berättelser från Norge som underhållning vintern igenom. *Landbo,* arrendator.

Digitized by Google

fjällen. Han kom hit och satte sig bredvid svanen och lockade smeksamt på henne. Och det såg ut, som om hon tog det väl upp. Då såg jag, att örnen hade svarta ögon och att hans klor voro av järn; en präktig fågel var han. Sedan såg jag en annan fågel komma flygande söderifrån. Han flög också hit till Borg och satte sig på huset bredvid svanen och sökte göra sig till vän med henne. Det var också en stor örn. Men den örnen, som var där förut, blev strax mycket vred, då den andre kom dit, och de slogos skarpt och länge. Och jag såg, att båda blödde. Och så slutade deras kamp, att de föllo ned på var sin sida av takåsen, och de voro då båda döda. Men svanen satt kvar, mycket nedslagen och bedrövad. Därpå såg jag en fågel komma flygande västerifrån; det var en falk. Han satte sig hos svanen och var vänlig mot henne, och strax därefter flögo de båda bort åt samma håll. Och då vaknade jag. Men denna dröm har ingenting att betyda», fortfor Torsten, »troligen bådar den, att vindarna skola mötas i luften från de väderstreck, ur vilka jag tyckte, att fåglarna flögo». Norrmannen sade: »Icke är det min tro, att så är». »Så tyd då drömmen, som du finner rimligast», svarade Torsten, »och låt mig få höra!»

Norrmannen sade: »Fåglarna, som du såg, månde vara fylgjor. Din hustru är havande, och hon skall föda ett fagert flickebarn, som du kommer att hålla mycket av. Men från de väderstreck, ur vilka du såg örnarna flyga, skola ansedda män komma och fria till din dotter. Och de skola fattas av en häftig kärlek till henne och kämpa om henne och båda därvid sätta livet till. Och därpå skall en tredje man komma från det väderstreck, ur vilket falken flög, och honom skall hon bli gift med. Nu

Fylgja (väsen som »följer»), skyddsande, som tänktes ledsaga en människa och stundom visade sig för att varsla viktiga tilldragelser; hon uppträdde då oftast i djurskepnad.

Digitized by Google

har jag [illegible] din drömm. [illegible] jag [illegible] det skall gå så, som jag sagt. Torsten svarade: »Om är drömmen tydd [illegible] det [illegible] sätt [illegible]. Och jag [illegible] icke, du [illegible] till [illegible] drömmar.» Nornmannen sade: »Du [illegible] det [illegible] om det [illegible] i uppfyllelse eller [illegible]. Torsten vände sig [illegible] mot gästen, och om sommaren reste denne sin väg. Och han är nu ute ur sagan.

Hälsa den lupa.

Om sommaren rustade sig Torsten för att resa till tings. Men innan han för andra gången sade han till Jofrid, att hösten: »Det är ju så att du väntar ett barn. Blir det en flicka, skall hon sättas ut, men blir det en gosse, skall han behållas och uppfostras.» Det var nämligen en vedhäfd, så länge landet ännu var hedniskt, att fattigt folk, som hade många barn att försörja, satte ut sina nyfödda; dock ansågs detta alltid för en dålig handling. Och när Torsten hade sagt detta, då svarade Jofrid: »Detta tal är icke värdigt en man som dig. Och det kan icke synas dig riktigt att handla på det sättet, så rik som du är.» »Du känner mitt skaplynne», sade Torsten, »och vet väl, att det icke är rådligt att göra mig emot.» Sedan red han till tings.

Medan han var borta, födde Jofrid en flicka, ovanligt vacker. Kvinnorna ville bära barnet till henne, men hon bad, att de skulle låta det vara, och sände bud efter sin farbrodre Torvard. »Du skall taga min häst», sade hon till honom, »och sadla den och rida med detta barn västerut till Hjardarholt, till Torgärd Egilsdotter. Bed henne föda upp det i hemlighet, så att Torsten icke får veta något därom. Ty så stor kärlek har jag till detta barn, att jag icke har hjärta till att utsätta det. Här äro

Hjordarholt i Laxådalen, norrut från Borg; gården ägdes av Olov pålägei, som var gift med Torstens syster Torgärd (sid. 29 f.).

Digitized by Google

tre mark silver, som du skall ha för ditt omak, och Torgärd skall sörja för att du får följa med ett skepp över havet och ge dig kost för sjöresan». Torvard gjorde, som hon sagt, red med barnet västerut till Hjardarholt och överlämnade det åt Torgärd. Hon lät flickan växa upp hos en av sina landboar, som bodde på Leysingjastad inne i Vamsfjorden. Och hon skaffade Torvard tillfälle att få följa med ett skepp från Skäljavik uppe i Steingrimsfjorden och gav honom mat för färden över havet. Han for därifrån över till Norge, och nu är han ute ur sagan.

Men när Torsten kom hem från tinget, sade Jofrid till honom, att de hade satt ut barnet, så som han hade sagt, att de skulle göra, och att fårherden hade rymt sin väg och tagit hennes häst med sig. Torsten sade, att hon hade handlat rätt, och skaffade sig en ny herde.

Nu förgingo sex år, utan att detta blev uppdagat. Men då red Torsten en gång västerut till gästabud hos sin svåger Olov Hoskuldsson på Hjardarholt, som då gällde för att vara den mest ansedde hövdingen på Västlandet. Torsten blev där väl mottagen, som man kunde vänta. En dag under gästabudet satt Torgärd, berättas det, och talade med sin broder Torsten i högsätet; Olov var under tiden i samspråk med andra män. På bänken mitt emot dem sutto tre små flickor. Torgärd sade: »Vad tyckes dig, broder, om de små flickor, som sitta mitt emot oss?» »Mycket bra», svarar han, »men en av dem är mycket fagrare än de andra. Sin skönhet har hon från Olov, men den ljusa hyn och anletsdragen har hon från oss Myra-män.» »Det är sant, som du säger, broder», sva-

Tre mark silver: en mark var ursprungligen en viktsenhet (omkring 210 gr.). Innan präglade mynt funnos, betalades med silver efter vikt. En mark silver utmyntas nu till omkring 35 kr. Genom jämförelse med arbetslöner, pris på kreatur och spannmål m. m. har det utrönts, att silvrets värde under medeltiden var ungefär tio gånger så mycket som nu. Tre mark silver motsvarar sålunda i våra pengar minst 1,000 kr. En mark delades i 8 öre. *Myra-män,* sid. 29.

Digitized by Google

rar Torgärd, »att hon har vår släkts ljusa hy och anletsdrag; men sin skönhet har hon icke från Olov, ty hon är icke hans dotter.» »Hur hänger det ihop», säger Torsten, »då hon ju ändå är din dotter?» »Sanningen att säga, broder», svarar hon, »är denna fagra ungmö din dotter och icke min.» Därpå förtäljer hon honom allt, som hade inträffat, och beder honom förlåta henne och Jofrid denna olydnad mot hans befallning. Torsten säger: »Icke kan jag förebrå eder detta. Det går i de flesta fall så, som det skall gå, och I två haven nu gottgjort mitt fel. Jag tycker så mycket om denna flicka, att jag är lycklig över att äga ett så fagert barn. Men vad heter hon?» »Helga», svarar Torgärd. »Helga den fagra», återtog Torsten. »Nu skall du göra henne i ordning att följa med mig hem.» Hon gjorde så. Torsten fick många goda gåvor vid avskedet. Helga red nu hem med honom och växte upp på hans gård och var avhållen och älskad av sin fader och moder och alla sina fränder.

Helga den fagra blir trolovad med Gunnlaug ormstunga.

Vid denna tid bodde på gården Gilsbacka vid stranden av Vitån Illuge svarte, son av Hallkel Rosskelsson; hans moder hette Turid dylla och var dotter till Gunnlaug med tillnamnet ormstunga. Näst Torsten Egilsson var Illuge den störste hövdingen i Borgarfjord. Han var en rik man och mycket hårdsint men bistod alltid kraftigt dem, som voro hans vänner. Hans hustru hette Ingeborg, dotter till Åsbjörn Hårdsson i Örnulvsdalen. Ingeborg och Illuge hade många barn, men blott ett par av dem omtalas i denna saga. En av deras söner hette Härmund, en annan Gunnlaug. Båda voro lovande unga män och vid denna tid fullvuxna. Om Gunnlaug berättas det, att han var tidigt utvecklad, stor och stark; han hade ljusbrunt hår, som föll mycket vackert, svarta ögon, en mindre

Digitized by Google

vacker näsa men dock vinnande anletsdrag. Han var smal om midjan men bred över skuldrorna, mycket välbildad, en man med ett oroligt lynne, tidigt ärelysten och alltid trotsig och våldsam. Han var en god skald men kvad gärna nidvisor och kallades därför Gunnlaug ormstunga. Härmund var mest omtyckt av de två och uppförde sig såsom en hövding anstår.

Då Gunnlaug var femton år gammal, bad han sin fader om utrustning för en resa och sade, att han ville fara utomlands för att se, hur folk levde i andra länder. Illuge bonde ville icke lyssna härpå utan sade, att han ej ännu var mogen att resa utomlands, då han knappast tyckte, att han kunde få skick på honom därhemma, så som han ville. Men då Illuge bonde blott ett par dagar därefter kom ut tidigt en morgon, såg han, att förrådshuset stod öppet och sex varusäckar voro utburna på stenbron, och hästtäcken lågo där också. Han blev häröver mycket förvånad. I detsamma kom en man, som ledde fyra hästar — det var hans son Gunnlaug. »Det är jag, som har burit ut säckarna», sade han. Illuge sporde, varför han hade gjort så. Gunnlaug svarade, att det var hans utrustning för resan. »Icke skall du taga makten från mig», sade Illuge, »och ej heller skall du resa, förrän du får lov av mig.» Och så slängde han in varusäckarna igen. Gunnlaug red då bort sin väg och kom om aftonen ned till Borg; Torsten bonde bjöd honom att stanna där, och han tog emot inbjudningen. Gunnlaug talade om för Torsten, vad som hade tilldragit sig mellan honom och fadern. Torsten sade, att han kunde stanna hos honom, så länge han ville, och han blev där ett år och lärde lagkunskap hos Torsten, och alla tyckte där mycket om honom.

Gunnlaug och Helga roade sig mycket med att spela tavel; de fattade snart tycke för varandra, som det sedan

Tavel, ett slags brädspel.

Digitized by Google

visade sig. De voro ungefär jämnåriga. Helga var så fager, att de erfarnaste män hava sagt, att hon var den skönaste kvinna, som funnits på Island. Hennes hår var så långt, att hon kunde hölja sig helt och hållet därmed, och så fagert som hamrat guld. Och det fanns icke något gifte, som ansågs så gott som Helga den fagra, i hela Borgarfjord och vida däromkring.

En dag, då man satt inne i stugan på Borg, sade Gunnlaug till Torsten: »Det är ännu en sak i lagen, som du icke har lärt mig: hur jag skall fästa mig hustru». »Det är lätt nog», sade Torsten och lärde honom, huru det skulle gå till. Då sade Gunnlaug: »Nu skall du pröva, om jag har förstått det rätt! Låt mig taga dig i handen och låtsa, som om jag ville fria till din dotter Helga». »Det tror jag kan vara onödigt», sade Torsten. Men Gunnlaug tog genast hans hand och sade: »Gör mig nu till viljes i detta!» »Gör som du vill», sade Torsten, »men det skola alla veta, som äro här inne, att detta skall vara som osagt, och att det icke skall vara någon annan mening därmed, än som du har sagt.» Därpå tog sig Gunnlaug vittnen och begärde Helga till hustru och sporde sedan, om allt hade gått riktigt till. Torsten sade, att så var, och alla, som voro tillstädes, funno mycket nöje i detta upptåg.

Gunnlaug reser utomlands.

Anund hette en man, som bodde på gården Mossfjäll på Sydlandet. Det var en mycket rik man, och han var gode över landet omkring näsen därnere i söder. Han var gift, och hans hustru hette Geirny; hon var dotter till Gnup, som var son till Molda-Gnup, vilken hade slagit sig ned vid Grindavik på Sydlandet. Deras söner hette

Gode, häradshövding på Island; under hednatiden hade godarna ej blott världslig myndighet över sina härad (»godordet»); de ledde också offren uti gudahusen (»hov»), som de uppfört i grannskapet av sina gårdar.

Digitized by Google

Ravn och Toraren och Eindride. De voro alla lovande män, men Ravn var den ypperste av dem i alla avseenden. Han var stor och stark, såg bra ut och var en god skald. Och då han var fullvuxen, reste han utomlands på handelsfärder och vart allestädes väl ansedd, dit han kom.

Kort därpå timade den lyckligaste händelse, som skett här på Island: hela landet blev kristet, och allt folket övergav sin forna tro.

Gunnlaug ormstunga vistades nu ömsevis på Borg hos Torsten och på Gilsbacka hemma hos sin fader Illuge, under tre års tid. Han var då aderton år gammal, och det rådde numera ett gott förhållande mellan honom och hans fader.

Det var en man, som hette Torkel svarte; han bodde hemma hos Illuge, som var hans nära frände, och hade vuxit upp där. Honom tillföll ett arv på gården Ås i Vattensdalen uppe på Nordlandet, och han bad Gunnlaug följa med sig dit. Denne gjorde så, och de redo tillsammans upp till Ås och fingo genom Gunnlaugs mellankomst arvet utbetalt av dem, som hade haft det om hand. När de redo tillbaka söderut, gästade de en rik bonde, som bodde på Grimstunga. Om morgonen hade dennes fåraherde tagit Gunnlaugs häst, och den var mycket svettig, då de fingo den tillbaka. Gunnlaug slog till fårherden, så att han blev sanslös. Detta ville bonden ej finna sig uti utan krävde böter. Gunnlaug bjöd honom en mark i skadestånd, men bonden tyckte, att detta var för litet. Till sist gick han dock in på den överenskommelse, som Gunnlaug föreslagit, och Gunnlaug och Torkel redo därefter hem.

Kort därpå bad Gunnlaug för andra gången sin far om medel till en resa. »Nu skall du få din vilja fram», sade Illuge, »ty nu har du bättrat dig icke så litet sedan sist.»

Island blev kristet år 1000.

Digitized by Google

Sedan red Illuge bort och köpte för Gunnlaugs räkning halvparten av ett skepp, som stod uppe i Guvåns mynning och som tillhörde Audun fästargarm. Då Illuge kom hem, tackade Gunnlaug honom mycket. Torkel svarte rustade sig att följa med Gunnlaug, och deras varor fördes ombord. Men Gunnlaug var på Borg, medan de gjorde skeppet segelfärdigt, och fann mera nöje i att tala med Helga än att gå i arbete tillsammans med köpmännen. En dag sporde Torsten honom, om han ville rida med upp i Långvattensdalen för att se till hästarna. Gunnlaug sade, att det ville han gärna. Nu rida de tillsammans, till dess de komma upp till Torstens säter, som heter Torgilsstad. Där hade Torsten en flock på fyra hästar, röda till färgen. Hingsten var mycket vacker och ännu icke prövad. Torsten sade, att han ville skänka den åt Gunnlaug, men denne svarade, att han inte behövde några hästar, då han nu ämnade sig utomlands. Därefter redo de till en annan hästflock; där var en grå hingst och fyra ston. Hingsten var den yppersta i Borgarfjord, och Torsten erbjöd sig att giva den åt Gunnlaug. Men denne svarade: »Jag vill lika litet ha denna som den förra. Men varför bjuder du mig icke det, som jag vill hava?» »Vad är det för något?» säger Torsten. »Helga den fagra, din dotter», gav Gunnlaug till svar. »Icke kan det så hastigt avgöras», sade Torsten och vände samtalet åt annat håll, och så redo de hemåt längs med Långån. Då sade Gunnlaug: »Jag vill veta, vad du ämnar svara på mitt frieri». »Jag bryr mig icke om ditt prat», svarade Torsten. Gunnlaug återtog: »Detta är icke något prat utan min allvarliga mening». Torsten svarar: »Du borde först veta, vad du vill. Har du icke beslutat att resa utomlands? Och nu låter det, som om du ämnade gifta dig. Du passar icke för Helga, då du är så ostadig. Därför kan jag ej taga hänsyn till ditt frieri».

Fästargarm betyder bandhund.

Digitized by Google

»Hur ämnar du då gifta bort din dotter», sade Gunnlaug, »då hon är för god för en son till Illuge svarte? Finns det någon här i Borgarfjord, som är förmer än han?» »Jag går icke in på några jämförelser», genmälte Torsten, »men vore du en sådan man som din fader, så bleve du ej avvisad.» Gunnlaug sade: »Vem vill du hellre gifta din dotter med än med mig?» Torsten svarade: »Här finns gott om bra män att välja på. Torfinn på Raudamel har sju söner, som alla äro duktiga män». Gunnlaug invände: »Varken Torfinn eller Anund på Mossfjäll, hans frände, kan mäta sig med min fader; till och med du står tydligen tillbaka för honom. Eller kan du uppvisa något motstycke till det, att han på Torsnästinget förde rättegång mot goden Torgrim Kjallaksson och dennes söner och vann allt det, som de tvistade om?» Torsten svarade: »Jag har jagat bort Steinar, Anund sjones son, och det hölls också för ett dristigt företag». »Den segern har du din fader Egil att tacka för», sade Gunnlaug, »och för övrigt är det icke bönder, som det skulle sluta bra för att icke vilja godtaga mig som måg.» Torsten svarar: »Spara du på dina hotelser till dem däruppe i fjällen, härute på Myrarna hjälpa de dig icke mycket». Om kvällen kommo de hem till Borg.

Morgonen därpå red Gunnlaug upp till Gilsbacka och bad sin fader att följa med ut till Borg för att fria. Illuge svarar: »Du är en ostadig man, som står i begrepp att resa utomlands och dock nu synes vara ute på friarfärd. Och det vet jag, att sådant är icke i Torstens smak». »Jag ärnar för visst att resa utomlands», säger Gunnlaug, »men jag blir icke tillfreds, om du ej vill hjälpa mig.» Sedan red Illuge med elva män i sitt följe ned till Borg, och Torsten tog väl emot honom. Tidigt nästa morgon sade Illuge till Torsten: »Jag vill tala med dig». »Låt oss då gå upp på höjden och talas vid», sade Torsten. Och så gjorde de. Gunnlaug följde med. Då sade Illuge: »Min

Digitized by Google

son Gunnlaug säger, att han på egen hand har vänt sig till dig för att fria till din dotter Helga, och jag vill nu veta, vilken utgång denna sak skall få. Du känner hans släkt och vår förmögenhet. Från min sida skall ingenting sparas för att skaffa honom en gård eller ett hövdingskap, om det kan främja saken». Torsten svarar: »Det är det enda, som jag klandrar hos Gunnlaug, att han synes mig så ostadig. Vore han lik dig till lynne, då skulle jag ej länge betänka mig». Illuge säger då: »Det skulle göra slut på vänskapen mellan oss, om du nekar ditt bifall till detta gifte, därför att min son icke skulle vara god nog». »För dina ords och vår vänskaps skull», svarar Torsten, »skall Gunnlaug få löfte om Helga; men något lagligt avtal skall det ej bli. I tre år skall hon vänta, och Gunnlaug skall under tiden resa utomlands och skicka sig efter goda mäns seder. Men jag skall vara löst från mitt ord, om han ej kommer tillbaka inom den tiden eller om hans uppförande är mig emot.» Och därmed skildes de. Illuge rider hem men Gunnlaug till skeppet. Och då de fingo vind, gingo de till sjöss och kommo fram till det nordliga Norge och seglade in genom Trondhjemsfjorden till Nidaros, där de lade i hamn och lossade sin last.

Gunnlaug i Norge.

På den tiden härskade över Norge Erik jarl Håkonsson och hans broder Sven. Erik jarl uppehöll sig på sin fädernegård Lade och var en mäktig hövding. Torstens son Skule vistades då hos jarlen såsom hans hirdman och var mycket aktad. Gunnlaug och Audun fästargarm gingo, berättas det, med fem män i följe in till Lade. Gunnlaug var klädd i grå kjortel och vita strumpbyxor. Han hade en böld på foten nere vid vristen, och det sipprade fram blod och var, då han gick. Och i denna utstyr-

Lade, gård vid Trondhjemsfjorden nära Trondhjem.

Digitized by Google

sel gick han fram för jarlen tillsammans med Audun och de andra, och de hälsade honom höviskt. Jarlen kände igen Audun och sporde honom om nyheter från Island, och Audun talade om, vad han visste. Sedan frågade jarlen Gunnlaug, vem han var. Gunnlaug sade sitt namn och vem hans fader var. Då sade jarlen: »Skule Torstenssson, vad slags man är denne på Island?» »Herre», svarade Skule, »tag väl emot honom, ty han är son till en mycket framstående man på Island, Illuge svarte på Gilsbacka, och han är min fosterbroder!» »Vad är det med din fot, islänning?» sporde jarlen. »Jag har en böld på den, herre», svarade han. »Och ändå haltade du icke», sade jarlen. »Icke skall man halta», sade Gunnlaug, »så länge båda benen äro lika långa.» Då sade en av jarlens hirdmän, som hette Tord: »Han är väl uppblåst, den där islänningen, och det kunde kanske icke skada, om vi prövade, vad han duger till». Gunnlaug såg föraktfullt på honom och sade:

En hirdman är härinne,
som har ont i sinne.
Ej tro till honom bär,
ty led och svart han är.

Då ville Tord ta till yxan, men jarlen befallde honom att vara stilla. »Icke skall man fästa sig vid sådant. Men hur gammal är du, islänning?» »Jag är nu aderton år», svarar Gunnlaug. »Då spår jag, att du icke blir aderton år till», sade jarlen. Gunnlaug svarar, ehuru tämligen lågt: »Önska ej något ont över mig utan hellre något gott åt dig själv». Då frågade jarlen: »Vad sade du nu, islänning?» Gunnlaug svarar: »Så som jag tycker, att det borde vara, nämligen att du icke önskar något ont över mig utan i stället vad som är bäst för dig själv». »Vad då?» sade jarlen. »Att du ej må få en sådan död som

Digitized by Google

Håkon jarl, din fader.» Jarlen blev blodröd i ansiktet och befallde, att man genast skulle gripa denne galning. Då trädde Skule fram för jarlen och sade: »Gör mig till viljes, herre: låt mannen slippa och låt honom strax fara bort härifrån!» Jarlen sade: »Må han då begiva sig bort, så fort han kan, om han vill slippa straff, och han skall aldrig mer komma tillbaka till mitt rike!»

Skule följde nu Gunnlaug ut och gick med honom ned till bryggorna. Där låg en englandsfarare, färdig att lägga ut, och på den skaffade Skule Gunnlaug och hans frände Torkel plats. Men sitt skepp och det gods, som han ej tog med sig, lämnade Gunnlaug i förvar åt Audun. Nu segla Gunnlaug och hans kamrater ut på Englandshavet, och de kommo om hösten söderut till bryggorna vid London och rullade där sina skepp upp på land.

Gunnlaug i England.

På den tiden härskade över England konung Adalråd Jatgeirsson; han var en god hövding. Denna vinter uppehöll han sig i London. Gunnlaug gick strax upp till konungen och hälsade honom höviskt och vördnadsfullt. Konungen sporde, från vilket land han var. Gunnlaug omtalade det. »Men nu har jag kommit hit till eder, herre, därför att jag har diktat ett kväde om eder och skulle önska, att I viljen höra på det.» Konungen lovade att göra detta, och Gunnlaug framförde sin dikt manligt och väl. Och omkvädet lydde så:

Englands. alla kämpar
ädle kungen frukta,
stridsdjärv sven, och vörda
som en gud dig, Adalråd.

Håkon jarl blev under sömnen mördad av en träl, medan han, förföljd av Olov Tryggvason, låg gömd under en svinstia. *Englandshavet*, Nordsjön. *Konung Adalråd*, den engelske konungen Ethelred († 1016).

Digitized by Google

Konungen tackade honom för kvädet och gav honom i skaldelön en skarlakanskappa, fodrad med finaste skinn och kantad med gyllenbräm ända ned på skörten. Och han gjorde honom till sin hirdman, och Gunnlaug var hos konungen över vintern och åtnjöt stort anseende.

Och en dag hände det sig, tidigt på morgonen, att Gunnlaug på en gata mötte tre män; den förnämste av dem hette Tororm. Det var en stor och stark man, som det tillika var ytterst svårt att komma till rätta med. Han sade till Gunnlaug: »Norrman, låna mig litet penningar!» Gunnlaug svarar: »Icke är det rådligt att låna sina penningar åt en okänd man». Men Tororm sade: »Jag skall betala dig igen den dag, som du bestämmer». »Nåväl, då skall jag göra det», sade Gunnlaug. Därpå lämnade han honom pengarna. Kort därefter träffade Gunnlaug konungen och berättade för honom om lånet. Denne sade: »Nu har du råkat illa ut, ty detta är en farlig våldsverkare och viking, som du icke bör ha något att göra med. Jag skall giva dig lika mycket penningar igen». Gunnlaug svarar: »Illa vore det då bevänt med oss, dina hirdmän, om vi skulle anfalla oskyldiga människor men låta dylika våldsmän förhålla oss vår rätt. Det skall aldrig ske».

Kort därefter träffade han Tororm och krävde pengarna tillbaka av honom; men han svarade, att han icke ämnade betala. »Då vill jag bjuda dig uppgörelse efter lagen», sade Gunnlaug, »nämligen att du antingen lämnar mig mina pengar eller också möter mig till holmgång, tre dagar härefter.» Då hånlog vikingen och sade: »Det har ingen dristat förrän du att utmana mig till holmgång, hur stor skada som jag än har tillfogat dem. Men jag är redo när som helst». Och därmed skildes han och Gunnlaug för den gången.

Gunnlaug talade om för konungen, hur saken stod. Denne sade: »Nu har du ställt det illa till för dig. Denne

Digitized by Google

man dövar alla vapen. Men nu skall du lyda mitt råd: tag detta svärd, som jag vill giva dig; med det skall du kämpa, men visa fram för honom ett annat!» Gunnlaug tackade konungen mycket. — Och när de voro färdiga för striden, frågade Tororm, hurudant det svärd var, som Gunnlaug hade. Gunnlaug drog ut sitt svärd och visade det för honom, men det vapen, som han hade fått av konungen, hade han hängande om armen i en lycka. När bärsärken fick se svärdet, sade han: »Icke rädes jag för det där svärdet». Och i detsamma högg han till Gunnlaug med sitt svärd och splittrade nästan helt och hållet hans sköld. Gunnlaug högg nu strax igen med konungssvärdet, men vikingen, som trodde, att Gunnlaug nyttjade det vapen, som han förut hade visat honom, stod värnlös och värjde sig icke med skölden. Gunnlaug gav honom då strax ett dödligt sår. Konungen tackade Gunnlaug mycket för vad han gjort, och han fick stor berömmelse härav både i England och vida däromkring.

Om våren, då skeppen igen började gå på havet, bad Gunnlaug konung Adalråd om orlov att segla bort. Konungen frågade, vart han ämnade sig. Gunnlaug svarade: »Jag vill gärna fullgöra ett löfte, som jag har gjort: att besöka tre konungar och två jarlar». »Så skall ske, skald», sade konungen och gav honom en guldring, som vägde sex öre. »Men det skall du lova mig», sade han, »att komma tillbaka till mig till nästa höst. Ty jag vill icke mista dig, för din skaldekonsts skull.»

Gunnlaug i Irland och på Orkenöarna.

Därefter seglade Gunnlaug med några köpmän från England och norrut till Dublin. På den tiden rådde över Irland konung Sigtrygg silkeskägg, en son av Olov kvaran och drottning Kormlad; han hade då endast en kort tid varit konung. Gunnlaug gick strax upp till ko-

Digitized by Google

nungen och hälsade honom höviskt och vördnadsfullt. Konungen tog emot honom väl. Gunnlaug sade: »Jag har diktat ett kväde om eder och önskar, att I viljen höra därpå». Konungen svarade: »Det har aldrig hänt förr, att någon diktat ett kväde till min ära; det vill jag visst höra». Gunnlaug framsade därpå sitt kväde, och omkvädet lydde så:

Trollkvinnans häst
Sigtrygg mättar bäst.

Konungen tackade honom för kvädet, kallade till sig sin skattmästare och sade: »Vad skall jag giva i lön för sången?» Denne svarade: »Vad synes eder själv, herre?» »Är det tillräcklig lön, om jag giver honom två skepp?» sporde konungen. »Alltför mycket är det, herre», svarade skattmästaren, »andra konungar giva som skaldelön sådana dyrbarheter som ett gott svärd eller goda guldringar. Konungen gav honom då sin nya skarlakanskläder, en guldbrämad kjortel, en kappa med präktigt skinn och en guldring på en mark. Gunnlaug tackade honom höviskt, dröjde ännu kvar en kort tid och for därifrån till Orkenöarna.

Vid den tiden härskade över Orkenöarna Sigurd jarl Lodvesson. Han var mycket vänlig mot alla islänningar. Gunnlaug hälsade honom höviskt och sade, att han hade diktat ett kväde, som han ville framsäga inför honom. Jarlen sade, att han ville lyssna till hans kväde, en så högättad man på Island som han var. Då framförde Gunnlaug sitt kväde, och det var en flock, som var mycket väl diktad. Jarlen gav honom i skaldelön en bredyxa, rikt inlagd med silver, och bad honom att stanna där. Gunnlaug tackade honom för gåvan och för hans

Trollkvinnans häst är en kenning för ulven. »Att mätta ulvarna» är att besegra sina fiender, så att valplatsen är betäckt med lik, vargarnas föda. *Flock*, en dikt utan indelning genom omkväde som i drapan. Flocken ansågs mindre ärofull än drapan och tillägnades därför ej gärna åt konungar och andra, som man ville synnerligen hedra.

Digitized by Google

tillbud men sade, att han måste fara österut till Svitjod. Därpå gick han ombord med några köpmän, som skulle segla till Norge, och de kommo om hösten fram till Konungahälla i Viken. Torkel, Gunnlaugs frände, var alltjämt med honom.

Gunnlaug i Västergötland och i Svitjod.

Från Konungahälla fingo de en vägvisare upp i Västergötland och kommo omsider fram till den köpstad, som heter Skara. Där rådde då en jarl, som hette Sigurd; han var tämligen gammal. Gunnlaug gick fram för honom, hälsade honom höviskt och sade, att han hade diktat ett kväde om honom. Jarlen lyssnade uppmärksamt, medan Gunnlaug framförde kvädet; det var en flock. Jarlen tackade honom, gav honom en god belöning och bjöd honom att stanna där hos sig över vintern.

Sigurd jarl hade ett stort julgille om vintern. På julaftonen kommo sändebud från Erik jarl i Norge, tolv män i följe; de medförde gåvor till Sigurd jarl. Jarlen tog emot dem väl och lät dem över julen taga plats vid sidan av Gunnlaug. Där gick muntert till vid gästabudet. Götarna sade, att ingen jarl var mäktigare och mera frejdad än Sigurd. Men norrmännen menade, att Erik jarl var långt mera framstående. Om detta råkade de i träta, och båda parterna valde Gunnlaug till skiljedomare i saken. Då kvad han denna visa:

Rätt är, att I rosen,
raske karlar! jarlen;
väl är han grå, men vågors
vilda bränning han känner.

Svitjod betyder egentligen 'svearnas folk'; det betecknar hos isländingarna de gamla sveabygderna kring Mälaren (särskilt Uppland). Däremot är Sviavelde, Sviarike ett vidsträcktare begrepp, omfattande allt land, som lydde under sveakonungen i Uppsala. *Konungahälla,* invid det nuvarande Kungälv. *Viken,* här: Bohuslän.

Digitized by Google

Öster ut i härnad
Erik ännu flera
blåa sjöar bjudit
böljans hästar fresta.

Båda parterna voro nöjda med denna dom, men i synnerhet norrmännen. Efter jul foro sändemännen därifrån med de gengåvor, som Sigurd jarl sände till Erik jarl. De omtalade nu för denne Gunnlaugs dom. Han tyckte, att Gunnlaug visat honom både frimodighet och vänskap, och yttrade det löftet, att Gunnlaug skulle fritt och tryggt få uppehålla sig i hans rike. Gunnlaug fick sedan höra, vad jarlen hade sagt. — Sigurd jarl skaffade nu åt Gunnlaug en vägvisare, som denne begärt, österut till Tiundaland i Svitjod.

På den tiden härskade över Svitjod konung Olov svenske, son av konung Erik segersäll och Sigrid storråda, Skoglar-Tostes dotter. Han var en mäktig och namnkunnig konung och mycket ärelysten. Gunnlaug kom till Uppsala om våren, kort före den tid, då svearna hålla ting, och så snart han kunde träffa konungen, bragte han honom sin hälsning. Konungen tog väl emot honom och sporde, vem han var. Han sade då, att han var islänning. »Ravn», sade då konungen, »vad för slags anseende har denne man på Island?» Då reste sig en man från gästernas bänk, högvuxen och rask, steg fram för konungen och sade: »Herre, han är av den yppersta släkt och själv en mycket rask man». »Må han då taga plats vid sidan av dig», sade konungen. Gunnlaug sade: »Jag har diktat ett kväde till eder ära, och jag önskar, att I viljen lyssna och giva mig ljud». »Gå först och tag plats så länge», sade konungen, »ty nu är det icke tid att höra på kväden.»

Böljans hästar, kenning för skeppen. *Frimodighet*, nämligen vid Gunnlaugs besök i Norge. *Tiundaland*, Uppland bestod i äldre tid av de tre »folklanden» Fjädrundaland (»fyra hundaren» eller härad) i väster, Tiundaland (»tio hundaren») i mitten, och Attundaland (»åttahundaren») i öster. *Olov svenske*, Olov skötkonung.

Digitized by Google

Och de gjorde så. Gunnlaug och Ravn började nu samtala och berättade för varandra om sina färder. Ravn talade om, att han sommaren förut hade rest från Island till Norge och i början av vintern österut till Sverige. De blevo snart goda vänner.

Och en dag, när tinget var till ända, voro de båda, Gunnlaug och Ravn, inför konungen. Då sade Gunnlaug: »Nu vill jag, herre, att I hören på mitt kväde». »Nu kan det gå för sig», svarade konungen. »Men nu vill jag också få framföra mitt kväde, herre», sade Ravn. »Det går också för sig», sade konungen. »Jag vill dock först få framföra mitt kväde», inföll Gunnlaug, »om I tillåten det, herre.» »Jag har rätt att gå först, herre», sade Ravn, »eftersom jag kom först hit till eder.» »Har det någonsin hänt», sade Gunnlaug, »där våra fäder voro tillsammans, att min fader gick i släptåg efter din? Aldrig, så vitt jag vet! Och så skall det också vara mellan oss.» Ravn svarar: »Låtom oss dock visa så mycket levnadsvett, att vi ej gräla om detta utan låta konungen avgöra saken». Då sade konungen: »Gunnlaug må framföra sitt kväde först, ty han tar det sig mycket nära, om han ej får sin vilja fram». Därpå kvad Gunnlaug den drapa, som han hade diktat om konung Olov, och när han hade slutat, sade konungen: »Ravn, hurudant var kvädet?» »Gott, herre», svarade han, »det var storslaget, men formlöst och något stelt, liksom Gunnlaug själv är i sitt skaplynne.» »Nu skall du framföra ditt kväde, Ravn», sade konungen. Och han gjorde så. Men då det var slut, sade konungen: »Gunnlaug, hurudant var kvädet?» »Gott, herre», svarade denne, »det var ett vackert kväde, liksom Ravn är vacker att se på, men ganska uttryckslöst. Och varför», fortsatte han, »diktar du en flock om konungen? Tycker du icke, att han är värd en drapa?» Ravn svarar: »Låtom oss ej tala om detta nu! Det skola vi nog få tillfälle till, om det också blir först senare». Och därmed skiljas de åt.

Digitized by Google

Kort därefter blev Ravn hirdman hos konung Olov och bad om orlov att draga bort; konungen sade ja härtill. Men när Ravn var färdig att resa, sade han till Gunnlaug: »Nu är det slut på vänskapen mellan mig och dig, därför att du ville nedsätta mig inför konungen här. Men jag skall en gång draga över dig lika stor skam, som du vill göra mig här». »Icke skrämmes jag av ditt hot», svarade Gunnlaug, »och icke skola vi träffas någonstädes, där jag skall stå tillbaka för dig.» Konung Olov gav Ravn stora gåvor vid avskedet, och därpå for han bort.

Ravn blir trolovad med Helga.

Ravn for om våren västerut till Trondheim, utrustade sitt skepp och seglade om sommaren till Island, där han landade i Leiruvåg nedanför Heden. Hans fränder och vänner blevo glada över att se honom igen, och han stannade den vintern hemma hos sin fader.

Om sommaren träffade Skald-Ravn på alltinget sin frände Skapte, som var lagsagoman på Island. Då sade Ravn: »Jag önskar din hjälp till frieri hos Torsten Egilsson, ty jag ämnar begära hans dotter Helga till hustru». Skapte svarade: »Är hon icke förut lovad till Gunnlaug ormstunga?» Men Ravn genmälte: »Har icke den väntetid gått till ända, som avtalats mellan dem? För övrigt är hans övermod nu så stort, att han icke aktar det, som han en gång sagt». Skapte svarar: »Så låt oss då göra, som du vill!» Därpå gingo de med stort följe till Torsten Egilssons bod; han tog emot dem väl. Skapte sade: »Min frände Ravn vill begära din dotter Helga till hustru. Du känner hans ätt och vet, att han själv är en rik och duglig man; därtill har han kraftigt bistånd att vänta av vänner och fränder». Torsten svarade: »Hon har förut blivit

Lagsagoman: den isländska fristatens förnämsta ämbetsman. Han ledde förhandlingarna på alltinget och föreläste lagen.

Digitized by Google

lovad till Gunnlaug ormstunga, och jag vill hålla alla de avtal, som jag träffat med honom». Skapte återtog: »Äro icke nu de tre vintrar till ända, som voro avtalade eder emellan?» »Jo», sade Torsten, »men ännu har sommaren icke gått, och han kan komma hem i sommar.» Skapte fortsatte: »Men om han icke kommer under sommaren, vad svar vill du då giva oss i denna sak?» Torsten svarade: »Vi skola mötas här nästa sommar, och då kunna vi se, vad som är rådligast. Men det tjänar icke någonting till att tala mera härom för denna gång». Därmed skildes de åt, och man red hem från tinget.

Det blev icke länge en hemlighet, att Ravn friade till Helga. Gunnlaug kom icke hem under denna sommar. På alltinget nästa sommar voro Skapte och Ravn ivriga för att driva frieriet igenom. De sade, att nu var Torsten fri från överenskommelsen med Gunnlaug. Torsten svarade: »Jag har icke många döttrar att sörja för, och jag ville ej gärna, att de bleve anledning till fiendskap mellan män. Nu vill jag först söka Illuge svarte». Och så gjorde han, och när de råkades, sade Torsten: »Tycker du ej, att jag nu är löst från alla avtal med din son Gunnlaug?» Illuge svarade: »Det är du visst, om du vill. Jag kan icke säga mycket till detta nu, då jag ej så noga vet, var min son Gunnlaug befinner sig». — Sedan gick Torsten till Skapte, och de kommo överens, att bröllopet skulle stå på Borg vid vinternätterna, om Gunnlaug ej heller under denna sommar komme tillbaka till Island. Däremot skulle Torsten ej vara bunden av sitt avtal med Ravn, om Gunnlaug komme hem för att hålla bröllop. Därpå red var och en hem ifrån tinget. Tiden gick, men Gunnlaug kom icke. Och Helga tänkte med sorg på det giftermål, som förestod.

Vinternätterna, vid vinterhalvårets början, omkring mitten av oktober.

Digitized by Google

Gunnlaugs resor och återkomst till Island.

Nu skall det berättas vidare om Gunnlaug. Han reste från Svitjod samma sommar, som Ravn for till Island, och fick vid avskedet goda gåvor av konung Olov. Konung Adalråd tog väl emot honom, och han stannade hos honom över vintern, ansedd och hedrad.

På den tiden rådde Knut den mäktige, Sven tveskäggs son, över Danmark. Han hade nyligen tagit arv efter sin fader och hotade ständigt att göra ett härnadståg till England, emedan hans fader, konung Sven, hade vunnit ett stort rike i England, innan han dog därborta i väster. Just nu var också en stor dansk här ute i England. Den anfördes av en hövding, som hette Hemming, en son till Strutharald jarl och broder till Sigvalde jarl; han styrde det rike, som konung Sven förut hade vunnit, för konung Knuts räkning.

Om våren bad Gunnlaug konung Adalråd om orlov att resa bort. Men konungen svarade: »Ej anstår det dig att lämna mig nu, en så stor ofred som stundar här i England, eftersom du ju är min hirdman». Gunnlaug sade: »Jag skall rätta mig efter eder vilja, herre. Men lova mig att få resa bort nästa sommar, om danskarna icke komma!» Konungen svarar: »Det få vi se då». Nu gick sommaren och vintern därpå, men danskarna kommo icke. Efter midsommar fick Gunnlaug orlov att resa, och han begav sig då österut till Norge och träffade Erik jarl på Lade i Tröndelagen. Jarlen tog emot honom väl och sporde, om han icke ville stanna kvar där hos honom. Gunnlaug tackade honom för hans erbjudande men sade, att han först ville fara ut till Island för att besöka sin

Knut den mäktige, Knut den store. Då Sven tveskägg dog först 1014 men Gunnlaugs här omtalade besök hos konung Ethelred ägde rum ett tiotal år tidigare, föreligger här en felaktig tidsuppgift i sagan. *Sigvalde jarl,* hövding för jomsvikingarna, omtalad i berättelsen om slaget vid Svold (sid. 115).

Digitized by Google

trolovade. Då sade jarlen: »Nu hava alla skepp redan seglat, som ämnade sig till Island». Men en hirdman inföll: »Här låg i går Hallfred vandrädaskald ännu kvar ute vid Agdenäs». »Det är nog möjligt», sade jarlen, »han seglade härifrån för fem dagar sedan.» Erik jarl lät då hjälpa Gunnlaug ut till Hallfreds skepp, och denne tog med glädje emot honom. De fingo strax god vind ut till sjöss och voro mycket glada.

Det var nu sent på sommaren. Hallfred sade till Gunnlaug: »Har du hört om Ravn Anundssons frieri till Helga den fagra?» Gunnlaug sade, att han nog hade hört därom, dock icke något bestämt. Hallfred berättade honom då det som han visste och sade, att många påstodo, att Ravn var en minst lika duktig man som Gunnlaug. »Och det vill jag önska, stallbroder», fortsatte han, »att det må gå dig bättre med Ravn, än det gick mig. Jag kom för några år sedan med mitt skepp till Leiruvåg nedanför Heden. Jag var skyldig en av Ravns huskarlar en halv mark silver, som jag icke hade betalt honom. Då kom Ravn ridande ned till oss med sextio man och högg av ankartågen, så att skeppet drev upp på lerbankarna och var nära att stranda. Jag måste då lämna åt Ravn att själv döma i vår tvist och fick betala en hel mark. Och det är vad jag har att säga om honom.» Därpå talade de förtroligt om Helga, och Hallfred prisade mycket hennes skönhet. De landade vid Melrackeslätten på Nordlandet en halv månad före vinterns början och lossade där sin last.

Det var en man, som hette Tord; har var son till en bonde där på slätten. Han gav sig i brottning med köpmännen och gick illa åt dem. Så blev det avtalat, att han skulle brottas även med Gunnlaug. Men om natten förut åkallade Tord Tor om seger, och så snart de möttes om dagen, började de brottas. Gunnlaug slog båda fötterna

Hallfred (sid. 35). *Agdenäs*, vid inloppet till Trondhjemsfjorden.

Digitized by Google

åt sidan för Tord, så att han föll huvudstupa till marken. Men den fot, som Gunnlaug stod på, gick ur led, så att han föll omkull tillsammans med Tord. Då sade Tord: »Måhända det andra ej kommer att gå dig bättre». »Vad då?» frågar Gunnlaug. »Saken med Ravn, om han nu får Helga den fagra vid vinternätterna. Jag var tillstädes på alltinget i somras, då saken gjordes upp.» Gunnlaug svarade intet. Hans fot blev nu förbunden och drogs i led, men den svullnade mycket.

Gunnlaug och Hallfred redo sedan, tolv män tillsammans, och kommo söderut till Gilsbacka i Borgarfjord samma lördagskväll, som bröllopet stod på Borg. Illuge tog med glädje emot sin son Gunnlaug och dem som han hade med sig. Gunnlaug sade, att han strax ville rida ned till Borg. Illuge genmälte, att detta icke var värt, och det tyckte de alla utom Gunnlaug själv. Men Gunnlaug var ur stånd att fara för fotens skull, fastän han icke ville låta märka det, och därför blev det ingenting av med färden.

Morgonen därpå red Hallfred hem till Reduvatten i Nordådalen. Där hade han och hans broder Galte sin egendom, som Galte skötte; han var en rask och dugande man.

Gunnlaug möter Helga. Hans tvekamp med Ravn.

Nu skall här berättas om Ravn. Han satt i sitt bröllop på Borg, men det säga de flesta, att bruden var mycket sorgsen. Ty det är sant, som ordspråket säger, att man sent glömmer det som man ung gömmer, och så gick det med henne nu. Det spordes också vid detta gästabud en nyhet: en man, som hette Svärting, friade till Hungärd, Torodds och Jofrids dotter, och deras bröllop skulle stå uppe på Skånö under vintern strax efter jul.

Ravn for hem till Mossfjäll med Helga, sin hustru. Och då de hade varit där en kort tid, hände sig en morgon,

Digitized by Google

innan de stodo upp, att Helga låg vaken men Ravn sov och jämrade sig i sömnen. Och när han vaknade, sporde hon, vad han hade drömt. Han kvad då en visa:

Slagen var jag, och sårad
slöt du mig, brud, i ditt sköte.
Dröp ned i dynorna blodet,
draklägrets ö! från din make.
Mera du ej mäktar
mannens sårflod stanna.
Bägarens dis! en dylik
dröm ej Ravn kan glömma.

Helga sade: »Det skulle jag ej gråta över. Svekfullt haven I handlat mot mig. Men nu är helt visst Gunnlaug kommen ut till Island». Och hon grät då mycket. Kort därefter fingo de höra, att Gunnlaug kommit hem. Helga blev nu så trotsig, att Ravn ej kunde hålla henne kvar hemma. Han måste följa henne tillbaka till Borg och hade icke mycken glädje av samlivet med henne.

Nu blev det vinter, och man rustade sig att fara till bröllopsgille. Torkell på Skånö hade inbjudit Illuge svarte och hans söner. Men medan Illuge rustade sig till färden, satt Gunnlaug inne i stugan och rustade sig icke. Då gick Illuge till honom och sade: »Varför gör du dig icke i ordning, min son?» Gunnlaug svarar: »Jag vill icke följa med». »Visst skall du följa med, min son», sade Illuge, »och hängiv dig icke på detta sätt åt längtan efter en kvinna. Låtsa i stället, som om du icke bryr dig om saken! Aldrig skall det fattas dig kvinnor att välja mellan.» Gunnlaug gjorde, som hans fader sade, och de begåvo sig båda till bröllopet. Illuge och hans

Draklägrets ö: drakarna framställdes i sagorna ofta som ruvande på skatter av guld; drakarnas läger är sålunda guldet. 'Guldets ö' är en poetisk omskrivning för kvinna (som är prydd med guldsmycken). *Sårflod,* blodet. *Bägarens dis* är omskrivning för kvinna (som vid gästabuden fyllde männens bägare).

Digitized by Google

söner fingo plats i högsätet, och Torsten Egilsson och Ravn, hans måg, och brudgummens följe sutto i det andra högsätet mitt emot. Kvinnorna sutto på tvärbänken, Helga den fagra närmast bredvid bruden. Hon såg åter och åter på Gunnlaug, och nu visade det sig, som det heter i ordspråket, att det ser man snart på en kvinnas ögon, om hon älskar en man. Gunnlaug var då präktigt klädd. Han hade på sig den goda dräkt, som han fått av konung Sigtrygg, och var förmer än de övriga männen i många stycken, både i styrka och växt och skönhet.

Det rådde ej mycken glädje vid det gästabudet. Och då den dagen kom, då man skulle bryta upp, gjorde kvinnorna sig i ordning och rustade sig till hemfärd. Gunnlaug gick då bort till Helga, och de samtalade länge med varandra. Och då gav Gunnlaug åt Helga kappan, som han fått av konung Adalråd. Det var en stor dyrbarhet, och hon tackade honom mycket för gåvan. Därpå gick Gunnlaug ut. Och då voro hästarna sadlade och framledda, både ston och hingstar, många av dem mycket vackra, och de voro bundna på den stenlagda gårdsplanen. Gunnlaug sprang upp på en av hingstarna och red i full fart över gården åt det håll, där Ravn stod, så att denne var tvungen att vika åt sidan. Gunnlaug sade: »Icke behöver du springa undan, Ravn, ty jag ämnar icke göra dig något ont denna gång. Men du vet, vad du har förtjänat». Ravn svarade, att de icke behövde kivas för en kvinnas skull; det fanns många andra att få utom henne. Men Gunnlaug sade: »Det kan vara, att de äro många, men mig synes icke så». Då sprungo Illuge och Torsten fram för att förhindra, att de kommo i strid. Och därefter red man hem, var och en till sitt. Och vintern förgick i lugn utan att någonting hände. Men Ravn hade icke någon glädje av samlivet med Helga, sedan hon och Gunnlaug hade träffats.

Digitized by Google

Följande sommar redo bönderna med stora följen till tings: Illuge svarte med sina söner Gunnlaug och Härmund, Torsten Egilsson med sin son Kolsven, Anund från Mossfjäll med alla sina söner och Svärting, Björns son. Skapte var då ännu lagsagoman. Och en av tingsdagarna, då männen voro talrikt samlade på Lagberget, trädde Gunnlaug fram, sedan rättsförhandlingarna voro slut, äskade ljud och sade: »Är Ravn Anundsson här?» Denne svarade ja. »Du vet», sade då Gunnlaug, »att du har tagit den brud, som var mig lovad, ifrån mig och stiftat fiendskap med mig. Fördenskull bjuder jag dig holmgång här å tinget, efter tre dagars frist, å Öxaråholmen.» Ravn svarar: »Detta var ett gott anbud, såsom man kunde vänta av dig, och jag skall vara redo, så snart du vill». Detta avtal voro bådaderas fränder mycket illa tillfreds med; men det var på den tiden lag, att envar, som fann sig förorättad av en annan, hade rätt att utmana denne till holmgång. När nu tre dagar voro förlidna, rustade man sig till tvekampen. Illuge svarte följde sin son till holmen med en stor skara, men Ravn åtföljdes av Skapte lagsagomannen samt av sin fader och andra fränder.

Härmund höll skölden för sin broder Gunnlaug, och Svärting för Ravn. Med tre mark silver skulle den, som vart sårad, lösa sig från holmen. Ravn hade rätt till det första hugget, eftersom han var den, som hade blivit utmanad. Han högg då i överkanten av Gunnlaugs sköld, och svärdet brast under fästet; med så stor kraft hade han huggit. Svärdspetsen studsade från skölden och träffade Gunnlaug på kinden, så att han fick en skråma, ehuru den var mycket obetydlig. Strax sprungo deras fäder och många andra män emellan. Då sade Gunnlaug: »Nu förklarar jag Ravn för besegrad, emedan han

Lagberget, sid. 21. *Öxaråholmen:* i ån, som flyter förbi tingsplatsen, ligger en ö, där under äldsta tider tvister avgjordes genom holmgång.

Digitized by Google

är vapenlös». »Men jag påstår, att du är besegrad», sade Ravn, »ty du är sårad.» Gunnlaug blev då mycket häftig och vred och sade, att striden icke vore avgjord. Men Illuge hans fader sade, att de icke skulle fortsätta kampen längre för den gången. Gunnlaug svarade: »Det skulle jag önska, att vi två, Ravn och jag, må mötas en gång, då du, fader, icke finns i närheten och kan skilja oss åt». Därmed skildes de för den gången, och de gingo alla hem, var och en till sin tingbod.

Men dagen därpå antogs av lagrätten den lag, att från den dagen all holmgång skulle avskaffas, och detta beslut fattades på tillstyrkan av alla de visaste män, som då voro tillstädes. Och där voro då tillstädes alla de visaste män, som funnos i landet. Den holmgången, då Ravn och Gunnlaug stredo, var den sista, som ägt rum på Island.

En morgon, då bröderna Härmund och Gunnlaug gingo ned till Yxån för att två sig, sågo de på andra sidan av ån många kvinnor, och Helga den fagra var ibland dem. Då sade Härmund: »Ser du Helga, din väninna, där på andra sidan ån?» »Visst ser jag henne», svarade Gunnlaug och kvad sedan denna visa:

Född hon var att väcka
vildsint kamp, den milda.
Rasande från Ravn jag
rycka vill hans smycke.
Litet nu sig lönar
längtans blickar skicka.
Svarta ögon svida,
svanvit mö de spana.

De gingo sedan över ån, och Helga och Gunnlaug samtalade en stund. Och när de gingo tillbaka till östra stranden, stod Helga länge kvar och stirrade efter Gunnlaug. Han såg då också tillbaka över ån och kvad denna visa:

Digitized by Google

Hennes blickar blänka
blixtskarpt såsom falkens.
Sköna ögon skjuta
skenet in i mina.
Deras starka stråle,
strimmande i dagen,
skall en värre vånda
vålla än oss båda.

Sedan allt detta tilldragit sig, red man hem ifrån tinget. Gunnlaug vistades nu hemma på Gilsbacka. En morgon, då han vaknade, hade alla de andra männen redan stått upp, och han låg ensam kvar. Han låg i sitt sängrum innanför bänken. Då kommo in i stugan tolv män, alla fullt väpnade — det var Ravn Anundsson, som kommit. Gunnlaug sprang strax upp och fick fatt i sina vapen. Då sade Ravn: »Du har intet att frukta, ty mitt ärende hit är det, som du nu skall få höra. Du bjöd mig holmgång på alltinget i somras, och du tyckte icke, att striden blev avgjord. Nu vill jag föreslå dig, att vi båda fara bort från Island nästa sommar och gå holmgång i Norge. Där skola icke våra fränder stå i vägen för oss». Gunnlaug svarade: »Manligt talade du. Det förslaget tar jag gärna emot. Och här skall du åtnjuta all den gästfrihet, som du önskar». »Din inbjudan är god», sade Ravn, »men denna gång måste vi genast rida vår väg.» Och så skildes de åt. Detta tyckte deras fränder å ömse sidor mycket illa om, men de kunde icke göra någonting vid saken, då de båda själva voro så ivriga. Dessutom — det som är bestämt att ske, det måste också ske.

Gunnlaugs och Ravns tvekamp i Norge.

Nu skall berättas om Ravn, att han rustade sitt skepp i Leiruvåg. Två män omtalas, som foro med honom, systersöner till hans fader Anund; den ene hette Grim,

Digitized by Google

den andre Olov, och båda voro de utmärkta män. Alla Ravns fränder kände oro och saknad, då han for bort, men han sade, att han utmanat Gunnlaug till holmgång, därför att han icke hade någon glädje av Helga, och endera av dem måste nu falla, han eller Gunnlaug. Därpå gick han till sjöss, så snart han fick vind, och kom fram till Trondheim. Där stannade han över vintern, men hörde icke något från Gunnlaug. Även under följande sommar väntade han där på honom. Nästa vinter var han i Trondheim på den plats, som heter Levanger.

Gunnlaug ormstunga rustade sig för sjöfärden med Hallfred vandrädaskald norrut på Slätten. De blevo mycket sent färdiga, men styrde sedan ut till havs, så snart de fingo god vind, och kommo fram till Orkenöarna kort före vinterns inbrott. Sigurd jarl Lodvesson rådde då över öarna, och till honom for Gunnlaug och stannade där om vintern, och jarlen visade, att han satte pris på honom.

Om våren rustade sig jarlen för härtåg, och Gunnlaug var redo att följa honom. Om sommaren härjade de sedan vida omkring på Söderöarna och i Skottlandsfjordarna och hade många strider. Och vart de kommo, visade sig Gunnlaug som den raskaste och tappraste man, en mycket uthållig kämpe. Sigurd jarl vände tillbaka tidigt på sommaren, och Gunnlaug gick då ombord med några köpmän, som skulle segla till Norge. Sigurd jarl och han skildes åt i mycken vänskap.

Gunnlaug for norrut till Lade i Trondheim för att träffa Erik jarl och kom dit vid början av vintern. Jarlen tog emot honom väl och bjöd honom att stanna där; det gjorde också Gunnlaug. Jarlen hade sport hans mellanhavande med Ravn och hur saken nu stod och sade till Gunnlaug, att han förbjöd dem att kämpa i hans rike.

Trondheim, sid. 3. *Levanger*, vid fjorden, norr om Trondhjem. *Söderöarna*, Hebriderna.

Digitized by Google

Gunnlaug svarade, att däröver hade ju jarlen att bestämma. Han stannade där över vintern men var hela tiden mycket tystlåten och sluten.

Och en dag om våren gick Gunnlaug ut, och hans frände Torkel följde honom. De gingo bort från gården. På slätten framför dem stodo några män i en ring, och i ringen voro två män, som hade vapen och kämpade på lek med varandra. Den ene kallade man för Ravn och den andre för Gunnlaug. De som stodo omkring, sade, att islänningarna voro dåliga till att slåss och sena till att minnas sina löften. Gunnlaug märkte, att här var bittert hån och att man gjorde narr av honom, och han gick tyst bort. Kort därpå sade Gunnlaug till jarlen, att han icke längre ville tåla hirdmännens hån och spott för den sak, som han hade ouppgjord med Ravn, och bad om en vägvisare till Levanger. Jarlen hade förut fått veta, att Ravn hade lämnat Levanger och farit österut till Svitjod, och därför gav han Gunnlaug tillstånd att resa och skaffade honom två vägvisare till färden.

Nu begiver sig Gunnlaug med sex man i sitt följe från Lade in till Levanger. Men då han kom dit på kvällen, hade Ravn samma dag på morgonen med fyra man farit bort därifrån. Från Levanger drog Gunnlaug då upp i Värdalen, och var afton kom han till en plats, där Ravn hade varit natten förut. Gunnlaug fortsatte färden, till dess han kom till den översta gården i dalen, som heter Sula. Därifrån hade Ravn farit vidare på morgonen samma dag. Gunnlaug gav sig då icke tid att stanna utan fortsatte genast om natten; och om morgonen vid soluppgången, fingo de båda följena syn på varandra. Ravn hade då hunnit fram till en plats, där det fanns två sjöar och mellan dem en jämn slätt, som kallas Gleipnesvallarna. Och ut i den ena sjön går ett litet näs, som

Värdalen, österut från Levanger och Stiklestad upp mot svenska gränsen, urgammal förbindelseled mellan Tröndelagen och Jämtland. *Sula:* gården finns ännu kvar och heter Sulstuen.

Digitized by Google

heter Dinganäs. Därute på näset stannade Ravn och hans följe, fem män tillsammans; däribland voro också hans fränder Grim och Olov. Och när de möttes, sade Gunnlaug: »Det är väl, att vi äntligen hava träffats». Ravn sade också, att han ingalunda var obelåten därmed. »Och står dig nu fritt», fortsatte han, »att välja, vilket du vill, antingen att vi kämpa alla, dock med lika många på var sida, eller också vi två allena.» Gunnlaug svarade, att han gärna gick med på vilketdera som helst. Ravns fränder Grim och Olov sade då, att de icke ville stå och se på, då de två stredo; detsamma sade också Torkel svarte, Gunnlaugs frände. Sedan sade Gunnlaug till de vägvisare, som jarlen hade givit honom: »I båda skolen hålla eder utanför och sitta såsom vittnen, så att I sedan kunnen förtälja, vad som tilldrog sig vid vårt möte». Och så gjorde de.

Därpå gingo de emot varandra och kämpade alla tappert. Grim och Olov gingo båda mot Gunnlaug ensam, men så slutade deras strid, att han dräpte dem båda utan att själv bliva sårad. Detta omtalar också Tord Kolbeinsson i det kväde, som han diktade om Gunnlaug ormstunga.

Under tiden gingo de andra emot varandra, Ravn och Torkel svarte, Gunnlaugs frände. Torkel föll och miste livet; omsider hade så alla deras följesmän fallit. Och då kämpade de själva mot varandra med stora hugg och dristiga anfall, och de blevo allt hetsigare. Gunnlaug hade då det svärd, som han hade fått av konung Adalråd, vilket var ett mycket gott vapen. Omsider gav han Ravn ett väldigt hugg med sitt svärd, så att denne miste ena foten. Han föll dock icke, utan drog sig bort till en trästubbe, och stödde därpå stumpen av benet. Då sade Gunnlaug: »Nu är du ur stånd att strida, och jag vill icke längre slåss med dig, lemlästad som du är». »Det är sant», sade Ravn, »att lyckan har varit mig emot; men ändå skulle jag ännu kunna duga till något, om jag kunde få litet att dricka.»

Digitized by Google

»Svik mig då icke», sade Gunnlaug, »om jag hämtar dig vatten i min hjälm!» »Jag skall icke svika dig», sade Ravn. Sedan gick Gunnlaug bort till en bäck, fyllde hjälmen med vatten och bar det till Ravn. Denne tog emot det med den vänstra handen och slog i detsamma Gunnlaug i huvudet med den högra; det blev ett mycket svårt sår. »Illa svek du mig nu», sade Gunnlaug, »och omanligt handlade du, då jag trodde dig på ditt ord.» »Sant är det», sade Ravn, »men jag gjorde det därför, att jag icke unnar dig Helga den fagras famntag.» Därpå kämpade de åter häftigt, och så slutade deras strid, att Gunnlaug vann seger över Ravn och denne miste livet. Då gingo jarlens män, som varit Gunnlaugs följeslagare, fram och förbundo såret på hans huvud.

Därpå begrovo de de fallna och lyfte Gunnlaug på hans häst och förde honom med sig ned till Levanger. Där låg han i tre dygn och fick den sista smörjelsen av prästen; därpå dog han och jordades vid kyrkan. Alla tyckte det var stor skada, att de skulle sluta sitt liv på detta sätt, Ravn och Gunnlaug.

Helga den fagras död.

Om sommaren, innan dessa tidender spordes hit ut till Island, låg Illuge svarte en natt hemma på Gilsbacka och drömde. Han tyckte sig se i sömnen, att Gunnlaug kom till honom. Han var mycket blodig och kvad för honom en visa, vari han omtalade, att han blivit dräpt av Ravn. Illuge mindes visan, då han vaknade, och kvad den sedan för andra.

Samma natt hände söderut på Mossfjäll, att Anund drömde, att Ravn kom till honom, mycket blodig; han kvad också en visa om sin död.

Sommaren därpå, då de möttes på alltinget, sade Illuge svarte till Anund på Lagberget: »Vad vill du giva mig i

Digitized by Google

böter för min son, som Ravn, din son, svek emot given tro?» Anund svarade: »Ingalunda tycker jag mig pliktig att böta för honom, så svårt som jag lidit genom deras strid. Icke heller kräver jag några böter av dig för min son». Illuge sade: »Då skall omsider någon av dina fränder eller ättemän få umgälla det». Och efter tinget var Illuge under hela sommaren mycket tungsint.

Men om hösten red Illuge, berättas det, hemifrån Gilsbacka med trettio man och kom tidigt om morgonen till Mossfjäll. Anund undkom själv med sina söner till kyrkan, men Illuge tog tvenne av hans fränder, Björn och Torgrim; han lät dräpa Björn och hugga fötterna av Torgrim. Därefter red Illuge hem, och Anund gjorde aldrig någonting för att hämnas detta. Illuges son Härmund sörjde djupt sin broder Gunnlaug och tyckte ändå icke, fastän detta var gjort, att han var hämnad tillräckligt. Det var en man, som hette Ravn; han var brorson till Anund på Mossfjäll. Han var en duktig köpman och ägde ett skepp, som stod uppe i Rutefjord. Om våren red nu Härmund Illugesson ensam hemifrån, norrut över Holtavardeheden och vidare till Rutefjord och ut till Bordeyre, där skeppet låg. Köpmännen voro då nästan färdiga att segla. Ravn var själv uppe i land och hade flera män med sig. Härmund red bort till honom, genomborrade honom med sitt spjut och red strax sin väg. Men Ravns följesmän blevo alla så handfallna, att de icke visste, vad de skulle göra. Ej heller för detta dråp gåvos några böter. Och därmed slöts ofreden mellan Illuge svarte och Anund på Mossfjäll.

När en tid hade gått, gifte Torsten Egilsson sin dotter Helga med en man, som hette Torkel Hallkelsson. Helga följde med honom hem till hans gård; men hon kom icke att hålla mycket av honom, ty hon kunde aldrig glömma Gunnlaug, fastän han var död. Torkel var likvisst en rask och rik man och därtill en god skald. De fingo barn med

Digitized by Google

varandra och det icke så få; Toraren och Torsten hette deras söner, och det var ändå flera.

Helgas största glädje var att breda ut framför sig den kappa, som hon hade fått av Gunnlaug; hon satt då länge och såg på den. En gång kom en svår farsot till Torkels och Helgas gård, och många lågo länge och tärdes. Helga blev också angripen, men var dock icke sängliggande. Och en lördagsafton satt hon i eldstugan och lutade sitt huvud i Torkels, sin makes, knä; hon lät skicka efter kappan, som hon fått av Gunnlaug. När hon fått den, satte hon sig upp, bredde ut den framför sig och stirrade på den en stund. Därpå sjönk hon tillbaka i sin makes famn och var då död.

Helga blev förd till kyrkan och begravd där. Men Torkel bodde ensam kvar på sin gård. Helgas död väckte, som man kunde vänta, stor sorg hos alla. Och därmed är sagan till ända.

Digitized by Google

Ur Njåls saga.

Njåls saga, den vidlyftigaste av de isländska ättesagorna, består egentligen av tvenne löst sammanfogade delar: den första handlar förnämligast om den ädle och manlige Gunnar av Lidarände, hans bedrifter, hans tappra försvar och hans fall; den andra skildrar den vise Njål, hans personlighet och hans deltagande i det offentliga livet, hans söners våldsdåd och familjens tragiska slut.

Skådeplatsen för sagan är det sydliga Island. Kustlandet genomströmmas av en mängd större och mindre älvar, som komma från bergssträckningarna i norr. En av dessa är Markarfljot. Landet väster om älven heter Fljotslid (»sluttningen mot älven»); här ligger gården Lidarände, så kallad efter sitt läge vid »slutet av liden» (sluttningen). Längre västerut och helt nära stranden ligger Bergtorsvål, Njåls gård.

De skildrade händelserna ha ägt rum omkr. år 1000. Gunnars död beräknas ha infallit år 992, branden på Bergtorsvål år 1010.

Gunnar på Lidarände.

Gunnar Håmundsson bodde på gården Lidarände i Fljotslid. Han var stor till växten och stark och mycket skicklig att bruka sina vapen. Han högg och sköt lika bra med vänster som med höger hand, och han svängde sitt svärd så raskt, att det såg ut, som om det var tre på en gång i luften. Han var en utmärkt bågskytt och kunde träffa allt, som han siktade på. Han hoppade i full rustning högre än sin egen höjd och lika långt baklänges som framåt. Han simmade som en säl, och det fanns icke en idrott, vari någon vågade tävla med honom. Det säges, att ingen har varit hans like. Han var vacker till utseendet, med ljus hy, rak, något uppåtböjd näsa, blå och livliga ögon, röda kinder samt rikt hår, som föll väl och hade vacker färg. Han var en mycket hövisk man, rask i sina handlingar, givmild och behärskad, vänfast

Digitized by Google

men noggrann i valet av sina vänner. Gunnar var en rik man. Hans broder hette Kolskägg; det var en stor och stark man, präktig och pålitlig i allt.

Gunnar var gift med Hallgärd, dotter till Hoskuld i Laxådalen och halvsyster till Olov påfågel. Det var en stolt och hård kvinna, hämndgirig och dolsk till sinnelaget. Hennes fröjd var att stifta ont, riva upp ingångna förlikningar och egga männen till dråp. Hänsynslöst arbetade hon på att inveckla sin make, som i grunden var en fridsam natur, i blodiga stridigheter. Så vållade hon slutligen hans undergång. — En gång hade Hallgärd låtit en av sina trälar stjäla mat hos hans ovän Otkel i Kyrkoby. Då Gunnar fick veta detta, gav han henne en örfil. Hon lovade då, att hon skulle minnas det slaget och låta honom få lön därför, om hon kunde.

Striden vid Rangå.

Gunnar gottgjorde det stulna, och förlikning ingicks. Frampå våren gick Gunnar en dag och sådde på sin åker. Då kommo Otkel, hans vän, den illvillige Skamkel och några andra män ridande på vägen. Plötsligt råkade Otkels häst i sken och satte av i vild fart in på Gunnars åker och rakt på Gunnar. Denne blev träffad av Otkels sporre och fick en stor skråma vid örat, så att blodet rann. Han blev mycket vred och trodde, att Otkel med avsikt hade ridit på honom. Kort därpå spred Skamkel ut det ryktet, att Gunnar grråtit av förargelse och smärta.

Nu skall det berättas, att Gunnar stod ute vid Lidarände och såg sin fårherde komma ridande i fyrsprång mot gården. Och han red in på tunet. Gunnar sade: »Vi rider du så hårt?» »Jag ville vara dig trogen», svarade han, »jag såg åtta män rida ned längs med Markarfljot, och fyra av dem hade röd dräkt.» Gunnar sade: »Det är Otkel». Herden sade: »Jag har ofta hört många smädliga ord av Skamkel. Österut i Dal har han sagt, att du grät, då de redo på dig. Jag ville säga det för dig, därför att sådant tal av onda män synes mig skamligt att höra». »Icke skola vi bli hetsiga för ett ords skull», sade Gunnar, »men hädanefter skall du icke behöva syssla med

Rangå är en älv väster om Lidarände. *Tun*, gårdsplats.

Digitized by Google

annat arbete, än du själv vill.» »Skall jag säga något härom till din broder Kolskägg?» sade fårherden. »Gå du bort och sov!» sade Gunnar. »Jag skall själv tala med Kolskägg.» Gossen lade sig ned och föll strax i sömn.

Gunnar tog fårherdens häst och sadlade den. Han tog sin sköld och omgjordade sig med sitt svärd, satte hjälmen på huvudet och grep spjutyxan — och då sjöng det högt till uti den. Det hörde Rannveig, hans moder. Hon gick då bort till honom och sade: »Vred är du nu, min son, och aldrig har jag sett dig sådan förr».

Gunnar gick ut, stötte spjutyxan i marken, kastade sig i sadeln och red bort. Rannveig gick åter till stugan; man var högröstad därinne. »Högt talen I här», sade hon, »men högre klang det i spjutyxan, när Gunnar gick ut.» Kolskägg hörde det; han sade: »Det torde båda nyheter». »Väl vore det», sade Hallgärd, »nu skola de få pröva, om Gunnar går gråtande undan för dem.» Kolskägg tog sina vapen, fick sig en häst och red efter, allt vad han kunde.

Gunnar red nu ned till Rangå och bort till vadstället vid Hov. Några kvinnor voro där på mjölkplatsen. Gunnar sprang av hästen och band den. Då kommo de andra ridande. Sandstenshällar lågo där i vägen vid vadet. Gunnar ropade: »Nu gäller det att värja sig! Här är spjutyxan, och nu skolen I få pröva, om jag gråter för eder».

De sprungo alla av hästarna och gingo fram mot Gunnar. Hallbjörn, Otkels broder, var främst. »Kom ej hit!» sade Gunnar, »dig ville jag minst göra något ont. Dock kan jag ingen skona, när jag skall värja mitt liv.» »Det kan icke hjälpas», sade Hallbjörn, »du har dock i sinnet att dräpa min broder, och det vore då en skam, om jag sutte och såge på.» Och därmed drev han ett stort spjut

Spjutyxan var ett berömt vapen, som Gunnar erövrat på sina vikingafärder. Den användes såväl till att sticka som hugga. Det hade den egenskapen, att det sjöng i den, var gång den skulle bliva en mans bane.

Digitized by Google

med båda händerna mot Gunnar. Denne sköt skölden för, men Hallbjörn genomborrade skölden. Gunnar stötte då skölden så hårt ned i marken, att den stod fast, och grep svärdet så hastigt, att intet öga kunde följa med, högg till och träffade Hallbjörn på armen ovan handleden, så att handen togs av.

Skamkel sprang på Gunnar bakifrån och högg efter honom med en stor yxa. Men Gunnar vände sig raskt om, svängde sin spjutyxa till värn och träffade Skamkels yxa i vinkeln mellan bladet och skaftet, så att den flög ur handen på honom och ut i Rangå. Och än en gång driver han spjutyxan mot Skamkel, ränner den igenom honom, lyfter honom upp och kastar honom på huvudet ned i lergatan. Norrmannen Audulv måttade med sitt spjut och slungade det mot Gunnar. Denne grep det i luften och kastade det tillbaka, så att det flög igenom skölden och norrmannen och ned i jorden. Otkel högg med svärdet mot Gunnar och riktade hugget mot benet nedanför knäet. Men Gunnar tog ett språng i luften, så att Otkel högg miste. Gunnar stack då med spjutyxan efter honom och genomborrade honom. Nu kom Kolskägg fram till stridsplatsen; han sprang genast emot Hallkel och gav honom ett dödshugg med sitt svärd. De dräpte där allt i allt åtta män.

En av de kvinnor, som sågo på kampen, sprang hem till Hov, berättade för Mård, att man slogs nere vid vadet och bad honom skilja dem åt. »Det är väl inga andra, än att man kan vara lugn, även om de dräpa varandra», sade Mård. »Det skulle du väl icke säga», svarade hon, »det är din frände Gunnar och din vän Otkel.» »Du har alltid någonting att prata om, ditt troll!» sade han och låg kvar inne, medan de stredo.

Gunnar och Kolskägg redo därefter hem, och de redo skarpt bort över sandbankarna. Gunnar for av hästen men kom ned på fötterna. Kolskägg sade: »Skarpt rider du nu,

Digitized by Google

frände!» »Det sade Skamkel också, den gången jag sade, att de redo på mig.» »Det har du nu hämnat», sade Kolskägg. »Jag vet icke», sade Gunnar, »om jag i raskhet står så långt under andra män, som jag mer än andra drager mig för att dräpa.»

Nu spordes tidenden härom, och många menade, att detta ej var annat, än vad man kunnat vänta. Gunnar red till Bergtorsvål och berättade för Njål sitt verk. Njål sade: »Ett väldigt verk har du gjort, men ditt tålamod har också blivit hårt prövat». »Hur skall det nu gå vidare?» sporde Gunnar. »Vill du, att jag skall säga dig det som ännu ej har skett?» sade Njål. »Du skall nu rida till tings, och där skall jag bistå dig med mina råd. Och du skall av detta mål få stor ära. Men detta är dock början till dina dråpsmål.» »Giv mig nu goda råd!» sade Gunnar. »Det skall jag göra», sade Njål. »Dräp aldrig mer än en gång i samma släktlinje! Och bryt aldrig en förlikning, som goda män gjort mellan dig och dina fiender, och det allra minst i ett mål av det slag, som jag nu varnat dig för!» Gunnar sade: »Sådant trodde jag man snarare kunde vänta av andra än av mig». »Det är sant», sade Njål, »med det skall du betänka, att om detta inträffar, har du en kort tid kvar att leva. Men i annat fall skall du bliva en gammal man.» Gunnar sade: »Vet du, vad som skall bli dig själv till bane?» »Det vet jag», sade Njål. »Vad då?» sporde Gunnar. »Det som alla minst skulle ana», sade Njål. Därpå red Gunnar hem.

Gunnar blir fredlös.

Ännu en tid förmådde Gunnar värja sig mot sina många och mäktiga fiender, tack vare Njåls goda råd och kraftiga bistånd på tingen. Till slut begick han i nödvärn ett sådant dråp, för vilket Njål varnat honom. Även nu kom visserligen förlikning till stånd, men på villkor att Gunnar skulle lämna Island och vara borta i tre år. Gjorde han ej det, skulle han vara fredlös, d. v. s. det skulle stå hans fiender fritt

Digitized by Google

översta väggbjälkarna voro gluggar, som stängdes till med luckor. Gunnar sov i en loftkammare med Hallgärd och sin moder. Då hans fiender kommo dit, visste de icke, om han var hemma och bestämde därför, att en av dem skulle gå fram och undersöka det, medan de andra satte sig ned på marken. Norrmannen Torgrim klättrade då upp på väggen. Gunnar såg en röd rock skymta fram vid gluggen. Han stack ut sin spjutyxa och träffade Torgrim i midjan. Fötterna slunto, han tappade skölden och tumlade ned från taket. Han gick sedan bort till Gissur och de andra, som sutto på marken. Gissur såg på honom och sade: »Är Gunnar hemma?» »Det kunnen I själva undersöka. Men det fick jag veta, att hans spjutyxa är hemma», svarade Torgrim och föll sedan död ned.

De sprungo nu fram mot husen. Gunnar sköt emot dem med pilar och värjde sig väl, så att de intet förmådde uträtta. Somliga sprungo upp på taken och tänkte angripa därifrån. Men Gunnar nådde dem även där med sina pilar, så att de icke kommo någon väg. Och så gick det en stund. De vilade sig och gjorde därpå ett nytt anfall. Gunnar sköt alltjämt, så att de icke fingo någon framgång utan måste draga sig tillbaka för andra gången. Då sade Gissur vite: »Kraftigare måste vi anfalla. Vi uträtta ju ingenting». De lupo till storms för tredje gången och höllo i länge men måste åter vika tillbaka.

Gunnar sade: »Det sitter en pil därute i väggen, en av deras egna. Den skall jag skjuta mot dem, och det skall bli en skam för dem, om de bli sårade av sina egna vapen». »Gör det icke, min son», sade hans moder, »reta dem icke, då de nu ha dragit sig tillbaka!» Men Gunnar tog pilen, sköt den efter dem och träffade Eiliv Anundsson, så att han fick ett svårt sår. Han hade stått allena, så att de andra icke märkte, att han blev sårad. »Det kom en hand ut», sade Gissur, »med guldring på och tog en pil, som satt i väggen. Man letade nog icke efter va-

Digitized by Google

pen ute, om det funnes tillräckligt inne. Nu skola vi storma fram!» »Låt oss bränna honom inne!» sade Mård. »Det skall aldrig ske», sade Gissur, »även om jag visste, att det gällde mitt liv. Nog borde du väl kunna giva ett råd som duger, en så listig man som du gäller för att vara.»

Där lågo på marken några tåg, som brukade användas till att fästa husen med i stormväder. Mård sade: »Vi skola taga tågen här och lägga dem om ändarna på takåsen. Därpå skola vi fästa de andra ändarna av repen omkring stenarna och sätta stänger i dem och på så sätt vinda hela taket av huset.» De togo tågen och gjorde, som Mård hade sagt. Gunnar märkte ingenting, förrän de hade vindat taket av huset. Men han sköt ännu med bågen, så att de icke kunde komma honom nära. För andra gången sade då Mård, att de borde bränna honom inne. Gissur sade: »Jag vet icke, varför du skall föreslå det som ingen annan vill. Det skall aldrig ske!» I detsamma sprang Torbrand Torleiksson upp på väggen och högg av Gunnars bågsträng. Gunnar grep spjutyxan med båda händerna, sprang raskt fram, drev den igenom honom och kastade honom död i marken. Då sprang hans broder Åsbrand upp. Gunnar stack efter honom med spjutyxan, men han sköt med bägge händer skölden framför sig. Spjutyxan gick igenom skölden. Gunnar ryckte den därpå så häftigt till sig, att skölden brast och bägge armarna brötos på Åsbrand; och han föll ned ifrån väggen.

Nu hade Gunnar sårat åtta män och dödat två. Då fick han själv två sår, men alla sade, att han brydde sig varken om sår eller död. Han sade till Hallgärd: »Giv mig två lockar av ditt hår! Och sno dem till en bågsträng åt mig, du och min moder!» »Har det någonting att betyda för dig?» frågade hon. »Mitt liv har det att betyda», sade han, »ty de skola aldrig få makten över mig, så länge jag kan bruka min båge.» »Då skall jag

Digitized by Google

nu minnas den örfil, som du gav mig. Och det är mig likgiltigt, om du värjer dig längre eller kortare.» »Var och en har sitt sätt att göra sig beryktad», sade Gunnar, »och jag skall ej länge bedja dig härom.» Rannveig sade: »Illa beter du dig, Hallgärd, och länge skall din skam ihågkommas». Gunnar värjde sig väl och manligen och sårade åtta andra män så svårt, att flera voro nära att dö därav. Han värjde sig, till dess att han stupade av trötthet. De gåvo honom många svåra sår, men likväl kunde han slita sig lös ifrån dem och ännu en stund försvara sig. Till slut blev han dock dödad.

Gissur sade: »En väldig kämpe ha vi nu fällt, och möda har det kostat oss. Hans försvar skall minnas, så länge landet är bebyggt». Sedan sökte han upp Rannveig och sade: »Vill du giva jord åt våra två män, som fallit, så att de kunna bli höglagda här?» Hon svarade: »Så mycket hellre åt två, som jag helst skulle vilja giva det åt eder alla». »Du har ursäkt för att du talar så», sade han, »ty du har mistat mycket.» Han påbjöd, att ingen skulle få råna eller skada någon där. Därpå redo de bort.

Gunnars hög vid Lidarände.

Digitized by Google

Njål och hans söner.

Njål bodde på gården Bergtorsvål. Han var en mycket rik man och vacker till utseende. Dock hade han icke något skägg. Han var en mycket lagkunnig man, så att hans like ej fanns. Han var klok och framsynt, gav goda råd och gav dem gärna; och allt vad han rådde folk till, blev till deras bästa. Mild och rättsinnig var han även och hjälpte alla dem, som vände sig till honom, ut ur deras svårigheter. Bergtora hette hans hustru, Skarphedens dotter, en kraftig och redbar kvinna, men något hård till sinnet. De hade sex barn, tre döttrar och tre söner. Skarpheden hette den äldste. Han var stor till växten och stark, skicklig att bruka sina vapen, simmade som en säl, var snabbare på foten än någon annan, snarrådig och oförfärad, fyndig och rask i tal och svar, men likväl för det mesta lugn och behärskad. Han hade brunt hår med en virvel i, vackra ögon, blek hy och skarpa drag. Hans näsa var krökt, tandgården låg högt och munnen var ful, men ändå såg han ut som den ståtligaste krigare. Grim hette Njåls andre son. Han hade ett rikt, mörkt hår och var vackrare till utseendet än Skarpheden, stor och stark. Helge hette Njåls tredje son. Han var också vacker och hade långt hår, var stark och vapenduglig, klok och lugn till sinnelaget.

Hildegunn eggar Flose till hämnd.

På gården Svinafjäll i sydöstra Island bodde en mäktig man vid namn Flose. Hans brorsdotter Hildegunn var en fager och hugstor kvinna men hård och grym, när det gällde. Hon blev gift med en man, som hette Hoskuld. Dennes fader, Tråen Sigfusson, hade blivit dräpt av Skarpheden, men Njål hade försonat dråpet genom att betala höga böter och därtill upptagit den unge Hoskuld såsom sin fosterson. Mellan Hoskuld och Njålssönerna rådde till en början god vänskap, men den onde Mård — förut omtalad som Gunnar av Lidarändes fi-

Framsynt, förutseende. Ett prov på Njåls framsynthet, sid. 81.

Digitized by Google

ende — vållade genom förtal och intriger missämja, och slutet blev, att Njålssönerna dräpte Hoskuld. Då Njål fick veta, vad som hänt, greps han av djup sorg och förutsåg, att en stor olycka skulle komma.

Hildegunn stod utanför dörren till sitt hus och sade: »Nu skola alla mina huskarlar vara ute, när Flose rider i gården. Men kvinnorna skola feja i husen, hänga upp bonader på väggarna och ordna ett högsäte för Flose».

Flose red nu in på gården. Hildegunn gick emot honom och sade: »Välkommen, min frände! Mitt hjärta gläder sig vid din ankomst». Flose sade: »Här skola vi äta dagvard och sedan rida vår väg». Därpå bundos deras hästar. Flose gick in i stugan och satte sig ned; högsätesdynan kastade han bort från sin plats ned på träbänken och sade: »Jag är varken konung eller jarl, så att man skulle behöva laga till ett högsäte för mig; du skall icke håna mig». Hildegunn stod bredvid honom och sade: »Det är illa, om detta misshagar dig, ty vi ha gjort det i god mening». »Om du menar väl med mig», sade Flose, »så skall det som du gör vara sitt eget beröm, om det är gott, men sin egen skam, om du har ont i sinne.» Hildegunn log kallt och sade: »Icke är detta något att fästa sig vid; vi få väl mera att göra med varandra, innan vi skiljas». Hon satte sig ned bredvid Flose, och de talade länge sakta med varandra.

Borden sattes nu fram, och Flose och hans män tvättade sina händer. Han såg på handklädet; det var idel trasor, och den ena ändan var avsliten. Han kastade det på bänken och ville icke torka sig därmed, skar ett stycke av bordduken, torkade sig och slängde det till sina män. Därpå satte han sig till bords och bjöd männen äta.

Då kom Hildegunn in i stugan, strök håret från ögonen och grät. Flose sade: »Sorgsen är du nu, fränka. Dock är det väl, att det är en god man, som du begråter».

Borden sattes fram, när man skulle äta, mellan långbänkarna och eldstaden. *Handklädet var idel trasor, och den ena ändan var avsliten:* Hildegunn ville härigenom erinra om sin egen övergivna belägenhet.

Digitized by Google

»Hur vill du söka upprättelse åt mig?» sade hon. »Vad hjälp kan jag vänta?» Flose sade: »Ditt mål skall jag främja, så långt lag och rätt gå, eller söka uppnå en förlikning efter goda mäns råd, så att vi kunna få full heder därav». Hon sade: »Blodigt skulle Hoskuld ha hämnats dig, om han skulle ha skaffat upprättelse för din död». Flose sade: »Icke brister dig grymhet, och jag ser nog, vad du vill».

Hildegunn gick ut i sovstugan och öppnade sin kista. Hon tog fram kappan, som Flose hade givit Hoskuld och i vilken han hade blivit dräpt. Hon hade noga bibehållit allt blodet på den. Hon gick åter in i storstugan med kappan; utan att säga ett ord gick hon bort till Flose. Han var då mätt, och man hade tagit borden bort. Hildegunn lade kappan över Floses axlar, så att det levrade blodet rasslade om honom, och sade: »Denna kappa gav du Hoskuld, Flose! Nu vill jag giva dig den tillbaka. I den blev han dräpt. Jag tager Gud och alla goda män till vittnen, att jag besvärjer dig vid din Krists alla underverk och vid din egen mandom och tapperhet att hämnas alla de sår, som han hade, då han blev dräpt, eller ock skall du kallas var mans niding». Flose ryckte av sig kappan, kastade den i famnen på henne och sade: »Du är ett vidunder. Du ville gärna, att jag skulle taga mig det före, som droge den största ofred över oss alla. Kalla äro kvinnoråd». Flose var så upprörd, att han i ansiktet var än röd som blod, än blek som hö, än blå som Hel. Han steg därpå genast till häst med sina män och red bort.

Njål och hans söner brännas inne.

Nu skall här berättas, vad som hände på Bergtorsvål. Grim och Helge foro till gården Holar, där deras barn uppfostrades, och sade till sin fader, att de ej skulle

Hel var dödsgudinnan.

Digitized by Google

komma hem om kvällen. De voro hela dagen på Holar. Dit kommo några fattiga kvinnor, som sade, att de voro långväga ifrån. Bröderna sporde dem om nyheter. De sade, att de icke visste några, »men en sak kunna vi dock berätta». Bröderna frågade, vad det vore, och bad dem ej tiga med något. Det skulle de ej göra, sade de. »Vi kommo ned från Fljotslid och sågo då alla Sigfussönerna rida fullt beväpnade. De styrde upp i dalen under Trehörningsfjället och voro femton i följe. Vi sågo ock-

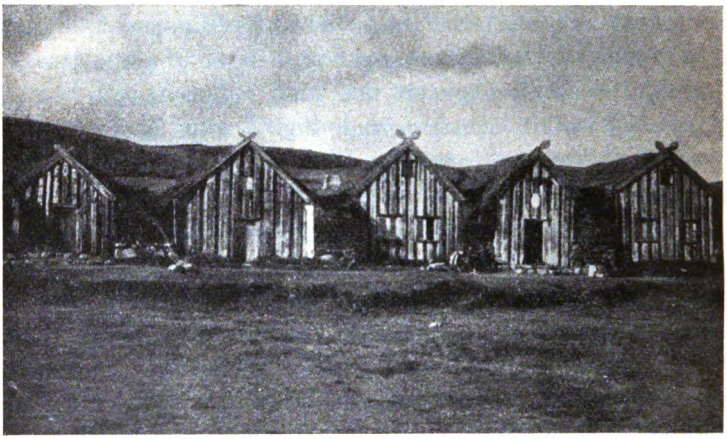

Isländsk gård i nutiden.

så Grane Gunnarsson och Gunnar Lambason, och de voro fem i följe och foro samma väg. Och nu kan man säga, att allt är i färd och fart här i bygden.» Helge Njålsson sade: »Då har nog Flose kommit österifrån, och de hava alla farit att möta honom. Och vi, Grim, böra nu vara, där Skarpheden är». »Det böra vi», sade Grim, och de foro så hem.

Samma afton sade Bergtora till sitt husfolk: »Nu skolen I välja eder mat i kväll, så att var och en får det han

Sigfussönerna voro farbröder till den av Njålssönerna dräpte Hoskuld. *Grane Gunnarson* var son till Gunnar av Lidarände.

Digitized by Google

mest tycker om, ty detta är den sista kväll jag sätter fram mat för mitt folk». »Måtte så icke vara!» sade de. »Så blir det dock», säger hon, »och mera kunde jag nog säga, om jag ville. Och det skolen I hava till tecken, att Grim och Helge skola komma hem i kväll, förrän männen ha slutat att äta. Och om detta slår in, så skall ännu mera gå, som jag säger.» Sedan satte hon fram maten på bordet. Njål sade: »Underligt ser det ut för mig. Det tyckes mig, när jag ser ut över stugan, som om båda gavelväggarna vore borta och alltsammans vore blodigt, både bordet och maten». På alla gjorde detta ett starkt intryck utom på Skarpheden. Han bad dem icke sörja eller bete sig omanligt på annat sätt, så att det bleve något tal om dem. »Man skall ställa större krav på oss än på andra i fråga om mod och manlighet. Och det är icke heller mer än rätt.» Innan borden tagits bort, kommo Grim och Helge hem. Alla blevo härvid starkt uppskakade. Njål frågade, varför de vänt om så hastigt. De berättade, vad de fått höra. Njål sade till, att ingen skulle gå och lägga sig och att alla skulle vara på sin vakt.

Flose talade emellertid till sina män och sade: »Vi skola nu rida till Bergtorsvål och komma dit före kvällsvardstid». De gjorde så. Det fanns en liten sänka i den höjd, som gården låg på. Dit redo de, bundo sina hästar och väntade där, tills det lidit långt fram på kvällen. Flose sade: »Nu skola vi gå fram till gården och hålla oss tätt tillsammans och gå långsamt för att se, vad de ämna taga sig för». Njål och hans söner och Kåre och alla huskarlarna voro ute och hade ställt upp sig framför husen, nära trettio tillsammans. Flose stannade och sade: »Låtom oss nu se till, vad de ämna göra! Ty så länge som de stanna utanför, tror jag icke vi skola få bukt med dem». »Då ha vi gjort en bedrövlig färd», sade

Kåre var gift med Njåls dotter Helga och bodde, liksom Njåls tre söner med deras hustrur, kvar på Bergtorsvål.

Digitized by Google

Grane Gunnarsson, »om vi icke skola våga anfalla dem.» »Så skall det heller icke ske», sade Flose; »vi skola angripa, även om de stanna utanför. Men så dyrt skulle det komma att stå oss, att många av oss helt visst sedan ej skola få förtälja, vem som segrat.»

Njål sporde sina män: »Kunnen I se, huru mycket folk de hava?» »Med många och dristiga män komma de», sade Skarpheden, »men ändå stanna de nu, ty de tro, att det skall bli dem svårt att besegra oss.» »Så förhåller det sig icke», sade Njål; »jag vill, att vi skola gå in. Lätt var det icke att övervinna Gunnar på Lidarände, och han var ändå ensam. Husen här äro lika starka som där, och de skola nog stå emot ett anfall.» »Det är annorlunda här», sade Skarpheden, »ty Gunnar angreps av hövdingar, som voro så högsinnade, att de hellre ville vända om än bränna honom inne. Men dessa skola strax hemsöka oss med eld, om de ej se någon annan utväg. Ty de skola göra allt för att övermanna oss. De tänka, som sant är, att det varder deras bane, om vi slippa undan. Jag har ej heller lust att låta röka mig inne som en räv i sin håla.» Njål sade: »Nu går det som ofta förr, att I, mina söner, tagen makten ifrån mig och akten mig för intet. Det gjorden I ej, då I voren yngre, och då gick det också bättre för eder». »Låtom oss göra, som vår fader vill», sade Helge, »det är gagneligast för oss!» »Det är jag icke så säker på», sade Skarpheden, »ty han är nu döden nära. Men väl kan jag göra min fader till viljes och brinna inne med honom, ty jag rädes ej för att dö.» Till Kåre sade han därpå: »Låtom oss hålla väl tillsammans, svåger, så att vi ej skiljas!» »Det har jag ock tänkt», sade Kåre, »men vill ödet något annat, måste det ske, och därvid är intet att göra.» »Tag hämnd för oss», sade Skarpheden, »som vi för dig, om vi överleva dig.» Kåre sade, att så skulle det vara. De gingo nu alla in och ställde sig i dörren.

Digitized by Google

Flose sade: »Nu äro de dödens, sedan de hava gått in. Låtom oss skynda fram till huset, ställa oss så tätt som möjligt framför dörren och passa väl på, så att ingen slipper bort, varken Kåre eller Njåls söner, ty det skulle bliva vår bane!» Flose gick nu fram med sin flock. De slogo ring omkring husen, för den händelse att där skulle finnas någon lönndörr. Flose ställde sig med sina egna män vid framsidan av husen.

Roald Ossursson sprang fram, dit där Skarpheden stod, och stack efter honom. Skarpheden högg av skaftet på hans spjut och riktade därefter ett hugg mot honom. Yxan träffade överst i hans sköld, så att skölden trycktes in på honom och övre yxspetsen tog i ansiktet. Han föll baklänges och dog strax. Kåre sade: »Bra träffat, som alltid, Skarpheden! Du är den tappraste av oss». »Det är jag ej så säker på», sade Skarpheden men drog på munnen och log.

Kåre, Grim och Helge stucko ofta ut med sina spjut och sårade många. Men Flose och hans män kunde intet uträtta. Flose sade: »Vi hava lidit stor manspillan. Många äro sårade, och den har fallit, som vi minst önskade. Klart är det, att vi ej kunna övervinna dem med vapen. Mången går här ej heller fram med det mod han låtit påskina, fastän han förut mest eggat till hämnd. Därmed menar jag i synnerhet Grane Gunnarsson och Gunnar Lambason, som varit de hetsigaste. Nu nödgas vi att finna på annat råd. Vi hava två utvägar, men ingen av dem är god. Den ena är att vända om, och det blir vår död. Den andra är att sticka eld på husen och bränna dem inne. Därmed ådraga vi oss ett stort ansvar inför Gud, då vi själva äro kristna män; och dock måste vi gripa till den utvägen».

De tände nu upp eld och redde till ett stort bål framför dörren. Skarpheden sade: »I tänden nu upp eld, svenner. Skall här kokas?» Grane Gunnarsson sade: »Det

Digitized by Google

skall det, och starkare eld skall du inte behöva för att steka dig vid». Skarpheden sade: »Du lönar mig så, som du är man till, för att jag hämnades din fader. Och mera aktar du det, som mindre rör dig». Kvinnorna slogo sur vassla i elden och släckte den; andra buro dit vatten och annat slask. Kol Torstensson sade till Flose: »Något faller mig in. Jag har sett, att det är ett loft över tvärbjälkarna inne i stugan. Vi skola kasta in eld där och få det i brand genom höstacken, som står här bakom husen». De togo då höstacken och kastade den brinnande in på loftet. De som voro inne, märkte ingenting, förrän hela huset stod i låga över dem. Flose och hans män gjorde därpå stora bål framför alla dörrarna. Kvinnfolket, som var därinne, började då jämra sig. Njål sade till dem: »Varen vid gott mod och jämren eder icke! Detta är blott ett kort oväder, och länge dröjer det nog, tills ett annat sådant kommer. Tron också, att Gud är så misskunnsam, att han icke vill låta oss brinna både i denna världen och den andra». Med sådana och andra än modigare ord sökte han trösta dem.

Nu stodo alla husen i full låga. Njål gick fram till dörren och sade: »Är Flose så nära, att han kan höra mig?» Flose svarade, att han kunde det. Njål sade: »Vill du taga emot förlikning med mina söner eller tillåta någon att gå ut?» Flose svarade: »Förlikning vill jag icke ingå med dina söner. Det skall nu taga ett slut emellan oss, och jag går icke härifrån, förrän de alla äro döda. Men kvinnor, barn och huskarlar må fritt gå ut». Njål gick då in och sade till husfolket: »Nu skola de gå ut, som ha lov därtill! Gå du, Torhalla Åsgrimsdotter, och tag med dig alla, som fått tillåtelse att gå!» Torhalla sade: »Annorlunda blir nu skilsmässan mellan mig och Helge, än jag tänkte. Men jag skall egga min fader och mina bröder att hämnas den manspillan, som här sker». Njål

Torhalla Åsgrimsdotter, Helges hustru.

Digitized by Google

sade: »Dig skall det gå väl, ty du är en god kvinna». Därpå gick hon ut och många med henne. Astrid från Djupåbacke sade till Helge Njålsson: »Gå du ut med mig! Jag skall kasta en kvinnokappa över dig och binda en duk om ditt huvud». Han vägrade först, men gav dock efter för deras böner. Astrid svepte duken om hans huvud, och Torhild, Skarphedens hustru, kastade kappan över honom; och han gick ut emellan dem. Då gingo också Torgärd Njålsdotter och hennes syster Helga ut och många andra. Men när Helge kom ut, sade Flose: »Det var en hög och bredaxlad kvinna, som går där. Gripen henne och hållen henne fast!» Då Helge hörde detta, kastade han kappan; han hade haft ett svärd dolt under armen, och med det högg han till en man. Det träffade i skölden, så att kanten av den gick av och likaså mannens fot. Då sprang Flose till och gav Helge ett hugg i halsen, så att huvudet gick av.

Flose gick nu till dörren och sade, att han ville tala med Njål och Bergtora. De kommo. Flose sade: »Jag vill tillåta dig att gå ut, Njål, ty det är icke rätt, att du skall brännas inne». Njål sade: »Jag vill icke gå ut. Ty jag är en gammal man och är icke i stånd att hämnas mina söner, men med skam vill jag icke leva». Flose sade då till Bergtora: »Gå ut du, husfru! Dig vill jag för ingen del bränna inne». Bergtora sade: »Ung blev jag given åt Njål, och det har jag lovat honom, att samma öde skall övergå oss båda». Därpå gingo de båda in. Bergtora sade: »Vad skola vi nu taga oss före?» »Vi skola gå till vår säng», sade Njål, »och lägga oss till ro. Jag har länge längtat efter vila.» Bergtora sade då till gossen Tord, Kåres son: »Dig skall man bära ut. Du skall icke brännas inne». »Du har ju lovat mig, mormor», sade gossen, »att vi aldrig skulle skiljas, så länge jag ville vara hos dig. Mycket hellre skulle jag vilja dö med dig och

Astrid från Djupåbacke, Grims hustru.

Digitized by Google

Njal än överdeva eder.» Han bar då gossen bort till bädden. Njal sade till sin arbetsfolk: »Nu skall du se till, var vi lägga oss och huru jag ordnar för oss, ty härifrån ämnar jag icke röra mig, hur mycket jag än plagas av rök eller brand. Du kan då lätt veta, var våra ben äro att finna». Han lovade att göra så. Där hade nyligen slaktats en oxe, och huden låg där. Njal sade till fogden, att han skulle breda huden över dem, och det lovade han att göra. De lade sig nu båda ned i sängrummet med gossen emellan sig. De gjorde korstecknet över sig och gossen och befallde sina själar i Guds hand. Det var det sista ord man hörde av dem. Fogden tog huden och bredde den över dem och gick sedan ut.

Skarpheden hade sett, när hans fader lade sig ned och huru han ordnade sitt läger. Han sade då: »Tidigt går vår fader till sängs, och det är ej att undra över: han är en gammal man». Skarpheden, Kare och Grim togo bränderna, allteftersom de föllo ned, och slungade ut dem bland Floses män. Så pågick det en stund. De därutanför kastade spjut in på dem. Men de grepo alla vapnen i luften och sände dem tillbaka ut. Flose sade till sina män att hålla upp med att skjuta; »ty allt vapenskifte med dem faller sig svårt för oss», sade han. »I kunnen nu gärna vänta, till dess elden får bukt med dem». De gjorde så.

Nu föllo storbjälkarna ned från taket. Skarpheden sade: »Nu är visst min fader död. Jag har icke hört något ifrån honom, varken stön eller hosta». De gingo då till ändan av huset. Där hade en tvärbjälke fallit ned, som var mycket bränd på mitten. Kåre sade till Skarpheden: »Spring ut här! Jag skall hjälpa dig i väg och strax komma efter. Båda skola vi kunna undkomma, om vi göra på det sättet, ty hitåt driver all röken». Skarpheden sade: »Du skall springa först, och jag skall strax följa efter». »Det är icke rådligt», sade Kåre, »ty jag

Digitized by Google

kommer nog ut på ett annat ställe, om det ej går här.» »Nej», sade Skarpheden, »spring du först; jag följer strax efter.» »Det är vars och ens plikt att rädda livet, så länge det är möjligt», sade Kåre, »och det vill jag också göra. Dock måste vi nu skiljas och aldrig mera se varandra, ty kommer jag väl ut ur elden, får jag nog ej lust att springa tillbaka in till dig. Och så få vi då gå var sin väg.» Skarpheden sade: »Det gläder mig, svåger, att om du kommer ut, så skall du hämnas mig». Kåre tog då en brinnande sängplanka och sprang upp utefter tvärbjälken; han slungade så plankan ned från taket, så att den föll bland dem, som stodo utanför. De sprungo då undan. Det brann i Kåres kläder och i hans hår. Han störtade sig nu ned från taket och rusade bort längs med röken. Då sade en av dem, som stodo närmast: »Sprang icke en man ut från taket?» »Visst icke», svarade en annan, »det var Skarpheden, som kastade en brand ned på oss.» Så hade de icke någon vidare misstanke därom. Kåre sprang, tills han kom till en bäck; han kastade sig ned i den och släckte elden om sig. Sedan sprang han längs med röken till en grop och lade sig där att vila. Den platsen kallades sedan Kåregropen.

Nu skall det berättas om Skarpheden. Han sprang upp på tvärbjälken strax efter Kåre. Men då han kom dit, där den var mest bränd, brast den under honom. Han kom ned på fötterna, gjorde strax ett nytt försök och sprang upp på väggen. Då föll takbjälken ned på honom, och han störtade tillbaka. Han sade då: »Nu är det klart, hur det kommer att gå». Han gick då fram utefter väggen. Gunnar Lambason sprang upp på väggen och såg Skarpheden. Han sade då: »Gråter du nu, Skarpheden?» »Ingalunda», sade Skarpheden, »men sant är, att det svider i ögonen. Men ser jag rätt — du ler?» »Det gör jag», sade Gunnar, »och det har jag icke gjort, sedan du dräpte Tråen vid Markarfljot.» Skarpheden sade då:

Digitized by Google

»Här skall du få något till minne av honom!» Och han tog fram ur sin ficka en oxeltand, som han huggit av Tråen, och kastade den på Gunnar, så att den kom i ögat och slog ut det. Gunnar föll då ned från taket.

Skarpheden gick nu bort till sin broder Grim. De togo varandra i händerna och trampade på elden. Men när de kommit mitt i huset, föll Grim ned död. Skarpheden gick då bort mot ändan av huset. Då blev där ett väldigt brak; hela taket störtade ned. Skarpheden blev inklämd mellan detta och gavelväggen, så att han icke kunde röra sig åt något håll.

Flose och hans män stannade vid branden, till dess att det var full dager. Då kom en man ridande till dem. Flose frågade honom, vad han hette. Han sade, att hans namn var Geirmund och att han var en släkting till Sigfussönerna. »Ett väldigt stordåd haven I här övat», sade han. »Både stordåd och illdåd kommer man att kalla det», svarade Flose, »men det är nu ingenting att göra vid.» »Hur många män haven I här tagit av daga?» frågade Geirmund. Flose svarade: »Här ha omkommit Njål och Bergtora och alla deras söner, Tord Kåresson och Kåre Solmundsson; men om det varit flera, som vi icke känna närmare till, veta vi icke». Geirmund sade: »Död säger du nu den man vara, som jag har språkat med i morse». »Vem då?» sade Flose. »Kåre Solmundsson», sade Geirmund; »jag och min granne Bård hava träffat honom, och Bård gav honom sin häst. Hans hår och hans kläder voro förbrända.» »Hade han något vapen?» sporde Flose. »Han hade svärdet Fjorsvavne», sade Geirmund; »eggen var blånad på ena sidan, och vi sade, att svärdet nog hade mjuknat. Men han svarade, att han skulle härda det i Sigfussönernas och de andra mordbrännarnas blod.» Flose frågade: »Vad sade han eder om Skarpheden?» »I livet voro de, sade han, både Skarp-

Fjorsvavne betyder Livsövaren.

Digitized by Google

heden och Grim, då han skildes från dem. Dock trodde han, att de nu voro döda», svarade Geirmund. Flose sade: »Du har bragt oss en nyhet, som icke lovar oss lugna dagar. Ty den man har kommit undan, som mest liknar Gunnar av Lidarände i alla stycken. Det skolen I nu veta, I Sigfussöner och alla andra, som varit med här, att det kommer att väckas en så stor sak om denna brand, att det kommer att göra mången huvudlös, och andra skola gå från allt sitt gods». Flose gick därpå skyndsamt till sina hästar och alla hans män.

Digitized by Google

Digitized by Google

KONUNGASAGOR

Digitized by Google

Digitized by Google

Sagoberättande och sagoskrivning.

1. Sagoberättaren.

Morkinskinna (»den murkna skinnboken»), en isländsk pergamentshandskrift från slutet av 1200-talet, innehåller en framställning av de norska konungarnas historia mellan 1035 och 1177. Denna synes vara författad omkr. år 1220 och är sålunda något äldre än Snorres Konungasagor. I den del av Morkinskinna, som handlar om konung Harald hårdråde (1047—1066), förekommer följande berättelse.

Det hände sig en sommar, att en ung och rask islänning kom till konung Harald och bad att få vara hos honom. Konungen sporde, om han kunde något. Han svarade, att han kunde sagor. Då sade konungen, att han skulle taga emot honom; men han skulle vara skyldig att roa folk, vem som än bad honom därom. Och så gjorde han och blev snart omtyckt av hirdmännen. De gåvo honom kläder, och konungen själv gav honom vapen i hand. Så gick det till framåt julen. Då blev islänningen nedslagen. Konungen sporde, vad som var orsaken härtill. Han sade, att det blott kom sig av hans nyckfullhet. »Det är visst icke sant», säger konungen, »men jag skall gissa, vad det är. Jag tänker, att det nu är slut med dina sagor. Du har ständigt roat vem som bett dig därom här i vinter, och nu är du väl ledsen, att det tryter dig sagor till julen.» »Det är alldeles så, som du säger», svarar islänningen, »en enda saga har jag kvar, och den vågar jag icke berätta här, ty det är sagan om dina färder utomlands.» Konungen sade: »Det är dock den sagan, som jag har mest lust att höra. Nu skall du icke berätta

Sagan om dina färder utomlands: konung Harald hade i sin ungdom bl. a. varit anförare för väringarna i Miklagård (Konstantinopel) och därunder upplevat en mängd äventyr.

Digitized by Google

mera fram till jul, ty nu har folket mycket att göra. Men själva juldagen skall du börja denna saga och berätta ett stycke. Jag skall ställa till så för dig, att sagan skall vara lika länge som julen. Det drickes då mycket, och folk vill ej sitta så länge åt gången och höra på. Och du skall icke märka på mig, medan du berättar, om jag tycker bra eller illa om den».

Och nu gick det så, att islänningen började sagan om juldagen men hade ej hållit på länge, förrän konungen befallde honom hålla upp. Då började männen dricka, och många sade, att det var en djärvhet av islänningen att tala om denna saga, och undrade, hur konungen tyckte om det. Somliga tyckte, att han berättade bra, andra tyckte, att det var mindre bevänt med det. Konungen var noga med att man hörde på; och det gick genom hans försorg jämt ihop, så att då julen var till ända, var också sagan slut.

Och på kvällen av trettondagen, när sagan hade slutat tidigare på dagen, sade konungen: »Är du ej nyfiken, islänning, att veta, hur jag tycker om sagan?» »Orolig är jag för det, herre!» säger han. Konungen sade: »Jag tycker, att den är mycket bra berättad, och icke på någon punkt skiljer den sig från det verkliga förloppet. Men vem har du lärt den av?» Han svarar: »Då jag var hemma på Island, brukade jag varje sommar rida till tings, och där lärde jag mig vart år något av sagan, som berättades av Halldor Snorrason». »Då är det ej underligt», säger konungen, »att du kan den väl; och nu skall den bringa dig lycka. Du skall vara välkommen hos mig, nu och så ofta du vill.» Konungen gav honom goda handelsvaror, och han blev sedan en dugande man.

Halldor Snorrason hade deltagit i konungens vikingafärder och varit en av hans tappraste män.

Digitized by Google

2. Snorres företal till Heimskringla.

I denna bok har jag låtit uppteckna gamla berättelser om de hövdingar, som hava haft herradöme i Nordlanden och som ha talat nordiskt tungomål, så som jag har hört kunniga män förtälja; så ock några deras släktgrenar, såsom man lärt mig dem. Somligt därav finnes i det släktregister, vari konungarna och andra storättade män ha uppräknat sina förfäder, men somligt är skrivet efter gamla kväden eller sagodikter, som man har haft till tids-

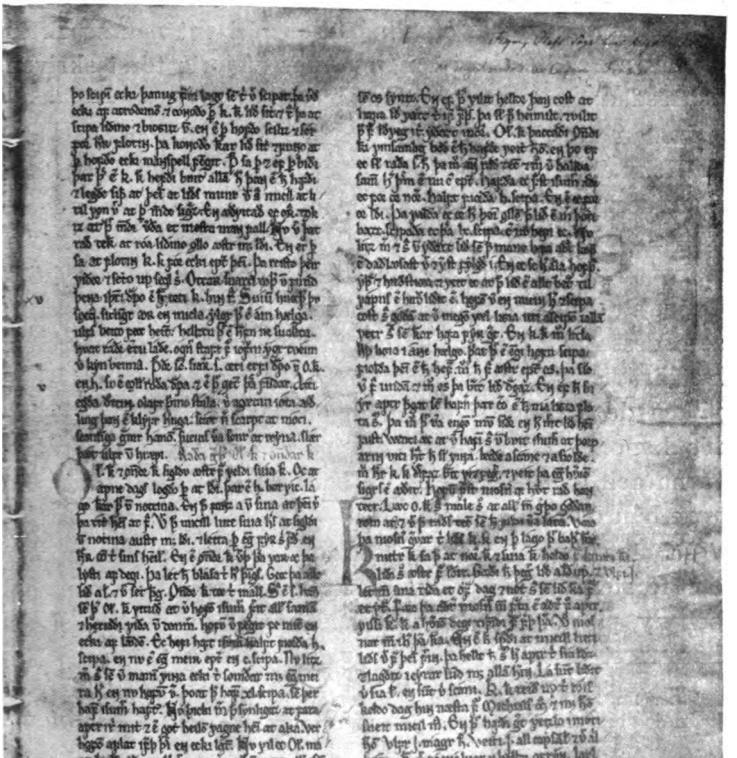

Ett blad av "Kringla", den äldsta handskriften av Snorres konungasagor.

Digitized by Google

fördriv. Och fastän vi ej äga full visshet om deras sanning, så känna vi exempel på att gamla lärda män hållit sådant för sant.

Tjodolv den kunskapsrike från Vine var skald hos Harald den hårfagre; han diktade om konung Ragnvald den hederhöge ett kväde, som kallas Ynglingatal. Ragnvald var son till Olov Geirstada-alv, Halvdan svartes broder. I det kvädet uppräknas trettio förfäder till Ragnvald och förtäljes om vars och ens död och begravningsplats. Fjolne var son till Inge-Frö, som svearna länge blotade till; efter honom har Ynglingaätten fått sitt namn. Efter Tjodolvs berättelse är Ynglingarnas historia först skriven och sedan tillökad efter kunniga mäns utsagor. — — —

Medan Harald hårfager var konung i Norge, bebyggdes Island. Hos Harald voro flera skalder, och ännu kan man deras kväden och kvädena om alla de konungar, som sedan ha varit i Norge. Vi hämta mest vittnesbörd från vad som säges i de dikter, som framsagts inför hövdingarna själva eller deras söner; vi hålla allt det för sant, som dessa kväden innehålla om deras färder och strider. Det är visserligen skalders sed att prisa den mest, hos vilken de befinna sig, men ingen vågar väl dock att inför honom själv berätta om gärningar, som alla åhörarna och han själv vet vara bara lögn och löst prat; det vore hån och icke pris.

Prästen Are den lärde, son av Torgils Gellesson, var den förste, som här i landet skrev historia, både gammal och ny, på nordiskt tungomål. I början av sin bok skrev han mest om Islands bebyggelse och lagstiftning, där-

Vine, nu Kvine i s. Norge. *Ragnvald den hederhöge,* d. v. s. högt hedrade, berömde. *Ynglingatal* (»uppräkning av Ynglingarna»), en genealogisk hyllningsdikt, som numera endast är bevarad i fragmentariskt skick, har varit den förnämsta källan till Snorres framställning av Ynglingaättens historia. *Halvdan svarte* var fader till Harald hårfager (sid. 3). *Are den lärde,* född 1067, död 1148. Hans här åsyftade arbete är förlorat, men känt genom en kortfattad bearbetning av honom själv, den s. k. Isländingabok.

Digitized by Google

efter om lagsagomännen, huru länge var och en hade innehaft ämbetet, och förde denna årtalslängd först ned till den tid, då kristendomen infördes på Island och sedan ned till sina egna dagar; han berättade också om många andra händelser, om konungarnas levnad i Norge, Danmark och England och om märkliga händelser, som timat här i landet. Vad han förtäljer, synes mig vara värt den allra största uppmärksamhet. Han var en sällsynt kunnig man och så gammal, att han var född året efter Harald Sigurdssons död. — — —

Det var icke underligt, att Are hade pålitliga kunskaper om forna händelser både här och utomlands, ty han hade lärt av många och kunniga män, och själv var han vetgirig och minnesgod. Men kvädena synas mig dock vara de mest trovärdiga vittnesbörden, om de läsas rätt och uppfattas med urskillning.

Lagsagomän, sid. 61. *Harald Sigurdsson*, kallad »hårdråde», norsk konung, död 1066.

Digitized by Google

Hedendom och kristendom.

(Ur Heimskringla.)

1. Konung Håkon den gode tvingas att deltaga i ett offergille.

Konung Håkon var en god kristen, när han kom till Norge. Men eftersom landet där var helt och hållet hedniskt och där rådde mycken avgudadyrkan, och eftersom där funnos många mäktiga män och han tyckte sig behöva mycken hjälp och välvilja av folket, så beslöt han sig för att hemlighålla sin kristendom. Han iakttog likväl söndagarna och fredagsfastan och införde i lagen den bestämmelsen, att man skulle börja julfirandet på samma tid som de kristna, och då skulle var och en hålla dryckeslag på en mäle malt eller också böta samt hålla heligt, så länge ölet varade. Förut hade man börjat firandet av julen »höknatten», d. v. s. midvintersnatten, och firat den i tre dygn. Han ämnade, sedan han satt sig fast i landet och lagt hela riket fullständigt under sig, förkunna kristendomen.

Sigurd Lade-jarl var en ivrig blotman, och detsamma hade hans fader Håkon varit. Sigurd jarl uppehöll å konungens vägnar alla offerfester där i Tröndelagen. Det var gammal sed, att då offer skulle anställas, skulle alla bönderna komma till det ställe, där templet var beläget och föra dit sina förråd, som de skulle hava, medan

Håkon den gode, yngre son till Harald hårfager, konung i Norge (efter Erik blodyx) 934—960; han hade uppfostrats i England och där blivit döpt. *Mäle* var ett mått för torra varor, av något olika storlek i olika trakter av Norge. *Midvintersnatten* inföll i mitten av januari. *Lade,* sid. 52. *Tröndelagen,* sid. 3.

Digitized by Google

gästabudet pågick. Vid det gästabudet skulle alla män ha öl; det slaktades också alla slags småboskap och hästar. Det blod, som man fick därav, kallades »hlaut», och »hlautbollar» kallades de kärl, som blodet förvarades i. Med »hlauttenarna», som liknade kvastar, skulle man rödfärga altarena och templets väggar utan och innan och stänka blodet på folket; men köttet skulle man koka till att undfägna de närvarande med. Eldar skulle brinna mitt på golvet i templet och kittlar hängas däröver; man skulle bära bägarna runt omkring elden, men den som gjorde gästabudet och var hövding, skulle signa bägaren och all offermaten, först Odens bägare — den skulle man dricka för seger och makt åt sin konung —, sedan Njords bägare och Frös bägare för god årsväxt och fred. Många plägade på den tiden att därnäst dricka Brages bägare; man drack också skålar för sina högsatta fränder, det kallades minnesskålar. — — —

Om hösten vid vinterns början hölls en offerfest på Lade, och konungen kom dit. Han hade annars ständigt, då han befann sig där det blotades, plägat äta i ett litet hus för sig själv tillsamman med några få män, men bönderna knotade nu över att han icke satt i sitt högsäte, då det var så stor glädje bland folket. Jarlen uppmanade honom då att icke göra på detta sätt, och det blev också så, att konungen satt i sitt högsäte. När den första bägaren iskänktes, talade Sigurd jarl och vigde den åt Oden och drack konungen till ur hornet. Konungen tog emot det och gjorde korstecknet över det. Då sade Kår från Gryting: »Varför gör konungen så? Vill han ännu icke blota?» Sigurd jarl svarade: »Konungen gör nu så som alla de, som tro på sin egen kraft och viga bägaren åt Tor. Han gjorde hammartecknet över den, innan han drack». Sedan var det lugnt den kvällen.

Altarena: de förhöjningar eller ställningar, på vilka gudabilderna voro uppsatta. *Vinterns början,* vid mitten av oktober.

Digitized by Google

Dagen därefter, då man gick till bords, trängdes bönderna omkring konungen och begärde, att han skulle äta hästkött. Konungen ville det icke för någon del. Då bådo de honom dricka spadet, men han ville icke. Då bådo de honom äta flottet, men han ville icke heller detta, och det var nära, att de hade brukat våld mot honom. Sigurd jarl sade sig då vilja förlika dem, bjöd dem upphöra med larmet och bad konungen, att han skulle gapa över kittelgrepen, på vilken ångan från det kokande hästköttet hade lagt sig, så att den var något smord.

Konungen gick fram, vecklade en handduk om grepen och gapade över den och gick sedan tillbaka till högsätet. Men ingen av parterna var tillfreds.

2. Olov den helige kristnar Gudbrandsdalen.

Det var en man, som hette Dala-Gudbrand; han var som en konung över Dalarna, ehuru han till namnet blott var en härse. Då han fick höra, att konung Olov hade kommit till Loar och tvingat folket där att antaga kristendomen, då skar han upp härpil och stämde allmogen i Dalarna till möte med sig på den gård, som heter Hundtorp. Dit kommo de alla, och där samlades sålunda en stor mängd människor, ty därinvid ligger det vatten, som heter Lågen, och man kunde färdas dit lika väl med båt som till lands. Där höll Gudbrand ting med dem och sade, att »den man har nu kommit till Loar, som heter Olov, och han vill bjuda oss en annan tro, än den vi haft hittills, och bryta ned alla våra gudar; och han säger, att han har en mycket större och mäktigare gud. Och det är underligt, att icke jorden brister sönder

Hästkött, d. v. s. köttet av en offrad häst. *Olov den helige*, konung i Norge 1015—28, död i slaget vid Stiklestad 1030. *Dalarna*, d. v. s. Gudbrandsdalen, som fått sitt namn just av en Gudbrand. *Loar*, nu Lom, socken högt uppe i Gudbrandsdalen. *Hundtorp*, nu Hundorp, gård ung. 6 mil norr om Lillehammer. *Lågen*, älven Gudbrandslågen.

Digitized by Google

under honom, när han vågar tala slikt, och att våra gudar låta honom leva längre. Men jag väntar, att om vi bära ut Tor ur vårt gudahus, han som står på denna gård och alltid har hulpit oss, och han får se Olov och hans män, då skall hans gud och han själv och hans män smälta och bliva till intet». Då ropade de alla med en mun och sade, att Olov aldrig skulle komma därifrån, om han kom till möte med dem; »och han vågar visst icke fara längre söderut i Dalarna», sade de. — — —

Konungen kom nu till den gård, som heter Lidstad, och stannade där fem dagar. Därpå for han bönderna till mötes och höll ting med dem; men det var mycket regn den dagen. Då tinget var satt, stod konungen upp och sade, att folket i Lesjar och Loar och Våge hade antagit kristendomen och brutit ned sina offerhus, »och de tro nu på den sanne guden, som har skapat himmel och jord och som känner allting». Därpå satte sig konungen ned, men Gudbrand svarade: »Vi vet icke, vem du talar om. Du kallar den för gud, som icke du och icke någon annan ser. Men vi ha en gud, som man kan se var dag, men han är icke ute i dag, därför att vädret är vått. Han skall synas eder förskräcklig och väldig, och jag tänker, att rädsla skall fara eder i hjärtat, när han kommer på tinget. Men eftersom du säger, att eder gud kan så mycket, så låt honom nu laga så, att vädret i morgon blir mulet men utan regn, och låt oss då mötas här».

Sedan begav sig konungen hem till sitt härbärge, och med honom följde Gudbrands son såsom gisslan, men konungen gav dem en annan man till gengäld. Om kvällen sporde konungen Gudbrands son, hurudan deras gud såg ut. Han sade, att »han är märkt efter Tor, och han har en hammare i handen, är stor till växten och ihålig inuti, och under honom är gjord en ställning, som han

Lidstad, nu Listad, gård nära Hundorp. *Lesjar,* nu Lesje, *Loar,* nu Lom, och *Våge* äro socknar högt uppe i Gudbrandsdalen.

Digitized by Google

står på, när han är ute. Det fattas icke guld och silver på honom. Fyra levar bröd föras till honom var dag och därtill kött». Sedan gingo de till sängs, men konungen vakade om natten och var i bön. Och då det blev dag, gick konungen till mässan, tog sig sedan mat och begav sig så till tinget. Vädret var nu sådant, som Gudbrand hade önskat. Då stod biskopen upp i mässkåpa och hade mitra på huvudet och kräkla i handen och förkunnade tron för bönderna och förtalde många under, som Gud hade gjort, och slutade sitt tal väl. Då sade Tord istermage: »Mycket talar den där hornmannen, som har en stav i handen, som är böjd upptill likt hornet på en vädur. Men eftersom I påstån, att eder gud kan göra så många under, så sägen till honom, att han i morgon före soluppgången låter det bli klart och solsken. Och låt oss då mötas här och göra ettdera: förlikas i denna sak eller hålla slag». Och därmed skildes de för den gången.

Kolbein starke hette en man, som var hos konung Olov; han härstammade från Fjordarna. Han gick alltid rustad på det sättet, att han hade ett svärd i bältet, men i handen en stor träpåk, sådan som man kallar för klubba. Konungen sade till Kolbein, att han morgonen därpå skulle ställa sig närmast honom. Sedan sade han till sina män: »Gån i natt dit, där bönderna ha sina båtar, och borren hål i dem alla! Och riden bort deras ök från de gårdar, där de äro inhysta!» Och så gjorde man. Men konungen var hela natten uti bön, och han bad till Gud, att han skulle lösa denna svårighet genom sin mildhet och barmhärtighet. Och då konungen hade åhört mässan och det var framemot daggryningen, begav han sig till tinget. När han kom dit, voro endast några bönder komna; men snart sågo de en stor mängd bönder komma och de buro mellan sig ett stort människobeläte, över-

Mitra, biskopsmössa; den hade två spetsar (»horn»). *Kräkla,* biskopsstav, med ovantill krökt form.

Digitized by Google

sållat med guld- och silverprydnader. Och då de bönder, som voro på tingsplatsen, sågo detta, sprungo de alla upp och bugade sig för vidundret. Sedan sattes det mitt på tingsvallen. På den ena sidan sutto bönderna, på den andra konungen och hans män. Därpå stod Dala-Gudbrand upp och talade: »Var är nu din gud, konung? Jag tänker, att han nu bär hakskägget något lågt; och det förefaller, som om du icke vore så övermodig i dag som i går, och icke heller den där hornmannen, som I kallen för biskop och som sitter där hos eder. Ty nu är vår gud kommen, som råder för allt, och han ser på eder med vassa ögon, och jag ser, att I ären fulla av rädsla och knappast vågen se upp med ögonen. Kasten nu bort eder övertro och tron på vår gud, som har edert öde i sin hand!» Så slutade han sitt tal. Konungen sade till Kolbein, utan att bönderna märkte det: »Om det går så under mitt tal, att de se bort ifrån sin gud, så giv honom då ett så väldigt hugg, som du kan, med din klubba!» Därpå stod konungen upp och talade: »Mycket har du talat till oss här på morgonen. Du undrar över att du icke kan se vår gud; men vi vänta, att han snart skall komma till oss. Du skrämmer oss med din gud, som är både blind och döv och varken kan hjälpa sig själv eller andra och icke komma ur fläcken, utan att han blir buren. Och nu tror jag, att han inom kort skall råka illa ut. Blicken nu upp och sen emot öster; där kommer nu vår gud med ett stort ljus». Då rann solen upp, och alla bönderna sågo nu bort mot solen. Men i samma ögonblick slog Kolbein så till deras gud, att han brast helt sönder, och där sprungo ut råttor så stora som kattor och ödlor och ormar. Men bönderna blevo så rädda, att de flydde. Somliga sprungo till sina båtar, men då de sköto ut dem, strömmade vatten in och fyllde dem, så att de icke kunde komma ombord; och de som sprungo till sina hästar, funno dem icke. Sedan lät konungen kalla

Digitized by Google

samman bönderna och sade, att han ville ha ett samtal med dem, och nu vände de tillbaka och satte ting. Då stod konungen upp och talade: »Icke vet jag, vad som är orsaken till denna oro och detta spring, som I hållen, men I kunnen nu själva se, vad eder gud förmådde, åt vilken I burit fram guld och silver, mat och föda. Och nu fick man se, vad det varit för slags varelser, som fått gott av det: råttor och ormar, ödlor och paddor, och de ha det illa ställt, som tro på sådant och icke vilja övergiva sin dårskap. Tagen nu vara på edert guld och silver, som ligger här på marken, och fören det med eder hem till edra kvinnor, men hängen det aldrig mera på stock eller sten! Här är nu två ting att välja på: antingen skolen I antaga kristendomen eller ock skolen I hålla strid med mig i dag, och då må den part vinna seger över den andra, som får hjälp av den gud, som vi tro på». Då stod Gudbrand upp och sade: »Stor skada ha vi fått på vår gud; men eftersom han icke kunde hjälpa oss, vilja vi nu tro på den gud, som du tror på». Och de antogo alla kristendomen. Därpå döpte biskopen Gudbrand och hans son och förordnade präster, som skulle stanna där. Och de skildes åt i vänskap, som nyss varit ovänner, och Gudbrand lät bygga en kyrka där i Dalarna.

Digitized by Google

Slaget vid Svold.

(Ur Heimskringla.)

Konung Sven tveskägg var gift med Sigrid storråda. Sigrid var en bitter fiende till konung Olov Tryggvason: anledningen därtill var den, att konung Olov hade brutit sitt avtal med henne och slagit henne i ansiktet. Hon eggade ivrigt konung Sven till att anfalla konung Olov Tryggvason och sade, att det var tillräcklig sak mot konung Olov, att han hade äktat Svens syster Tyra — »utan edert samtycke, och icke skulle edra förfäder ha tålt slikt». Drottning Sigrid förde ständigt sådant tal på tungan, och till slut bragte hon det genom sina övertalningar därhän, att konung Sven gick in på att göra som hon ville.

Tidigt om våren sände konung Sven bud österut till Svitjod till sin styvson, den svenske konung Olov, och till Erik jarl och lät säga dem, att den norske konung Olov hade leding ute och ämnade på sommaren fara till Vendland. Han tillfogade den uppmaningen, att sveakonungen och jarlen skulle uppbåda en här och fara konung Sven till mötes, så skulle de alla tillhopa föra sina flottor till strid emot konung Olov. Sveakonungen och Erik jarl voro genast villiga till denna färd och drogo samman en stor här i Svearike. Med denna foro de söderut till Danmark, men kommo dit, först då konung Olov Tryggvason hade seglat österut. Sveakonungen och Erik jarl seglade den danske konungen till mötes, och de hade då alla tillsamman en ofantlig härstyrka.

Sven tveskägg, konung i Danmark, omkr. 985—1014. *Olov Tryggvason,* konung i Norge, omkr. 995—1000. *Erik jarl,* son till Håkon jarl på Lade i Tröndelagen (sid. 52). *Vendland,* vendernas land vid södra Östersjö-kusten.

Digitized by Google

Då konung Sven hade uppbådat sitt manskap, sände han Sigvalde jarl till Vendland för att utspeja konung Olov Tryggvasons färd och för att ställa så till, att konung Sven och konung Olov skulle mötas. Sigvalde jarl begav sig åstad och kom fram till Vendland, for till Jomsborg och vidare till konung Olov Tryggvason. De blevo goda vänner, och jarlen kom i den största ynnest hos konungen. Sigvalde jarl var en klok och rådslug man, och då han deltog i konung Olovs rådslag, gjorde han allt vad han kunde för att fördröja hans färd västerut och hittade ständigt på nya förevändningar för uppskov. Men konung Olovs män voro mycket missnöjda därmed och längtade ivrigt att få fara hem, då de lågo segelfärdiga och vinden var gynnsam. Slutligen fick Sigvalde jarl i hemlighet underrättelse från Danmark, att den svenske konungens här hade kommit österifrån, att Erik jarl också hade sin här redo, och att alla hövdingarna nu skulle segla österut till Vendland; de hade avtalat, att de skulle vänta på konung Olov vid en ö, som heter Svold, samt att jarlen skulle ställa det så, att de där kunde möta konung Olov.

Det kom ett rykte till Vendland, att den danske konungen Sven hade en flotta ute, och snart talades det om att det troligen var konung Olov, som han ville träffa. Men Sigvalde jarl sade till konungen: »Icke kan det vara konung Svens avsikt att inlåta sig i strid mot eder med den danska hären ensam, så stor styrka som I haven. Men om I hysen någon misstanke om att någon ofred är för handen, då skall jag följa eder med mitt folk: det har alltid räknats för en god hjälp, när jomsvikingarna ha följt en hövding. Jag skall giva eder elva väl bemannade skepp». Konungen samtyckte härtill. Det var svag men gynnsam vind.

Sigvalde jarl, hövding för jomsvikingarna. *Jomsberg,* en befäst stad på östsidan av ön Wollin.

Digitized by Google

Konungen lät nu flottan kasta loss och blåsa till avfärd. Man hissade segel; småskeppen gingo fortast, och de seglade ut på öppna havet. Men jarlen höll sig i närheten av konungens skepp och ropade över till detta och bad konungen följa efter sig. »Jag känner bäst till», sade han, »var det är djupast i sunden mellan öarna, och det torden I behöva med de stora skeppen.» Jarlen seglade sålunda före med sina skepp — han hade elva fartyg —,

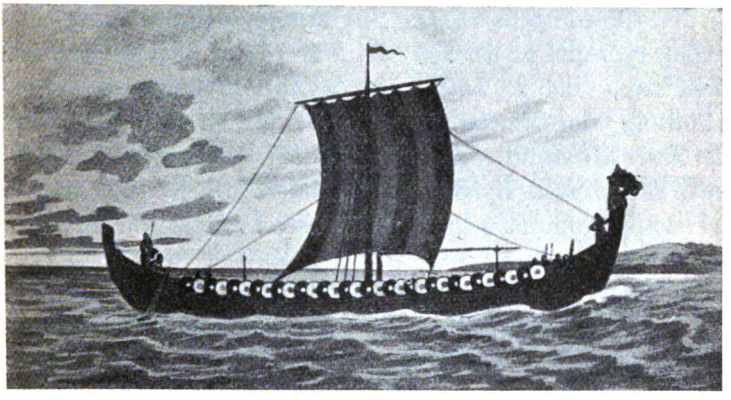

Vikingaskepp.

och konungen följde efter honom med sina storskepp — även han hade elva skepp. Hela den övriga flottan var redan ute på öppna havet. Då Sigvalde jarl seglade in till Svold, kom en skuta roende emot dem med underrättelse till jarlen, att den danske konungens flotta låg där i hamnen och väntade på dem.

Den danske konungen Sven och sveakonungen Olov och Erik jarl lågo där med hela sin här. Det var vackert väder och klart solsken. Alla hövdingarna gingo nu med sina följen upp till holmen och sågo, att en mängd skepp seglade tillsammans ute på havet. De fingo se ett stort

Svold är icke en ö, som Snorre trodde, utan en hamn och en vik väster om Rügen.

Digitized by Google

och praktfullt skepp komma seglande. Då sade båda konungarna: »Detta är ett stort och övermåttan vackert fartyg; det måtte vara Ormen långe». Erik jarl svarade: »Icke är detta Ormen långe»; och det var så, som han sade: detta skepp tillhörde Eindride från Gimsar. En liten stund därefter sågo de ett annat skepp komma seglande, mycket större än det förra. Då sade konung Sven: »Nu är Olov Tryggvason rädd; han vågar icke att segla med huvudena på sitt skepp». Då sade Erik jarl: »Icke är detta konungens skepp. Jag känner detta skeppet och seglet, ty seglet är randigt; detta är Erling Skjalgsson. Låt dem segla; det är bättre för oss, att detta skepp fattas i konung Olovs flotta, än att det är där, så väl rustat som det är». En stund senare sågo de och igenkände Sigvalde jarls skepp, som styrde in till holmen. Därpå fingo de se tre skepp komma seglande, och ett av dem var mycket stort.

Då bad konung Sven dem gå till sina skepp; han sade, att där kom Ormen långe. Erik jarl svarade: »De ha många andra stora och präktiga skepp än Ormen långe; låtom oss vänta ännu en stund!» Då sade många av de andra männen: »Icke vill Erik jarl nu strida och hämnas sin fader. Det är en stor nesa, som skall spörjas i alla länder, om vi ligga här med en så stor styrka och konung Olov seglar ut på havet rakt förbi oss».

Då de hade talat om detta en stund, fingo de se fyra skepp komma seglande, och ett av dem var en mycket stor och präktig förgylld drake. Då reste sig konung Sven och sade: »Högt skall Ormen bära mig i kväll; honom skall jag styra». Många sade, att Ormen var ett övermåttan stort och vackert skepp, och att det vittnade om stor praktlystnad att låta bygga ett sådant fartyg. Då sade Erik jarl, så att blott några få hörde det: »Även

Nu är Olov Tryggvason rädd: de bilder av djurhuvud o. d., som prydde skeppens förstävar, voro löst påsatta och kunde vid behov avtagas.

Digitized by Google

om konung Olov icke hade något större skepp än detta, skulle konung Sven dock aldrig kunna taga det ifrån honom med danahären allena». Männen ilade nu till skeppen och togo ned tälten.

Medan hövdingarna samtalade om detta, som nu är berättat, fingo de se tre mycket stora skepp komma seglande och bakefter dem ett fjärde; det var Ormen långe. Men av de stora fartyg, som förut hade kommit förbi och som de trott vara Ormen långe, var det första Tranan och det andra Ormen korte. När de sågo Ormen långe, då förstodo alla, och ingen sade däremot, att där kom helt visst Olov Tryggvason. De gingo nu till skeppen och gjorde sig färdiga till angrepp. Det var avtalat mellan hövdingarna, konung Sven och konung Olov och Erik jarl, att de skulle ha en tredjedel av Norge vardera, om de kunde fälla konung Olov Tryggvason; men den av dem, som först äntrade Ormen, skulle få allt det byte som vanns där, och var och en av dem skulle ha de skepp som han själv avröjde. Erik jarl hade en mycket stor »barde», som han brukade ha på vikingafärder; den var försedd med en ram överst på båda stävarna och där nedanför en tjock järnplåt, som var lika bred som stäven och som gick ända ned till vattenytan.

Då Sigvalde jarl och hans män rodde in under ön, sågo Torkel den praktälskande på Tranan och styrmännen på de skepp som följde honom, att jarlen styrde sina skepp in under holmen. De togo då också ned sina segel och rodde efter honom, under det de ropade till honom och hans män och frågade, varför de gjorde så. Jarlen svarade, att han ville invänta konung Olov. »Det ser ut till att här är ofred för handen», sade han. De läto nu skeppen driva, till dess Torkel »näsa» kom med Ormen korte och de tre skepp, som följde honom. Det blev sagt dem

Barde eller »järnbarde», ett krigsskepp, vars stäv (bard) för att göras motståndskraftigare beslagits med järn.

Digitized by Google

detsamma, och de togo då också ned sina segel och läto skeppen driva och väntade på konung Olov. Då konungen seglade fram emot holmen, rodde hela fiendehären ut i sundet framför honom. Men då konungens män sågo detta, bådo de honom segla sin väg och icke inlåta sig i strid med en så stor styrka. Konungen svarade högt, där han stod uppe i lyftingen: »Tagen ned seglet! Icke skola mina män tänka på flykt! Aldrig har jag flytt i strid. Gud råde för mitt liv, men aldrig skall jag taga till flykten». Det gjordes, såsom konungen befallde.

Konung Olov lät blåsa till samling för alla sina skepp. Konungens skepp låg i mitten och på vardera sidan därom Ormen korte och Tranan. Då de började att binda samman skeppen, bundo de samman stävarna på Ormen långe och Ormen korte. När konungen såg detta, ropade han högt och befallde dem att lägga det stora skeppet längre fram och icke låta det vara efterst bland alla skeppen i flottan. Då svarade Ulv den röde: »Om Ormen skall läggas lika mycket längre fram, som han är längre än andra skepp, då blir det hårt arbete i förstäven i dag». Konungen svarade: »Icke visste jag, att jag hade en stamboe som är både röd och rädd». Ulv svarade: »Vänd du bara inte ryggen till, när du försvarar lyftingen, mera än jag, när jag försvarar stäven!» Konungen hade en båge i handen: han lade en pil på strängen och siktade på Ulv. Ulv sade: »Skjut åt ett annat håll, konung, där det mera behöves! Vad jag gör, gör jag för dig».

Konung Olov stod i lyftingen på Ormen, där han syntes högt över mängden. Han bar en förgylld sköld och en guldinlagd hjälm och var lätt att skilja från de andra männen; utanpå brynjan hade han en kort röd kjortel.

Lyftingen, en förhöjning i aktern, där skeppshövdingen hade sin plats. *Binda samman skeppen:* vid strid lades skeppen tätt intill varandra i linje och bundos samman för att ej förlora ordningen. Den hetaste striden fördes därför i framstammarna, där de yppersta kämparna också vanligen hade sin plats (stamboar).

Digitized by Google

Då konung Olov såg, att flottan delade sig i små avdelningar och baneren sattes upp för anförarna, frågade han: »Vem är hövding för den flock som ligger mitt emot oss?» Man sade honom, att det var konung Sven tveskägg med den danska hären. Konungen svarade: »Icke rädas vi de stymparna; det finns intet mod i danerna. Men vilken hövding följer de baner som äro där ute på högra sidan?» Man sade honom, att det var konung Olov med svea-hären. Konung Olov svarade: »Bättre vore det för svearna att sitta hemma och slicka sina blotskålar än att gå mot Ormen långe under edra vapen. Men vem äger de stora skeppen som ligga där ute babord om danerna?» »Det är jarlen Erik Håkonsson», sade de. Då svarade konung Olov: »Han menar nog, att han har goda skäl att möta oss, och av den hären kunna vi vänta en skarp strid; de äro norrmän liksom vi själva».

Därefter rodde konungarna fram till anfall. Konung Sven lade sitt skepp mitt emot Ormen långe, men konung Olov den svenske lade sig längre ute och riktade sina stävar emot konung Olov Tryggvasons yttersta skepp; på den andra sidan lade sig Erik jarl. Nu började en hård strid. Sigvalde jarl lät sina skepp ro baklänges och deltog icke i striden.

Striden blev mycket hård och blodig. Krigarna i förstäven på Ormen långe, Ormen korte och Tranan kastade ankaren och änterhakar över konung Svens skepp; de hade på grund av skeppens höjd den fördelen att kunna anfalla uppifrån och nedåt. De avröjde alla skepp som de kunde hålla fast, men konung Sven och de män som kommo undan flydde upp på andra skepp och drogo sig undan utom skotthåll; det gick med denna här, såsom konung Olov Tryggvason hade gissat. Då styrde den svenske konung Olov i stället dit med sina skepp, men så snart de kommo i närheten av storskeppen, gick det dem, såsom det hade gått de andra; de förlorade mycket

Digitized by Google

folk och några av sina skepp och drogo sig därefter tillbaka från striden.

Erik jarl lade nu »barden» jämsides med konung Olovs yttersta skepp, avröjde det och kapade tåget, som höll det fast vid de övriga skeppen; därpå angrep han det som låg närmast och kämpade, till dess det var avröjt. Manskapet började då att springa från de mindre skeppen och upp på storskeppen, och jarlen kapade tågen på det ena skeppet efter det andra, allt efter som de blevo avröjda. Danerna och svearna lade sig nu åter inom skotthåll och anföllo från alla sidor konung Olovs skepp. Erik jarl låg fortfarande jämsides med skeppen och kämpade med huggvapen, och allt efter som männen föllo på hans skepp, gingo andra, daner och svear, ombord i deras ställe. Nu blev striden mycket skarp, mycket folk föll, och till sist gick det så, att alla konung Olovs skepp blevo avröjda utom Ormen långe. Alla de av hans män, som ännu voro stridsdugliga, hade nu kommit upp på den. Då lade Erik jarl »barden» jämsides med Ormen, och där kämpades nu med huggvapen.

Erik jarl befann sig i »förrummet» på sitt skepp, där det var fylkat med sköldborg. Där kämpades nu med huggvapen och stacks med spjut och kastades med alla slags vapen: somliga sköto med båge eller kastade spjut med handen. Det föll en så tät skur av vapen över Ormen, att man knappt kunde värja sig med sköldarna; så tätt flögo spjut och pilar, ty från alla sidor blev Ormen anfallen av fientliga fartyg. Konung Olovs män voro så rasande, att de sprungo upp på relingarna för att komma till att fälla sina motståndare med svärdshugg, ehuru många icke hade lagt sig så nära under Ormen, att de ville vara med i handgemänget. Men de flesta av Olovs män tänkte icke på annat än att de kämpade på släta marken, stego ut över relingarna och gingo till botten med sina vapen.

Förrummet, rummet framför lyftingen.

Digitized by Google

Einar tambarskälve stod akterut i »krapparummet» på Ormen. Han var bågskytt och sköt kraftigare än alla andra. Einar avsköt en pil mot Erik jarl och träffade roderknappen över jarlens huvud, så att pilen trängde in ända till rörbanden. Jarlen såg dit och frågade, om de visste, vem som hade lossat det skottet. I samma ögonblick kom en annan pil flygande så nära jarlen, att den gick emellan bålen och armen; den trängde in i huvudbrädan, så att spetsen stod långt ut på andra sidan. Då sade jarlen till en man, som några kalla Finn, under det andra mena, att han var en finne — han var en mycket duktig bågskytt —: »Skjut den långe mannen där borta i krapparummet!» Finn sköt, och pilen träffade mitt på Einars båge i samma ögonblick som Einar spände den för tredje gången. Bågen brast i två delar. Då sade konung Olov: »Vad var det som brast där med sådant brak?» Einar svarade: »Norge ur dina händer, konung!» »Så mycket var det väl ändå inte, som brast», sade konungen, »tag min båge och skjut med den!» Han kastade bågen till honom. Einar tog bågen, spände den genast ut över pilens spets och sade: »För mjuk, för mjuk är drottens båge!» och kastade den tillbaka. Därpå tog han sin sköld och sitt svärd och kämpade med dem.

Konung Olov stod i lyftingen på Ormen och sköt nästan ständigt hela dagen, än med båge, än med spjut, och då alltid med två åt gången. Han blickade fram över skeppet och såg, att hans män lyfte svärden och höggo tätt, men att svärden beto dåligt. Han ropade då högt: »Svingen I svärden utan kraft, eftersom jag ser, att de icke bita för eder?» En man svarade: »Våra svärd äro mycket slöa och brustna». Då gick konungen ned i »förrummet», öppnade en kista och tog därur många vassa

Krapparummet var rummet framför förrummet. *Rörbanden* äro de band, varmed pilspetsen var fastsurrad vid skaftet. *Huvudbrädan:* bakom rormannens plats fanns en så benämnd bräda, som denne kunde stödja sitt huvud emot.

Digitized by Google

svärd och gav männen. När han sträckte ned den högra armen, såg man, att det rann blod ned under brynjeärmen; ingen vet, var han var sårad.

Det hårdaste och blodigaste motståndet på Ormen gjorde männen i »förrummet» och stäven; där befann sig det utvaldaste manskapet, och där voro skeppsborden högst. Men då manfallet i början var störst mitt på skeppet och endast få män stodo upprätt kring masten, beslöt Erik jarl sig för att äntra och kom upp på Ormen med fjorton andra män. Konung Olovs svåger Hyrning gick emot honom med en skara män; det blev en mycket hård strid, som slutade så, att jarlen vek tillbaka ned på sitt skepp igen. Av de män, som hade följt honom, föllo några, och andra voro sårade. Nu blev det åter den hårdaste kamp, och många män föllo på Ormen. När manskapet, som skulle försvara Ormen, tunnades av, beslöt Erik jarl åter att äntra, och åter mötte han ett kraftigt motstånd. Då förstävskämparna på Ormen sågo detta, gingo de längre akterut på skeppet, satte sig till motvärn mot jarlen och bjödo honom ett hårt motstånd. Men så många hade nu fallit på Ormen, att det var tomt på många ställen vid relingarna, och jarlens män började därför att äntra från flera håll. Allt det manskap, som ännu stod upprätt till försvar på Ormen, drog sig då akterut på skeppet till den plats, där konungen befann sig.

Kolbjörn stallare gick upp i lyftingen till konungen. De buro mycket lika kläder och vapen; Kolbjörn var också en mycket högrest och vacker man. Det blev åter den skarpaste strid i »förrummet». Då så många av jarlens män, som kunde rymmas på skeppet, nu hade kommit upp på Ormen och hans skepp anföllo från alla håll, men endast få män voro kvar på Ormen till försvar mot en så stor styrka, så föllo nu de flesta på en kort stund, fastän de voro både starka och tappra.

Konung Olov själv och Kolbjörn hoppade över bord på

Digitized by Google

var sin sida av skeppet. Jarlens män hade rott fram med smärre fartyg och dräpte dem som hoppade i sjön, och då konungen själv hade sprungit över bord, ville de gripa honom och föra honom till Erik jarl. Konung Olov höll skölden över sig och kastade sig på det sättet i djupet. Kolbjörn stallare däremot sköt skölden under sig och skyddade sig så mot de spjut, som kastades mot honom från de underliggande skeppen. Han föll i havet på sådant sätt, att skölden kom under honom, och därför kunde han icke dyka ned under vattnet snabbt nog utan blev gripen och dragen upp på en skuta. De trodde, att det var konungen. Han fördes inför jarlen, men när jarlen såg, att det var Kolbjörn och icke konung Olov, gav han Kolbjörn nåd. I detta ögonblick sprungo alla de av konung Olovs män, som ännu voro vid liv, överbord från Ormen. Hallfred säger, att Torkel »näsa», konungens broder, var den siste av alla som hoppade över bord.

Det har förut omtalats, att Sigvalde jarl slöt sig till konung Olov i Vendland; jarlen hade tio skepp och dessutom ett elfte, på vilket konungadottern Astrid, jarlens hustru, hade sitt följe. När konung Olov hade sprungit överbord, utbröt hela hären i segerrop, och Sigvalde jarl och hans män stucko då årorna i sjön och rodde till striden. Men den vendiska snäcka, varpå Astrids följe befann sig, rodde därifrån och tillbaka till Vendland, och det sades genast av många, att konung Olov hade kastat av sig brynjan under vattnet och summit under vattnet bort från långskeppen; därpå hade han summit bort till den vendiska snäckan, och Astrids män hade fört honom i land. Några veta att berätta på många olika sätt om konung Olovs senare färder. Huru det nu än förhåller sig därmed, så kom konung Olov Tryggvason aldrig mer till att härska i Norge.

Digitized by Google

Olov den helige och hans bröder.

(Ur Heimskringla.)

Olov Haraldsson, som efter sin död (1030) fick tillnamnet den helige, var son till en norsk småkonung Harald grenske. Hans moder hette Åsta. Harald grenske blev enligt sagan innebränd av Sigrid storråda. Efter hans död gifte sig Åsta med en annan fylkeskonung, Sigurd so; tillnamnet »so» har han förmodligen fått därav, att han rotade så mycket i jorden, d. v. s. var en ivrig jordbrukare. Sigurd so dog samma år, som Olov fullbordade erövringen av Norge (1015). Kort därpå kom Olov på besök till sin moder.

Det berättas, att när konung Olov var på gästabud hos sin moder Åsta, då ledde hon fram sina barn och visade honom dem. Konungen satte på sitt knä sin broder Guttorm, men på det andra knäet sin broder Halvdan. Han såg på gossarna, rynkade pannan och tog på sig en barsk uppsyn; då blevo gossarna rädda. Då bar Åsta till honom sin yngste son, som hette Harald; han var då tre år gammal. Konungen såg barskt på honom, men gossen såg honom upp i ansiktet. Då tog konungen honom i håret och luggade honom, men han tog fatt i konungens skägg och slet i det. Då sade konungen: »Hämndlysten lär du bli med tiden, broder!» Dagen därpå var konungen ute och gick omkring gården, och hans moder Åsta var med honom. De kommo till en liten sjö. Där voro gossarna Guttorm och Halvdan och lekte. Där hade de lagat stora gårdar och stora lador, många kor och många får; det var deras lek. Ej långt därifrån, vid en liten vik av sjön, var Harald och hade där träbitar, som flöto i mängd nära landet. Konungen sporde honom, vad det skulle vara. Han sade, att det var hans krigsskepp. Då log konungen och sade: »Det kan hända, broder, att det fogar sig så, att du får råda över skepp». Sedan ropade han

Digitized by Google

dit Halvdan och Guttorm. Han frågade Guttorm: »Vad skulle du helst vilja äga mycket utav, broder?» »Åkrar», svarade han. Konungen sade: »Hur stora åkrar skulle du vilja ha?» Han sade: »Jag skulle vilja, att detta näs, som här går ut i sjön, vart år vore besått med säd». Där stodo då tio gårdar. Konungen sade: »Mycket säd skulle kunna växa där». Sedan sporde han Halvdan, vad han skulle vilja äga mest utav. »Kor», svarade han. Konungen sade: »Hur många kor ville du ha?» Halvdan sade: »När de ginge ned för att vattnas, skulle de stå så tätt de kunde få rum runt omkring sjön». Konungen sade: »Stora gårdar viljen I äga; däri liknen I eder fader». Sedan sporde konungen Harald: »Vad ville du helst ha mycket utav?» »Huskarlar», svarade han. Konungen sade: »Hur många ville du då ha?» Han svarade: »Jag ville, att de uti ett enda mål skulle äta upp min broder Halvdans kor». Konungen log och sade till Åsta: »Här föder du helt visst upp en konung, moder!» Icke känner man till mera av deras samtal denna gång.

Digitized by Google

Torgny lagman.

(Ur Heimskringla.)

Efter slaget vid Svold delades Norge mellan segrarna. Under en följd av år voro sålunda delar av landet skattskyldiga under den danske och den svenske konungen. Omsider lyckades det för en avkomling av den gamla konungaätten, Olov Haraldsson, att återställa Norges självständighet och enhet. Härigenom kom han i fientligt förhållande till Olov skötkonung i Sverige, och båda konungarna gjorde varandra mycken skada. Bönderna å ömse sidor om gränsen ledo svårt avbräck genom denna ofred och önskade förlikning. För att underhandla härom sände Olov Haraldsson sin främste man Björn stallare till Sverige; han skulle också framföra sin herres frieri till Olov skötkonungs dotter Ingegärd. Björn kom först till Västergötland, där han blev vänligt mottagen av jarlen Ragnvald, som var gift med Olov Tryggvasons syster Ingeborg. Genom en islänning, Hjalte Skäggjason, som sändes i förväg till Uppsala, blev konungadottern invigd i planen och vunnen för densamma.

I Svitjod var det urgammal sed, medan landet ännu var hedniskt, att det skulle hållas en stor offerfest i Uppsala i göje-månad; då skulle man blota för fred och seger åt sin konung, och dit skulle man samlas från hela Svea rike. Där skulle då också vara ting för alla svear; där var även marknad och köpstämma, och den varade en vecka. Men då kristendomen blivit härskande i Svitjod och konungarna upphört att ha sitt säte i Uppsala, har marknaden blivit flyttad och hålles vid kyndelsmässan. Så har det sedermera förblivit, men numera varar den icke längre än tre dagar. Där är svearnas ting, och dit samlas man från hela landet.

Svitjod: märk skillnaden i betydelse mellan Svitjod och Svea rike (Svea välde), sid. 58. *Göje-månad,* andra månaden efter jul, från mitten av februari till mitten av mars. *Kyndelsmässan,* den 2 februari. I Upplandslagen omtalas Disæthing eller Kyndilthing. Ännu hålles årligen i Uppsala i början av februari en marknad, som kallas distingen.

Digitized by Google

Svea rike består av många delar. En del är Västergötland med Värmland och Markerna och det som gränsar därtill, och det är ett så stort område, att under den biskop, som är över det, lyda elva hundra kyrkor. En annan del är Östergötland; där är en annan biskopsstol, till vilken också Gottland och Öland höra, och det är tillsammans ett mycket större biskopsdöme. I själva Svitjod finnes en landsdel, som heter Södermanland; det utgör ett biskopsdöme. Så heter en del Västmanland eller Fjädrundaland; det är ett biskopsdöme. Därnäst heter den tredje delen av Svitjod Tiundaland, den fjärde Attundaland, den femte Sjöland och det som därtill hör österut längs havet. Tiundaland är den mest betydande och bästa bygden i Svitjod och medelpunkten för hela riket. Där ligger Uppsala, där är konungastolen och ärkebiskopssätet, därav har Uppsala öd fått sin benämning; svearna kalla sveakonungens gods för Uppsala öd. Var och en av dessa landsdelar har sitt eget lagting och i många stycken också sin egen lag. Över var lagsaga står en lagman, som har den största myndigheten hos bönderna, ty det skall vara lag, som han aktar för rätt att såsom lag uppläsa. Och om konung eller jarl eller biskop far kring landet och håller ting med bönderna, då svarar lagmannen å böndernas vägnar, och de följa honom alla, så att svårligen våga några sådana övermäktiga män komma på deras allting, om icke bönderna och lagmannen tillåta det. Men i alla de ting, däri lagarna ej stämma överens, skola de rätta sig efter Uppsala-lagen, och alla andra lagmän skola vara under den lagman, som är i Tiundaland.

Markerna och det som gränsar därtill: Dalsland. *Elva hundra kyrkor,* oriktig uppgift; kyrkornas antal i Skara stift på 1200-talet var blott något över 600. *Fjädrundaland* var den västra, *Tiundaland* den mellersta och norra och *Attundaland* den sydöstra delen av Uppland. Därtill kom ytterligare »*Sjöland*», d. v. s. Roslagen. Först 1296 förenades »de tre folklanden» till en enda lagsaga, Uppland.

Digitized by Google

Vid denna tid var i Tiundaland en lagman, som hette Torgny; hans fader hette Torgny Torgnysson. Hans förfäder hade varit lagmän i Tiundaland i många konungars tid. Torgny var nu gammal. Han hade omkring sig en stor hird, och han ansågs vara den visaste man i Svea rike. Han var Ragnvald jarls frände och fosterfader.

Nu skola vi berätta, huru de män, som konungadottern Ingegärd hade sänt västerut, kommo till Ragnvald jarl. De framförde sitt ärende för honom och hans hustru Ingeborg och sade, att konungadottern ofta hade talat med sveakonungen om förlikning mellan honom och konung Olov digre och att hon själv var mycket vänligt sinnad mot denne. Men sveakonungen blev vred, var gång hon nämnde Olov, och under sådana förhållanden syntes det henne vara föga förhoppning om förlikning. Jarlen omtalar för Björn, vad han hade försport österifrån; men Björn står fast vid att han icke vill vända tillbaka, förrän han varit hos sveakonungen, och säger, att jarlen lovat att följa honom dit. Det lider nu fram på vintern, och strax efter jul gör jarlen sig redo till färden med 60 män, och i hans följe voro också Björn stallare och hans följeslagare.

Jarlen for österut till Svitjod, men då han drog upp i landet, sände han sina män i förväg till Uppsala med bud till konungadottern Ingegärd, att hon skulle fara honom till mötes till Ulleråker; där hade hon en stor gård. Och då jarlens bud kom till konungadottern, uppsköt hon icke färden utan gjorde sig genast redo med många män.

Konungadottern Ingegärd red ut till sin gård på Ulleråker, och där lät hon tillreda ett stort gästabud för jarlen. Denne kom nu dit och blev väl mottagen och stannade där i några dagar. Han och konungadottern talades mycket vid, mest om sveakonungen och Norges konung.

Ulleråker var en gård i närheten av staden Uppsala. Där fanns tingsplatsen för det efter gården uppkallade Ulleråkers härad, väster om Fyrisån.

Digitized by Google

Hon sade till jarlen, att det tycktes henne icke vara stor utsikt till förlikning. Då sade jarlen: »Huru är du tillfreds därmed, fränka, att konung Olov i Norge friar till dig? Oss synes det, som om det mer än något annat skulle kunna åvägabringa förlikning, om en sådan släktskap komme till stånd mellan konungarna. Men icke vill jag yrka på den saken, om jag vet, att det är tvärtemot din vilja». Hon sade: »Min fader skall väl råda för mitt giftermål. Men av mina övriga fränder är du den, som jag helst vill taga råd utav i sådana saker, som synas mig viktiga. Hur rådligt synes dig nu detta?» Jarlen eggade henne mycket och omtalade till förmån för konung Olov många saker, som voro mycket hedrande, och berättade henne nog om vad som nyligen hänt, att konung Olov på en morgon tagit fem konungar till fånga och lagt deras riken och egendom under sitt välde. Mycket talade de om denna sak och kommo i allting väl överens. Då jarlen var färdig, for han bort.

Ragnvald jarl kom en dag framemot kvällen till lagman Torgnys gård. Där voro stora och präktiga hus. Många män voro ute, som hälsade jarlen välkommen och togo emot hans hästar och resdon. Jarlen gick in i stugan. Det var mycket folk därinne. I högsätet satt en gammal man; han var så stor, att Björn och hans män aldrig hade sett hans like. Skägget var så vitt, att det räckte ned i hans knä och bredde ut sig över hela bröstet. Det var en vacker och ståtlig man. Jarlen gick fram och hälsade honom. Torgny tog väl emot honom och bjöd honom taga plats, där han var van att sitta. Jarlen satte sig då på andra sidan, mitt emot Torgny. De voro där några dagar, innan jarlen frambar sitt ärende. Han bad då Torgny gå med honom till målstugan. Björn och hans män följde med jarlen dit. Då tog jarlen till orda och berättade, hurusom Norges konung Olov hade sänt sina

Målstugan, rum där överläggningar fördes.

Digitized by Google

män österut till Svitjod för att göra fred, och talade länge om huru svårt det var för västgötarna, att det var ofred mellan dem och Norge. Här voro nu med i hans följe konung Olovs sändemän, och han hade lovat att följa dem till sveakonungen. Han sade vidare, att sveakonungen ställde sig mycket ovillig till denna sak och hade yttrat, att det icke skulle tjäna till, att någon kom fram med den till honom. »Nu är det så, fosterfader», sade jarlen, »att jag icke ensam kan gå i land härmed; därför har jag kommit till dig och väntar nu goda råd och hjälp av dig.» Då jarlen hade slutat, teg Torgny en stund, men då han tog till orda, sade han: »Underligt beten I eder. I fiken efter furstenamn, men I haven varken makt eller förutseende, när I kommen i någon svårighet. Varför skulle du icke tänka på det förut, innan du åtog dig denna färd, att du icke har makt att tala emot konung Olov? Mig synes det vara mera hedersamt att räknas bland bönder men ha frihet att tala så, som man vill, även om konungen är närvarande. Nu skall jag komma till Uppsala ting och giva dig sådan hjälp, att du orädd kan tala inför konungen så, som dig gott synes». Jarlen tackade honom mycket för detta löfte. Han stannade hos Torgny och red med honom till Uppsala ting. Där var en stor mängd folk, och konung Olov var där med sin hird.

Första dagen, som tinget var satt, då satt konung Olov i sin stol och hans hird runt omkring honom. Men på den andra sidan av tingsplatsen sutto Ragnvald jarl och Torgny i ett säte, och framför dem sutto jarlens hird och Torgnys huskarlar. Men bakom sätet och runt omkring stod allmogen; några stego upp på höjder och högar för att höra därifrån. Men då konungens ärenden, som brukade behandlas vid tingen, hade varit före och det var slut därmed, stod Björn stallare upp vid jarlens stol och sade högt: »Konung Olov har sänt mig hit i det ärendet, att han vill bjuda sveakonungen förlikning på

Digitized by Google

det sätt, att gränserna skola förbli, som de av ålder hava varit mellan Norge och Svitjod». Han talade högt, så att sveakonungen hörde det väl. I början då denne hörde 'konung Olov' nämnas, tänkte han, att den mannen ville framföra något, som rörde hans egna ärenden; men då han hörde talas om förlikning och om gränserna mellan Svitjod och Norge, förstod han, från vad håll det kom. Då sprang han upp och ropade högt, att den mannen skulle tiga.

Därpå stod jarlen upp och talade; han ordade om Olov digres budskap och fredsanbud till Olov sveakonung och om att västgötarnas hela önskan var, att konung Olov skulle sluta fred med Norges inbyggare. Han uppräknade alla de olägenheter, som västgötarna hade därav, att de måste umbära alla de varor från Norge, som de behövde till sitt uppehälle och å andra sidan kunde bli utsatta för överfall och härnad, om Norges konung samlade sin här och anfölle dem. Jarlen sade också, att Norges konung Olov sänt män dit med det ärendet, att han ville bedja om sveakonungens dotter Ingegärd. Men då jarlen slutat tala, stod sveakonungen upp. Han svarade ovänligt om förlikningen och for häftigt ut mot jarlen för hans djärvhet att hava slutit fred med den digre mannen och stiftat vänskap med honom, förklarade honom skyldig till landsförräderi och fann rättvist, att Ragnvald blev driven ur landet. Allt sådant, sade han, hade han sin hustru Ingeborgs tillskyndelse att tacka för, och det var ett synnerligen oklokt giftermål, då han av ärelystnad tagit sig en sådan hustru. Han talade länge och hårt och vände till sist åter talet mot Olov digre.

Då han satte sig, var det först tyst. Men därpå stod Torgny upp. Och då han steg upp, reste sig också alla bönder, som förut hade suttit, och alla, som varit på annat håll, strömmade till och ville höra, vad Torgny sade. Det blev då först mycket gny av folkmassan och vapnen.

Digitized by Google

Men då det blev tyst, talade Torgny: »Annorlunda är nu sveakonungarnas sinnelag, än det har varit förr. Torgny, min farfader, mindes Uppsala-konungen Erik Emundsson och berättade om honom, att så länge han var i sin kraftiga ålder, hade han var sommar ledung ute och drog till många länder och lade under sig Finland och Karelen, Estland och Kurland och många andra länder i öster. Och ännu kan man se de jordborgar och andra stora försvarsverk, som han gjorde. Dock var han ej så övermodig, att han icke vill höra på folk, när de hade något angeläget att tala med honom om. Torgny, min fader, var lång tid hos konung Björn och kände hans seder; i Björns tid var riket mäktigt och förminskades icke. Dock var han blid mot sina vänner. Själv kan jag minnas konung Erik segersäll och var med honom på mången härfärd. Han ökade Svea rike och värjde det manligen. Dock var det lätt för oss att giva honom råd. Men den konung, som nu är, tillåter icke, att någon vågar tala med honom annat, än det honom behagar. Och därpå lägger han 'all sin kraft men låter sina skattländer gå ifrån sig av dådlöshet och svaghet. Han traktar efter att hålla Norges välde under sig, som ingen sveakonung före honom har åtrått, och det vållar mången man oro. Nu vilja vi bönder, att du gör fred med Olov digre, Norges konung, och gifter din dotter Ingegärd med honom. Om du vill vinna tillbaka de riken i österväg, som dina fränder och förfäder hava ägt där, så vilja vi alla följa dig. Men om du icke vill göra, såsom vi säga, så vilja vi anfalla dig och dräpa dig och vilja icke tåla ofred och olag av dig. Så hava våra förfäder fordom gjort. De störtade fem konungar i en källa vid Mora ting, som varit fulla av övermod, som du nu är emot oss. Säg nu strax, vilketdera du väljer!» Då gjorde bönderna stort gny och vapenbrak.

Konungen stod nu upp och talade; han sade, att han

Digitized by Google

vill låta allt bli, som bönderna ville. Så hade alla sveakonungar gjort, låtit bönderna råda med sig i allt det de velat. Då tystnade böndernas rop. Men därefter talade hövdingarna, konungen och jarlen och Torgny, och de slöto då fred och förlikning å sveakonungens vägnar på de grunder Norges konung föreslagit. På det tinget avtalades också, att konung Olovs dotter Ingegärd skulle gifta sig med konung Olov Haraldsson. Konungen överlämnade trolovningen i jarlens hand och uppdrog åt denne att vara hans ombud i allt, som rörde detta giftermål. Och när detta blivit avgjort, skildes de åt där på tinget.

Digitized by Google

Digitized by Google

GUDASAGOR

(UR SNORRES EDDA)

Digitized by Google

Digitized by Google

Första delen av Snorres Edda bär namnet Gylvaginning. Där berättas, huru konung Gylve i Sverige begiver sig till Oden i Valhall för att av honom få kunskap om världens uppkomst och undergång samt om gudarnas öden. I form av ett samtal mellan Gylve och Oden meddelas här en översikt av den gamla gudaläran. — Snorres bok är en frukt av poetisk verksamhet, icke av ett religiöst behov. Snorre var själv kristen, och han stod fjärran från tron på de myter, som han berättar. Men han var övertygad om deras användbarhet eller rent av nödvändighet för poesien, och han skriver därför sin Edda i praktiskt syfte, som en lärobok för skalder.

Tors färd till Utgårda-Loke.

Så börjar denna berättelse, att Åku-Tor körde med sina bockar och sin vagn och med honom den gud, som kallas Loke. De kommo mot kvällen till en bonde och fingo där härbärge över natten. Men om kvällen tog Tor sina båda bockar och slaktade dem; därefter lät han flå dem och lägga dem i en kittel. Då de voro kokta, satte Tor sig ned med sina följesmän för att äta kvällsvard. Tor inbjöd till måltiden bonden och hans hustru och deras barn. Sonen hette Tjalve och dottern Roskva. Tor lade bockskinnen ett stycke från eldstaden och sade, att bonden och hans folk skulle kasta benen på skinnen. Tjalve hade lårläggen av den ena bocken i handen och bröt sönder benet med sin kniv för att komma åt märgen. Tor blev där över natten. Och i otta före dagningen steg han upp och klädde sig, tog hammaren Mjollne, lyfte den och vigde bockskinnen. Bockarna stodo då upp; men en av dem var halt på ena bakbenet. Då Tor såg det, sade han, att bonden eller hans folk måste hava farit ovarsamt fram med benen; han kände, att lårbenet var brutet. Icke behöver det sägas mycket härom,

Åku-Tor, »Åk-Tor», namn på Tor, emedan han åkte i en med bockar förspänd vagn.

Digitized by Google

ty envar kan lätt förstå, huru förskräckt bonden skulle bli, när han såg, att Tor rynkade pannan, så att ögonbrynen sjönko ned över ögonen. Och fast han såg blott litet av Tors ögon, så trodde han, att han skulle falla till jorden bara för hans blick. Tor knöt händerna så hårt om hammarskaftet, att knogarna vitnade. Bonden och hans husfolk gjorde, som man kunde vänta; de ropade högt och bådo om tillgift och bjödo i ersättning allt vad de ägde. Då Tor såg deras rädsla, gick vreden av honom. Han lugnade sig och tog som ersättning av bonden hans barn, Tjalve och Roskva; de blevo då hans lydiga tjänare och följde honom sedan beständigt.

Han lämnade sina bockar kvar där och började så färden österut till Jotunheim och kom först fram till havet. Och därpå for han över det djupa havet, och då han kommit över till andra stranden, gick han i land där med Loke och Tjalve och Roskva. Då de hade gått en liten stund, kommo de till en stor skog; de gingo hela den dagen till mörkrets inbrott. Tjalve var en särdeles rask fotgängare och bar Tors matsäck. Men det var svårt att finna en plats, där de kunde hålla till över natten. Då det nu blev mörkt, sökte de sig ett nattläger och funno en stuga, som var mycket rymlig. Vid ändan var en ingång, som var lika bred som själva stugan. Där togo de sig nattkvarter. Vid midnattstid blev det en stark jordbävning, så att jorden skakade under dem och huset skalv. Då steg Tor upp och ropade på sina följeslagare. De letade sig fram och funno till höger i stugan en utbyggnad; där de gingo in. Tor satte sig i dörren och de andra voro längre in och voro mycket rädda. Men Tor höll uti hammarskaftet och var besluten att försvara sig. De hörde då mycket buller och gny. När det började dagas, gick Tor ut och fick se en man, som låg ej långt därifrån i skogen och var mycket stor. Han sov och snarkade förskräckligt. Då förstod Tor, vad det var för

Digitized by Google

ett larm de hört om natten. Han spände om sig styrkebältet, och då växte hans gudakraft. I detsamma vaknade mannen och steg strax upp. Då sägs det, att Tor för en gångs skull blev så handfallen, att han ej kom sig för med att slå honom med hammaren men frågade honom efter hans namn. Han sade, att han hette Skryme. »Icke behöver jag», sade han, »fråga dig om ditt namn, ty jag vet, att du är Åsa-Tor, men har du dragit bort med min handske?» Han sträckte sig då ned och tog upp handsken. Tor blev då varse, att det var den, som han om natten hade tagit för ett hus, och utbyggnaden, det var handskens tumfinger. Skryme frågade, om Tor ville ha sällskap med honom; Tor svarade ja. Skryme tog då fram sin matsäckspåse och löste upp den och beredde sig att äta frukost, och detsamma gjorde Tor och hans sällskap, där de sutto. Skryme erbjöd dem att slå sig ihop med honom om maten, och det var Tor med på. Jätten band då all matsäcken i en påse och tog den på ryggen. Han gick förut hela dagen och tog mycket stora steg.

Men när kvällen kom, sökte han nattläger åt dem under en stor ek. Då sade Skryme till Tor, att han ville lägga sig att sova; »men tag matsäcken och ordna till kvällsvard åt eder!» Därpå somnade Skryme och snarkade hårt. Tor tog påsen och skulle lösa upp den. Men då sägs det, hur otroligt det än kan synas, att han icke kunde få upp en enda knut, ej heller kunde han lossa någon ända på remmen, så att den blev lösare än förut. Då han ser, att detta inte alls vill lyckas, blir han vred, griper hammaren Mjollne med båda händerna, stiger fram till det ställe, där Skryme låg, och slår den i huvudet på honom. Skryme vaknar och frågar, om ett löv föll ned på hans huvud och om de nu fått mat och voro färdiga att gå till vila. Tor svarade, att de nu skulle gå och lägga sig; och de gingo sedan bort under en annan ek. Men sanningen att säga, lugnt och tryggt var det icke att sova

Digitized by Google

där. Vid midnattstid hör Tor, att Skryme sover och snarkar så hårt, att det dånar i skogen. Han stiger då upp, går till honom, svänger hammaren hastigt och kraftigt och slår den mitt i hjässan på Skryme; han känner, att spetsen av hammaren går djupt in i huvudet. I detsamma vaknade Skryme och frågade: »Vad står på? Jag tror, att ett ollon föll i huvudet på mig? Men hur är det fatt med dig, Tor?» Tor steg hastigt tillbaka och svarade, att han just hade vaknat samt att det nu var midnatt och således tid att sova än en stund. Då föresatte sig Tor, att om han kunde komma åt att giva honom ett tredje slag, skulle han aldrig mera se dagens ljus. Han ligger nu och väntar på att Skryme skulle somna riktigt. Och kort innan det blev dag, hör han, att Skryme måste hava somnat. Han stiger då upp och går till honom, svänger hammaren med all sin kraft och slår honom i tinningen så, att hammaren sjönk ned ända till skaftet. Skryme reste sig upp, strök sig om kinden och sade: »Månne några fåglar sitta i trädet över mig? Det förekom mig, när jag vaknade, som om något skräp föll ned från grenarna i huvudet på mig. Är du vaken, Tor? Det är nu tid att stiga upp och kläda sig. Nu haven I ej lång väg fram till den borg, som heter Utgård. Jag har hört er viska till varandra, att jag ej vore liten till växten; men då skolen I få se större män, när I kommen till Utgård. Nu skall jag giva eder ett gott råd. Visen eder icke övermodiga, ty sådana småpojkars skryt komma Utgårda-Lokes hirdmän icke att tåla. Men i annat fall, vänden hellre om, och detta, menar jag, är bäst för eder att göra. Men viljen I fortsätta resan, så hållen åt öster; jag har min väg norrut, till de fjäll, som I sen där». Skryme tog därefter matsäcken på ryggen och gick från dem åt ett annat håll in i skogen. Man har icke hört, att åsarna önskade, att de snart skulle träffas igen, när de skildes ifrån honom.

Digitized by Google

Tor gick nu vägen fram tillika med sina följeslagare; de fortforo att gå intill middagen. Då sågo de en borg framför sig på slätten, så hög, att de fingo böja huvudet bakåt, innan de kunde se upp över den. De gingo fram till borgen, och framför borgporten var en grind, som var stängd. Tor gick fram till grinden men kunde icke öppna den. Då de förgäves hade ansträngt sig att komma in, kröpo de mellan grindspjälorna och kommo på det sättet in i borgen. De fingo syn på en stor sal och gingo dit. Dörren var öppen, de gingo in och sågo där på två bänkar många män, av vilka de flesta voro mycket stora. Därefter kommo de inför konungen, Utgårda-Loke, och hälsade honom. Han värdigades knappt se på dem, hånlog blott och sade: »Det tar lång tid att få reda på gäster, som komma så långväga ifrån. Men är det icke så, som jag tror, att den där pojkvaskern är Äku-Tor? Större karl är du väl ändå, än du ser ut. Vad kan det väl vara för slags idrotter, som du och dina kamrater kunnen vara duktiga uti? Ingen får vara här hos oss, som icke utmärker sig framför andra genom någon slags konst eller färdighet». Då svarade den, som sist kom in, nämligen Loke: »Jag kan en konst, som jag är färdig att avlägga prov på: härinne är ingen, som kan äta sin mat fortare än jag». Då svarade Utgårda-Loke: »Det är nog en god konst, om du förmår det, och det vilja vi pröva». Han ropade då bortåt ändan av bänken, att en man, som hette Loge, skulle komma fram och tävla med Loke. Man tog ett tråg och satte det på golvet och fyllde det med kött. Loke satte sig vid den ena ändan och Loge vid den andra. De åto bägge så fort de kunde och möttes mitt i tråget. Loke hade då ätit allt köttet av benen, och Loge hade också ätit köttet, men därtill både benen och tråget. Alla voro ense därom, att Loke hade tappat i leken.

Då frågade Utgårda-Loke, vad den unge mannen för-

Digitized by Google

stod sig på för slags lek. Tjalve svarade, att han ville försöka att springa i kapp med vem som helst, som Utgårda-Loke ville därtill utse. Utgårda-Loke svarade, att det var en god idrott, men då hade man att vänta, att han måste vara mycket framstående i snabbhet, om han tänkte försöka sig i denna tävlan; nu skulle det snart prövas. Han stiger därpå upp och går ut. Det var en mycket god bana för kapplöpning utefter den jämna slätten. Utgårda-Loke ropade på en liten pojke, som hette Huge, och bad honom springa i kapp med Tjalve. Då springa de den första gången, och Huge kommer så långt före, att han vid slutet av banan vänder sig om emot Tjalve. Då sade Utgårda-Loke: »Bättre måste du taga i, Tjalve, om du skall vinna leken, men sant är det ändå, att aldrig har det förr kommit någon hit, som har varit snabbare på foten än så». Därpå pröva de för andra gången. Då Huge var vid ändan och vände sig om, var det ett drygt pilskott till Tjalve. Då sade Utgårda-Loke: »Bra löper Tjalve, men icke tror jag nu, att han vinner segern, och nu skall det avgöras, då de springa tredje gången». Då sprungo de ännu en gång, och när Huge hade nått målet och vände sig om, var Tjalve icke en gång kommen till mitten. Då sade alla, att nu var den tävlingen avgjord.

Då frågar Utgårda-Loke Tor, vilka de idrotter voro, som han ville visa för dem, så många berättelser som det fanns om hans storverk. Tor svarade, att helst ville han tävla i drickande med någon. Utgårda-Loke sade, att det kunde väl gå för sig, gick in i salen, ropade på sin bordssven och bad honom taga fram det viteshorn, som hans hirdmän voro vana att dricka ur. Bordssvennen kom fram med hornet och räckte det åt Tor. Utgårda-Loke sade då: »Det tycker jag vara bra drucket, om du tömmer detta horn i ett drag; somliga dricka ur det i två,

Viteshorn, ett horn, som skulle tömmas av hirdmännen som straff för att de kommo för sent till bordet.

Digitized by Google

men ingen är så dålig, att han icke tömmer det i tre». Tor såg på hornet och tyckte icke, att det var stort, fastän det var tämligen långt; men han var mycket törstig. Han börjar dricka och sväljer i väldiga klunkar och tror, att han ej skall behöva luta sig en gång till över hornet. Men då andedräkten tröt honom och han böjde hornet tillbaka och såg, hur det led med drycken, tyckte han, att det var högst obetydligt mindre än förut. Då sade Utgårda-Loke: »Duktigt drack du men ändå icke så mycket. Det skulle jag aldrig hava trott, om man hade sagt mig det, att Åsa-Tor icke kunde dricka mera. Men det är jag säker på, att du dricker ur i andra taget!» Tor svarar ingenting, sätter hornet för munnen och menar, att han nu skall dricka mera än förut och anstränger sig att dricka, så länge han förmår hålla andan, men ser dock, att hornets spets icke ville upp, som han önskade. Och då han tar hornet från munnen och ser efter, tycker han, att det hade sjunkit mindre denna gången än den förra. Dock kunde man nu bära det utan att spilla. Då sade Utgårda-Loke: »Hur går det, Tor? Månne du icke sparar mera till den sista gången än som är lämpligt. Jag tycker, att om du skall tömma ur hornet i tredje taget, så har du tänkt dig den drycken mycket stor. Här hos oss kan du icke bliva ansedd för en så stor man, som åsarna kalla dig, om du icke visar dig mera duktig i andra saker, än du synes mig göra i denna». Då blev Tor vred, satte hornet för munnen och drack av alla krafter samt höll ut i det längsta. Då han såg i hornet, var det åtminstone någon skillnad att se. Han lämnar då från sig hornet och ville icke dricka mera.

Då sade Utgårda-Loke: »Nu är det lätt att se, att din kraft ej är så stor, som vi tänkte. Vill du fresta på andra lekar?» Tor svarade: »Ännu vill jag göra några prov, och underligt vore det, om hemma hos åsarna en sådan dryck skulle kallas liten. Vad viljen I nu föreslå?» Ut-

Digitized by Google

gårda-Loke svarade: »Det är en sak, som unga gossar här göra och som kan synas föga märkelig, nämligen att lyfta upp min katt från jorden, och jag har aldrig ämnat att bjuda Åsa-Tor det, om jag icke hade sett, att du är mycket obetydligare, än jag tänkt». Därpå sprang en grå katt, ovanligt stor, fram på salsgolvet. Tor gick fram, tog den med händerna mitt under buken och lyfte den uppåt, men katten krökte ryggen, i samma mån som Tor räckte upp handen. Slutligen, då Tor hade sträckt sig så högt han kunde, släppte katten den ena foten från golvet, och Tor kunde icke utföra provet. Utgårda-Loke sade: »Det gick, som jag trodde; katten är mycket stor, och Tor är låg och liten i jämförelse med de stora karlar, som äro här hos oss». Tor svarade: »Så liten I kallen mig, så gånge nu fram vem som helst att brottas med mig; nu är jag vred!» Då svarar Utgårda-Loke och ser sig om mot bänkarna: »Icke ser jag den man här inne, som icke skulle anse det för en småsak att brottas med dig. Låt oss emellertid se: Kalla in den gamla gumman Elle, min fostermoder! Med henne må Tor brottas, om han vill. Hon har fällt karlar, som ej sett svagare ut än Tor». Därefter kom in i salen en gammal gumma. Då sade Utgårda-Loke, att hon skulle brottas med Åsa-Tor. Icke är det mycket att säga härom. Kampen avlopp så, att ju mera Tor ansträngde sig, dess fastare stod hon. Därpå började gumman slå krokben, så att Tor förlorade fotfästet. De togo väldiga nappatag, men länge dröjde det ej, förrän Tor föll på knä med det ena benet. Utgårda-Loke gick då fram och bad dem hålla upp och sade, att det ej lönade sig för Tor att utmana flera på brottning i hans sal. Det led nu även mot natten; och Utgårda-Loke anvisade Tor och hans kamrater plats. De dröjde där natten över och blevo väl bemötta.

Morgonen därpå, så snart det blev dager, stego Tor och hans kamrater upp, klädde sig och beredde sig att fara

Digitized by Google

sin väg. Då kom Utgårda-Loke och lät sätta fram ett bord för dem. Där saknades icke god välplägning, varken mat eller dryck. Då de hade ätit, begåvo de sig i väg. Utgårda-Loke följde med dem ett stycke utanför borgen, och vid skilsmässan frågade han Tor, huru han tyckte, att resan avlupit, eller om han hade träffat på någon mäktigare man. Tor svarade, att han icke kunde neka till att deras mellanhavande hade länt honom till mycken vanheder, »och det vet jag», tillade han, »att I skolen kalla mig en obetydlig man, och det är jag illa tillfreds med». Då sade Utgårda-Loke: »Nu skall jag säga dig sanningen, sedan du har kommit ut av borgen; om jag lever och får råda, skall du aldrig mera komma tillbaka dit. Och det vet jag förvisso, att aldrig skulle du heller hava kommit hit, om jag hade vetat, att du ägde en så stor styrka. Du hade så när fört oss i en stor olycka. Men synvillor har jag gjort dig. Först och främst var det jag, som mötte eder i skogen, och då du skulle lösa matsäcken, hade jag snört till den med trollknut, varför du icke kunde finna, hur du skulle öppna den. Därefter slog du mig tre gånger med hammaren. Det första slaget var svagast, och dock var det så kraftigt, att det hade blivit min bane, om det hade träffat. Och det du såg vid min borg: ett berg med tre fyrkantiga dalar, varav den ena var djupare än de andra, det var spåren efter din hammare. Berget satte jag mot slagen, men det såg du icke. På samma sätt gick det även till vid tävlingarna med mina hirdmän. Det första var det, som Loke gjorde. Han var mycket hungrig och åt fort, men den som hette Loge, det var elden, och han förtärde med samma hastighet såväl tråget som köttet. Och den Huge, som Tjalve sprang i kapp med, var min tanke, och det var ej att vänta, att Tjalve skulle kunna tävla i snabbhet med den. Sedan drack du av hornet och tyckte, att det tog så litet. Men då skedde sannerligen ett under, som jag aldrig hade

Digitized by Google

trott kunna ske. Den ena ändan av hornet stod i havet, men det såg du icke. När du nu kommer till havet, skall du få se, huru mycket vattnet har minskats av vad du drack». Det är detta, som nu kallas ebb. Och han tillade: »Icke heller syntes mig det mindre märkligt, att du lyfte katten, och, sant att säga, då blevo alla rädda, när de sågo, att du lyfte hans ena fot från jorden. Ty det var ingen katt, som du trodde; det var Midgårdsormen, som ligger omkring alla länder. Det var knappt, att längden räckte till, så att stjärt och huvud nådde jorden. Och så högt lyfte du den, att det var blott ett stycke kvar till himmeln. Det var även ett stort under vid din brottning med Elle, att du stod så länge och blott föll på ena knäet, ty ingen har varit, ej heller skall någon komma, som Ålderdomen ej skall bringa på fall. Nu må vi då åtskiljas, och det är bäst för oss å båda sidor, att I icke vidare kommen hit på besök. Jag kan också en annan gång försvara min borg med sådana eller andra trollkonster, att I aldrig skolen kunna få någon makt över mig». Då Tor hörde detta tal, grep han sin hammare och lyfte upp den i vädret, men då han skall slå till, ser han ingenstädes Utgårda-Loke. Då vänder han sig tillbaka mot borgen och tänker att krossa den, men då ser han blott en skön och vid slätt men ingen borg. Han vände då om och for sin väg, till dess han kom tillbaka till Trudvang.

Loge (»låge»), elden. *Huge* betyder »tanken», *Elle* »ålderdomen». *Trudvang,* Tors borg.

Digitized by Google

Tors fiske.

Icke är det obekant — även om man icke är lärd —, att Tor skaffade sig upprättelse för den smälek han lidit under denna färd, som vi nu ha berättat om. Han stannade icke länge hemma, innan han ånyo drog ut på långfärd och det så skyndsamt, att han icke hade med sig sin vagn och sina bockar och icke något sällskap. Han begav sig ut från Midgård i gestalt av en ung man och kom sent en afton till en jätte, som hette Hyme. Tor stannade som gäst hos honom över natten. Men när det dagades, stod Hyme upp och klädde sig och gjorde sig redo att ro ut på havet för att fiska. Då sprang Tor upp och var strax färdig och bad Hyme att ta honom med ut på sjön. Hyme svarade, att han icke väntade mycket hjälp av en så liten och ung man; »och du kommer att frysa», tillade han, »om jag sitter så länge och så långt ut, som jag brukar». Men Tor svarade, att jätten gärna kunde ro långt från land, ty ingalunda vore det så visst, att han skulle bli den förste, som yrkade på att de skulle ro tillbaka. Och Tor blev så vred, att det var nära, att han hade låtit hammaren genast dundra mot jätten; men han behärskade sig, ty han tänkte, att han skulle få pröva sin kraft på ett annat mål. Han sporde Hyme, vad de skulle hava till bete, men Hyme sade, att sådant fick han skaffa sig själv. Då gick Tor bort till ett ställe, där han såg en flock oxar, som tillhörde

Runsten från Altuna, Uppland.

Digitized by Google

Hyme. Han tog den största oxen, slet huvudet av den och gick ned till sjön; då hade Hyme skjutit ut båten. Tor gick ombord och satte sig i ösrummet, tog ett par åror och rodde, så att Hyme tyckte, att det blev god fart av hans rodd. Hyme rodde längre fram i fören, och det gick nu hastigt undan. Hyme sade, att de nu hade kommit ut till de fiskeplatser, där han brukade sitta och draga upp flundror, men Tor svarade, att han ville ro mycket längre, och de fortsatte då ännu en stund. Då sade Hyme, att de nu hade kommit så långt, att det var farligt att sitta längre ut för Midgårdsormen. Men Tor sade, att han skulle ro ännu en stund. Och så gjorde han, men Hyme var då mycket illa till mods. Sedan Tor lagt upp årorna, redde han till en mycket stark rev, och kroken var icke mindre eller svagare. På kroken satte Tor oxhuvudet och kastade den överbord; den sjönk då ned till havsbottnen. Och sanningen att säga, lurade Tor Midgårdsormen lika mycket, som Utgårda-Loke förut hade hånat Tor, när han nu lyfte Ormen upp och fick honom i sitt våld. Midgårdsormen gapade över oxhuvudet, och kroken högg sig fast i hans gom. När Ormen kände det, skakade han sig så våldsamt, att Tors båda händer våldsamt slogo mot båtkanten. Då blev Tor vred och iförde sig hela sin gudakraft. Han spjärnade emot så kraftigt, att han med båda fötterna trädde rakt igenom skeppets plankor och fick fotfäste på havsbottnen. Sedan drog han Ormen upp till båtkanten. Och väl är det sant, att ingen har sett någon verkligt förskräcklig syn, som icke har fått åse, huru Tor såg med genomborrande blick på Ormen och Ormen nedifrån djupet trotsigt stirrade upp på honom och sprutade etter. Det berättas, att jätten Hyme skiftade färg, bleknade och blev rädd, när han fick se Ormen och vattnet, som strömmade in i båten. Och i samma ögonblick, som

Ösrummet, den del av ett fartyg, varifrån det inträngande vattnet östes ut.

Digitized by Google

Tor grep hammaren och lyfte den, fick jätten fatt i kniven och skar av Tors rev. Ormen sjönk tillbaka i havet. Men Tor slungade hammaren efter honom, och det säges, att han slog huvudet av honom uti vågorna. Men jag tror det är sant, att Midgårdsormen lever än och ligger i det stora havet. Tor lyfte handen och gav Hyme en örfil, så att han störtade på huvudet över bord. Men Tor själv vadade i land.

Å en nyfunnen runsten från Altuna socken i Uppland avbildas Tors fiske (nedtill t. v. å bilden sid. 149). I en båt med höga stammar synes en man, med hammaren lyft i högra handen. Det är Tor. I den vänstra håller han reven med betet, ett mångflikigt föremål, som väl skall föreställa ett oxhuvud. Längst ned slingrar sig drakens kropp, ändande i fyra armar; mellan två av dessa befinner sig huvudet, som gapar över betet. Båtens skrov är genombrutet av en fot, mitt under Tor. Ristningen framställer tydligen det mest spännande ögonblicket i äventyret, då Tor måttar ett dråpslag mot sin gamle dödsfiende; han drager med så väldig kraft i reven, att han trampar rakt igenom båtplankorna. Jätten har icke fått plats på bilden. — Runstenen härrör från senare delen av 1000-talet.

Tors fiske framställdes också, som ovan nämnt (sid. 34), bland sniderierna i Olov Hoskuldssons sal på Island.

Digitized by Google

Balders död.

Balder den gode drömde — så börjar denna berättelse — svåra och olycksbådande drömmar om sitt liv. Och när han omtalade sina drömmar för åsarna, rådslogo de med varandra, och det blev bestämt, att man skulle söka vinna trygghet för Balder mot alla slags faror. Frigg tog då ed av eld och vatten, järn och alla slags malmer, stenar, jorden, träden, sjukdomarna, djuren, fåglarna, gift och ormar, att de icke skulle skada Balder. När detta var gjort och hade blivit bekant, brukade Balder och åsarna roa sig därmed på sina ting, att han fick stå fram och alla de andra skulle då antingen skjuta på honom eller hugga på honom eller kasta på honom med sten. Och vad de än gjorde, tog han ingen skada, och detta syntes alla vara en stor heder för honom.

Men då Loke, Lauveys son, såg detta, förtröt det honom, att Balder ej blev skadad. Han påtog sig en kvinnas skepnad och begav sig bort till Frigg i Fensal. Frigg frågar kvinnan, om hon visste, vad åsarna hade för sig på sina möten. Hon svarade, att alla sköto på Balder, och det skadade honom icke. Då sade Frigg: »Icke skola vapen eller träd skada Balder; jag har tagit ed av dem alla». Då frågar kvinnan: »Hava alla ting svurit ed att skona Balder?» Frigg svarar: »Väster om Valhall växer en telning, som heter mistelten; den syntes mig för ung att kräva ed av». Därpå gick kvinnan bort.

Loke drog nu upp misteltenen och gick till gudatinget. Håd stod ytterst i mannaringen, ty han var blind. Loke sade till honom: »Varför skjuter du icke på Balder?»

Frigg, Odens maka. Hennes boning hette Fensal.

Digitized by Google

Han svarar: »Därför att jag icke kan se, var Balder står, och dessutom har jag icke något vapen». Då sade Loke: »Gör du likasom de andra och visa Balder samma heder som de! Jag skall visa dig, var han står. Skjut på honom med denna kvist!» Håd tog misteltenen och sköt mot Balder, men Loke styrde hans hand. Pilen gick igenom honom, och han föll död till jorden. Detta är den största olycka, som drabbat gudar och människor.

När Balder hade fallit, stodo åsarna mållösa och handfallna och sågo på varandra, och alla voro de upptända av samma vrede mot den, som vållat gärningen. Men ingen kunde taga hämnd, ty platsen var strängt fridlyst. Och då åsarna försökte tala, brusto de i gråt, så att ingen kunde med ord uttrycka sin sorg för den andre. Oden gick dock denna olycka mest nära, och det så mycket mera, som han bäst kunde skönja, huru stor skada och förlust åsarna ledo genom Balders frånfälle.

Då gudarne något hämtat sig, tog Frigg till orda och sporde, vem av åsarna som ville vinna all hennes kärlek och ynnest och rida vägen till Hel för att se till, om han kunde finna Balder, och då bjuda Hel en lösen, om hon ville låta Balder komma tillbaka till Åsgård? Härmod den raske, Odens son, hette den man, som åtog sig denna färd. Då förde man fram Odens häst, Sleipne, och Härmod satte sig upp på honom och red åstad.

Åsarna togo Balders lik och förde det till havet. Ringhorne hette Balders skepp; det var ovanligt stort. Detta ville gudarne sätta i sjön för att därå göra hans bålfärd. Men skeppet gick ej ur fläcken. Då sände man bud till Jotunheim efter en jättekvinna, som hette Hyrrokin. Hon kom, ridande på en varg, och hade en huggorm till töm. Då hon steg av sin häst, kallade Oden till fyra bärsärkar att taga vara på den; men de kunde dock icke hålla ho-

Bålfärd: under vikingatiden var det vanligt, att den döde hövdingen begrovs i sitt skepp, som sedan antingen brinnande sändes ut till havet eller täcktes av en uppkastad hög.

Digitized by Google

nom, förrän de lyckats kasta omkull honom. Hyrrokin gick till förstäven på skeppet och sköt ut det i första taget, så att elden stod om rullarna och hela jorden skalv. Då blev Tor vred, grep sin hammare och skulle hava krossat hennes huvud, om icke alla gudarna bett om förskoning för henne.

Balders döda kropp bars nu ut på skeppet. Och när hans maka Nanna, Neps dotter, såg det, då brast hennes hjärta av sorg, och hon dog. Hon blev även lagd på bålet, och man stack nu detta i brand. Tor trädde fram och vigde bålet med Mjollne. Framför hans fötter sprang då en dvärg, som hette Lit. Tor sparkade till honom med foten, så att han kom i elden och även blev bränd.

Till denna likbränning kom mångahanda folk. Först och främst är Oden att nämna; med honom for Frigg samt valkyrjorna och hans bägge korpar. Frö åkte i en vagn, förspänd med en galt, som heter Gullinborste eller Slidrugtanne. Heimdal red på en häst, som heter Gulltopp. Fröja körde med sina kattor. Dit kom även en stor skara rimtursar och bergresar. Oden kastade på bålet den guldring, som heter Draupne; den hade den egenskapen, att var nionde natt dröpo av den åtta lika tunga guldringar. Balders häst leddes ock på bålet med allt sitt ridtyg.

Om Härmod är att säga, att han red nio nätter igenom dalar, som voro så mörka och djupa, att han ej såg någonting, förrän han kom till ån Gjoll och red över Gjallarbron; den är belagd med skinande guld. Modgunn heter den mö, som vaktar bron. Hon frågade honom om hans namn och ätt och sade, att dagen förut hade fem flockar döda män ridit över bron; »och likväl», sade hon, »dånar den icke mindre under dig ensam. Icke har du döda mäns färg; varför rider du på Hels väg?» Här-

Tor vigde bålet: hammartecknet brukades under hednatiden i olika fall för att inviga eller helga (sid. 109, 139 och 182).

Digitized by Google

mod svarade: »Jag skall rida till Hel för att söka Balder. Har du sett honom på Hels väg?» Hon sade, att Balder hade redan ridit över Gjallarbron; »men», tillade hon, »nedåt och norrut går vägen till Hel».

Då red Härmod vidare, till dess han kom till Helgrinden. Här steg han av hästen, spände sadelgjorden fastare, satte sig åter upp och gav hästen sporrarna; han satte över med ett så kraftigt språng, att han ej ens rörde vid grinden. Härmod red därpå bort till hallen, steg av hästen och gick in i salen. Där såg han Balder, sin broder, sitta i högsätet. Härmod blev där natten över. Och om morgonen bad han Hel, att Balder skulle få rida hem med honom, och omtalade, vilken sorg som rådde bland åsarna. Hel svarade, att nu skulle det visa sig, om Balder var så allmänt älskad, som man sade. »Och om alla ting i världen, levande och döda, begråta honom, skall han få lov att komma åter till åsarna men däremot förbliva hos Hel, om någon säger emot eller icke vill gråta.» Då stod Härmod upp, och Balder ledsagade honom ut ur salen. Han tog ringen Draupne och sände den Oden till minne. Nanna sände en linneduk och andra gåvor åt Frigg och en guldring åt Fulla. Härmod red därpå tillbaka till Åsgård och förtalde allt vad han hade hört och sett.

Därpå skickade åsarna sändebud över hela världen för att bedja, att man ville gråta Balder ur Hels våld. Och alla gjorde så: människor och djur, jord och stenar, träd och alla malmer, såsom du nog har sett, att dessa ting gråta, när de komma från frost i värme. Då sändebuden hade väl utfört sitt ärende och voro på väg hem, funno de en jättekvinna, som satt i en bergshåla. Hon kallade sig Tokk. De bådo även henne gråta Balder från Hel. Hon svarar:

Fulla, en av de lägre gudinnorna, Friggs tjänarinna.

Digitized by Google

»Tokk må gråta med torra tårar
Balders bålfärd;
Om han lever eller är död, litet det mig nyttar.
Hel hålle det hon har!»

Men det säges, att denna Tokk var Loke, Lauveys son, han som alltid har tillfogat åsarna så mycket ont.

Digitized by Google

FORNTIDSSAGOR

Digitized by Google

Digitized by Google

Sagan om Sigurd Fåvnesbane och nivlungarna.

Den andra delen av Snorres Edda (»Skaldskaparmal») redogör för skaldespråkets bilder och egendomliga omskrivningar (kenningar). Då dessa till stor del hade sin grund uti gamla sagor, har Snorre ofta anledning att berätta sådana för att förklara uttryckens uppkomst. Guldet kunde i poesi exempelvis kallas 'uttergälden', 'Granes börda' eller 'Nivlungarnas skatt'; dessa kenningar äro hämtade ur sagan om Sigurd Fåvnesbane.

Ingen hjältesaga synes under forntiden ha varit så allmänt känd och omtyckt som denna. De flesta av de heroiska eddasångerna hämta från den sitt ämne; dessutom finnes en utförligare framställning på prosa, den s. k. Volsungasagan. Många scener finnas ristade på stenar uti Sverige, vilket vittnar om sagans popularitet även i vårt land.

Sagans ursprungliga hemland är Tyskland, och händelserna tilldraga sig, även enligt de isländska berättelserna, i trakterna kring Rhen. Sigurds äventyr hos nivlungarna, hans dråp och hans makas hämnd är innehållet i den tyska medeltidslitteraturens stora hjältedikt Nibelungenlied (omkr. år 1200). Sigurd kallas där Sigfrid, Gudrun Krimhild.

Berättelserna grunda sig, särskilt i sagans senare hälft, delvis på verkliga historiska tilldragelser från folkvandringstiden. Under tidernas lopp ha dessa dock av folkfantasien på mångfaldigt sätt förvandlats och blandats med varandra, så att ofta blott namn och enstaka motiv kunna kännas igen. Atle är sålunda i själva verket den bekante hunnerkonungen Attila. År 437 blevo burgunderna, en germansk folkstam vid mellersta Rhen, i grund slagna av hunnerna, och deras konung Gundicarius (sagans Gunnar) stupade. I sagan berättas, huru Atle, lysten efter gjukungarnas skatter, inbjuder dem till sitt hov och förrädiskt låter dräpa dem. Jormunrek är goternas konung Ermanarik († omkr. 375); om honom berättar den gotiske historieskrivaren Jordanes, att han hade bundit en fången drottning Sunilda (sagans Svanhild) vid vilda hästar och låtit dessa slita henne i stycken, varefter hennes bröder hämnades genom att dödligt såra Ermanarik.

I berättelserna om Sigurd möta vi däremot ren folksaga, skapad av folkets diktande fantasi: om hjälten som dödar en skattevaktande drake

Digitized by Google

och väcker den i trollsömn försänkta jungfrun. Vi igenkänna här temat i de bekanta sagorna om prinsessan Törnrosa och om Snövit hos dvärgarna. — Inledningen, om Andvares skatt, är återigen ren gudasaga.

Det berättas, att en gång när de tre åsarna Oden, Loke och Höne voro ute på vandring för att bese världen, kommo de till en å och följde denna, tills de kommo fram till en fors. Vid forsen satt en utter, som hade fångat en lax och åt den blundande. Då tog Loke upp en sten och kastade den mot uttern och träffade honom i huvudet. Loke prisade sin jaktlycka, emedan han med ett enda kast hade fångat både en utter och en lax. De togo nu laxen och uttern och buro dem med sig. Snart kommo de till en gård och gingo in där. Bonden, som bodde där, hette Reidmar; han var en stor och kraftig man och mycket trollkunnig. Åsarna bådo om härbärge där över natten; de sade, att de hade tillräckligt med mat med sig och visade bonden sin fångst. Men när Reidmar fick se uttern, tillkallade han sina söner Fåvne och Regen och omtalade, att Utter, deras broder, hade blivit dräpt och vilka det var som hade gjort det. Sedan gingo fadern och sönerna mot åsarna, grepo dem och bundo dem. De talade om för dem om uttern, att han var Reidmars son. Åsarna bjödo nu i lösen för sitt liv så mycket guld, som Reidmar själv ville bestämma, och en sådan överenskommelse slöts mellan dem och bekräftades med ed. Därpå flåddes uttern. Reidmar tog skinnet och ålade åsarna att fylla det med rött guld och tillika hölja det utvändigt med guld. På de villkoren skulle de få förlikning.

Oden sände nu Loke till svartalvernas värld. Han kom till en dvärg, som hette Andvare. Denne levde i skepnad av en fisk i vattnet. Loke grep honom och sade, att han måste betala i lösen för sitt liv allt det guld, som han ägde i den sten, där han bodde. När de kommo till stenen, bar dvärgen fram allt guld, som han ägde, och det

Digitized by Google

var en särdeles stor skatt. Men han stack hastigt undan i sin hand en liten guldring; det såg Loke och bjöd honom lämna fram ringen. Dvärgen bad, att han skulle få behålla den och sade, att han kunde föröka sin skatt igen med ringen, om han finge behålla den. Loke svarade, att han icke skulle få ha kvar ett enda öre, tog ringen ifrån honom och gick. Men dvärgen uttalade då den förbannelsen, att den ringen skulle bli till fördärv för envar, som ägde den. Loke svarade, att det hade han ingenting emot; spådomen skulle nog kunna gå i uppfyllelse, ty han skulle helt visst bringa den till deras öron, som nu skulle taga emot ringen av honom. Han for sedan sin väg och kom till Reidmar och visade Oden guldet. Men när denne fick se ringen, fann han den så fager, att han tog den bort ifrån skatten, och betalade sedan Reidmar guldet. Denne fyllde nu utterskinnet med så mycket guld, som det kunde rymma, och satte det upp, när det var fullt; Oden gick då fram för att hölja det utanpå med guldet. Sedan sade han till Reidmar, att han skulle se till, om ej skinnet nu var helt täckt. Reidmar såg noga efter och upptäckte ett morrhår och bad Oden hölja det också; i annat fall vore det förbi med förlikningen dem emellan. Oden tog då fram ringen och höljde morrhåret och sade, att nu hade de till fullo erlagt gottgörelsen för utterdråpet. Men när Oden hade tagit sitt spjut och Loke sina skor och de icke mera behövde frukta något, då sade Loke, att den förbannelse skulle gå i fullbordan, som Andvare hade uttalat: ringen och guldet skulle bliva den mans undergång, som ägde dem. Och så gick det sedermera.

Reidmar hade sålunda tagit emot guldet i bot för sin son. Fåvne och Regen krävde då någon andel därav såsom bröder till Utter. Men Reidmar ville ej giva dem ett öre av guldet. Då togo de sig det orådet före, att de dråpo sin fader för att komma åt guldet. Regen krävde därpå,

Digitized by Google

att Fåvne skulle dela skatten lika mellan dem. Fåvne svarade då, att det ej vore att vänta, att han skulle vilja dela med sin broder, när han hade dräpt sin fader för guldets skull. Han bad Regen draga sina färde; i annat fall skulle det gå honom som Reidmar. Fåvne hade tagit sin faders hjälm och satt den på sitt huvud; den kallades Skräckhjälmen, därför att den ingav allt levande fasa. Regen flydde nu bort, men Fåvne begav sig upp på Gnitaheden och redde sig där ett läger. Han förvandlade sig till en orm och lade sig på guldet.

Regen begav sig nu till konung Hjalprek och blev hans smed. Där blev han lärare för Sigurd, som var son till Sigmund Volsungsson och Hjordis, konung Eylimes dotter. Sigurd blev den berömligaste av alla hövdingar både i fråga om härkomst och styrka och mod. Regen talade om för honom, var Fåvne låg på guldet, och eggade honom mycket att söka vinna skatten. Sedan smidde Regen svärdet Gram, som var så vasst, att när Sigurd stack det ned i en rinnande flod, skar det sönder en ulltott, som drev med strömmen mot svärdseggen. Därpå klöv Sigurd med svärdet städet i Regens smedja ända ned igenom.

Sigurd och Regen redo därefter upp på Gnitaheden. Sigurd grävde en grop i Fåvnes väg och satte sig i den. När sedan Fåvne kröp till vattnet och kom över gropen, stötte Sigurd svärdet igenom honom, och det blev hans död. Regen kom nu fram och sade, att Sigurd hade dräpt hans broder; i böter därför begärde han, att Sigurd skulle taga Fåvnes hjärta och steka det vid elden. Men Regen böjde sig ned och drack Fåvnes blod och lade sig sedan att sova. Sigurd stekte hjärtat, och när han trodde, att det var färdigstekt, tog han på det med fingret för att känna efter, hur hårt det var. När då det fradgade blodet rann ur hjärtat på hans finger, brände han sig och

Digitized by Google

stack fingret i sin mun. Men så snart Fåvnes hjärtblod kom på hans tunga, förstod han fåglalåt. Han hörde därför, vad några mesar sade, som sutto i träden. Den första kvad:

Där sitter Sigurd sudlad av blodet
och steker vid flamman Fåvnes hjärta.
Klok jag funne frikostig hjälte,
om själv han åte det skimrande hjärtat.

En annan kvad:

Regin ligger och lurar på svekråd
mot tappre kämpen, som tror på honom.
Han samkar i vrede vrånghet samman.
Att hämnas sin broder han hätska råd smider.

Sigurd gick nu bort till Regen och dräpte honom. Därpå tog han sin häst, som hette Grane, och red till Fåvnes bo. Han samlade där ihop allt guldet, fyllde det i kistor och lade dem på Granes rygg. Sedan steg han själv upp på hästen och red sin väg.

Sigurd fortsatte nu sin ritt, till dess han kom till ett hus på fjället. Därinne sov en jungfru, som var klädd i

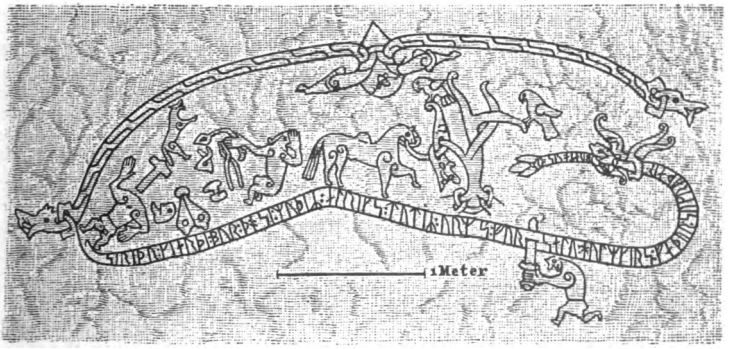

Ristning å Ramsundsberget, Södermanland. Med scener ur Sigurdssagan.

Digitized by Google

hjälm och brynja. Han drog sitt svärd och skar upp brynjan på henne. Ja vakande blev. Hennes namn var Hild: men hon var valkyrja och kallades Brynhild.

Sigurd red därpå vidare och kom till en konung, som hette Gjuke. Hans hustru var Grimhild. De hade sönerna Gunnar och Högne och döttrarna Gudrun och Gudny: Gunnorm var Gjukes styvson. Här stannade Sigurd länge. Han blev förmälad med Gudrun, Gjukes dotter, och ingick med Gunnar och Högne ett vänskapsförbund, bekräftat med dyra eder. En tid därefter foro Sigurd och Gjukes söner till Atle, Budles son, för att fria för Gunnar till Atles syster Brynhild. Hon bodde på Hindarfjäll, och hennes borg var omgiven av flammande eld. Hon hade avlägt ett löfte att icke taga till man någon annan än den, som kunde rida igenom elden. Sigurd och Gjukungarna — de kallas också Nivlungar — redo nu upp på fjället. Gunnar försökte att rida igenom den förtrollade elden, men hans häst, som hette Gote, vek tillbaka för lagorna. Då skiftade han och Sigurd gestalt och vapen: ty Grane ville icke bära någon annan på sin rygg än Sigurd. Denne satte sig upp på Grane och red igenom elden. Samma kväll höll han sitt bröllop med Brynhild: men om natten drog han sitt svärd Gram ur skidan och lade det mellan sig och henne. Om morgonen, då han stod upp och klädde sig, gav han Brynhild till morgongåva den guldring, som Loke hade tagit från dvärgen Andvare, och fick av henne en annan ring till gengäld. Sigurd steg därpå till häst och red tillbaka till sina vänner. Han bytte nu åter gestalt med Gunnar, och vände sedan hem med Brynhild till Gjuke. Sigurd fick med Gudrun två barn: Sigmund och Svanhild.

Brynhild: I den äldre eddan kallas den valkyrja, som Sigurd finner sovande på fjället, Sigerdriva. Oden hade sänkt henne i trollsömn, emedan hon hade fällt en konung, som han hade lovat seger. Hennes brynja var liksom fastgrodd vid kroppen; därför måste Sigurd skära den av henne.

Digitized by Google

Det hände en dag, att Brynhild och Gudrun gingo ned till älven för att bleka sitt hår. Då vadade Brynhild längre ut från land och sade, att hon icke ville få i sitt huvud det vatten, som rann ur Gudruns hår, ty hennes make Gunnar var en modigare man än Sigurd. Men Gudrun följde efter och sade, att hon skulle två sitt hår högre upp i älven, därför att hon hade en man, som varken Gunnar eller någon annan i världen var lik i tapperhet; ty han hade dräpt Fåvne och Regen och tagit arv efter dem båda. »Mera värt var det», svarade Brynhild, »att Gunnar red igenom den förtrollade elden, men Sigurd tordes det ej.» Då log Gudrun och sade: »Menar du, att det var Gunnar, som red genom elden? Den man delade då läger med dig, skulle jag tro, som har givit mig denna guldring. Och den ring, som du bär på handen och fick uti morgongåva, den heter Andvares skatt, och jag tror icke, att det var Gunnar, som vann den på Gnitaheden». Då teg Brynhild och gick hem. Därefter eggade hon Gunnar och Hogne att dräpa Sigurd. Men eftersom de voro bundna av vänskapseden till Sigurd, övertalade de sin broder Guttorm att göra det. Han genomborrade Sigurd med sitt svärd, när han sov; men då han fått sitt sår, kastade han svärdet Gram efter Guttorm, så att det klöv honom mitt itu. Där föll Sigurd, och hans treårige son Sigmund dråpo de även. Brynhild stack därpå ett svärd i sitt bröst, och hon blev bränd tillsammans med Sigurd. Gunnar och Hogne togo nu Fåvnes skatt och Andvares ring och sutto som konungar över sitt land.

Konung Atle, Brynhilds broder, blev därefter förmäld med Gudrun, Sigurds maka, och de fingo tvenne söner. Atle bjöd till sig Gunnar och Hogne, och de mottogo hans inbjudan. Men innan de foro hemifrån, dolde de Fåvnes skatt i Rhen, och den har sedan aldrig återfunnits. Konung Atle hade samlat en här och mötte Gunnar och Hogne med strid. De blevo tagna till fånga; Atle lät skära hjär-

Digitized by Google

Dopfunt från Norum, Bohuslän. Bilden framställer Gunnar i ormgropen.

tat ur bröstet på Hogne, och det blev hans slut. Gunnar lät han sätta i ormgropen. Men i hemlighet fick han en harpa till sig, och han slog dess strängar med tårna, ty hans händer voro bundna. Han spelade så vackert, att alla ormarna somnade, utom en huggorm, som rände mot honom, högg honom för bröstet och bet sig in i hans buk; den hängde sig fast vid hans lever, tills han dog.

Icke långt därefter dräpte Gudrun sina två söner. Hon lät göra dryckeskärl av deras skallar och beslå dem med guld och silver. Då man drack gravöl efter Nivlungarna, lät Gudrun skänka mjöd åt konung Atle uti dessa kärl, och i mjödet var blandat sönernas blod. Deras hjärtan lät hon steka och giva konungen att äta. Då detta var gjort, omtalade hon det själv för honom med många onda ord. Där fattades icke berusande dryck, så att de flesta männen somnade, där de sutto. Samma natt gick hon till konungen, när han sov, och med henne Hognes son. De höggo honom med svärd, och det blev hans död. Därpå stucko de eld på borgen, och alla de män, som voro där, brunno inne. Sedan kastade Gudrun sig i havet

Digitized by Google

och ville dränka sig. Men hon drev över fjorden och kom till det land, som konung Jonaker ägde. Då han fick se henne, tog han henne till sig som sin drottning. De fingo tre söner, Sorle, Hamde och Erp; dessa voro alla svarta som korpar i håret liksom Gunnar och Hogne och de andra Nivlungarna.

Där växte Svanhild, Sigurds dotter, upp. Hon blev den allra fagraste ungmö. Detta fick konung Jormunrek den mäktige veta. Han sände sin son Randve för att å hans vägnar fria till henne. När han kom till Jonaker, blev han väl mottagen, och Svanhild överlämnades till honom, för att han skulle föra henne till konung Jormunrek. Då sade Bikke, Randves följesven, att det vore mera passande, om Randve finge Svanhild till maka, ty både han och hon voro unga, men Jormunrek var gammal. Detta råd behagade väl de båda unga. Men sedan förrådde Bikke sveket för konungen. Denne lät då gripa sin son och döma honom till döden. Då tog Randve sin hök, ryckte fjädrarna av den och sände den till sin fader. Därpå blev han hängd. Men när konung Jormunrek fick se höken, då föll det honom in, att liksom höken var utan vingar och icke kunde flyga, så var hans rike vanmäktigt, då han var gammal och utan son. En gång då konung Jormunrek red hem från skogen efter en jakt och hade sin hird med sig, var drottning Svanhild ute för att bleka sitt hår. Då redo de på henne och trampade henne under hästfötterna, så att hon dog.

När Gudrun fick höra detta, eggade hon sina söner till hämnd. Då de redde sig till färden, gav hon dem brynjor och hjälmar så starka, att järn icke kunde bita på dem. Hon gav dem råd och sade, att då de komme till konung Jormunrek, skulle de angripa honom om natten sovande; Sorle och Hamde skulle hugga händer och fötter av honom och Erp huvudet. Då de voro på väg, sporde bröderna Erp, vad hjälp han skulle lämna

Digitized by Google

dem, då de kommo till konung Jormunrek. Han svarade, att han skulle giva dem samma bistånd som handen giver åt foten. De sade, att foten alls icke fick något stöd av handen. De voro så vreda på sin moder, därför att hon ledsagat dem på väg med bittra ord, att de ville göra det, som skulle vålla henne en stor sorg. De dråpo därför Erp, ty han var henne mycket kär. Strax därpå snavade Sorle med den ena foten och måste stödja sig med handen; då sade han: »Nu gav handen hjälp åt foten, och bättre hade det varit för oss, om Erp fått leva». De kommo om natten till det hus, där konung Jormunrek sov, och höggo av honom händer och fötter; då vaknade han och ropade på sina män. Då sade Hamde: »Borta vore nu huvudet, om Erp hade levat». Hirdmännen rusade nu upp och anföllo dem, men kunde icke få bukt med dem med vapen. Då ropade Jormunrek, att man skulle stena dem; och så skedde. Där föllo då Sorle och Hamde. Därmed var det slut på all Gjukes ätt och avkomma.

Digitized by Google

Striden på Samsö.

(Ur Hervarar saga.)

På ön Bolm levde en vittberömd bärsärk vid namn Arngrim. Under ett av sina krigståg härjade han i konung Svaverlames rike, fällde denne och fråntog honom det härliga svärdet Tyrving, som var smitt av dvärgarna Dvalen och Dulen; det sades, att det bet på järn lika bra som på kläder, men var gång det drogs, krävde det blod, och tre nidingsdåd skulle utföras därmed. Med Eyfura, Svaverlames dotter, fick Arngrim tolv söner, alla väldiga krigare och vilda bärsärkar som fadern. Den äldste hette Anganty, och åt honom gav Arngrim svärdet Tyrving.

En julafton på Bolm avlade Anganty efter gammal sed ett högtidligt löfte vid bragebägaren, att han skulle vinna Ingeborg, konung Yngves i Uppsala dotter, som var den fagraste och förståndigaste kvinna i Norden, eller också skulle han falla men aldrig taga sig någon annan hustru. Om några andra löften berättas ingenting.

Sommaren därpå foro bröderna till Uppsala i Svea rike. De gingo in i salen inför konungen, och Anganty omtalade för honom sitt löfte och tillade, att han ville ha konungens dotter till hustru. Alla, som voro därinne, lyssnade i spänd väntan. Anganty bad konungen strax säga, vad svar han skulle få på sin begäran. I detsamma trädde fram på golvet Hjalmar den hugstore och sade till konungen: »Kom ihåg, herre, huru stor ära jag har vunnit åt eder, sedan jag kom till edert rike, och huru många gånger jag vågat livet för eder! Och för dessa mina tjäns-

Bragebägaren: bägare vid vilken löften om kommande bragder avlades. I synnerhet förekom det vid gravölet efter en hövding, att arvtagaren skulle tömma ett sådant »bragarfull» (t. ex. berättelsen om Ingjald illråde). Löften avlades även vid den galt, som om julen offrades åt guden Frö. Man trädde då fram, lade handen på galten, avgav löftet och tömde löftesbägaren.

Digitized by Google

ter beder jag, att I given mig eder dotter. Jag tycker mig också vara mera förtjänt att få min bön uppfylld än dessa bärsärkar, som göra alla människor ont». Konungen betänker sig och är i stor villrådighet, huru han skall svara, så att därav så liten olycka som möjligt måtte ske, och slutligen säger han: »Det är min vilja, att Ingeborg själv skall välja till sin man den hon vill hava». Hon säger då: »Om I viljen gifta bort mig, då vill jag ha den till man, som förut är mig bekant för sina ädla bedrifter, men icke den, om vilken jag icke hört annat än rykten, som alla äro dåliga». Anganty sade: »Icke vill jag kivas med dig, ty jag ser, att du älskar Hjalmar. Men du, Hjalmar, möt mig på Samsö i holmgång, eller må du vara var mans niding, om du icke kommer nästa år vid midsommartiden». Hjalmar sade, att han icke skulle undandraga sig striden. Arngrims söner foro därpå hem till sin fader och sade honom, vad som hänt. Han sade, att han aldrig förrän nu varit orolig för dem.

Vintern därpå voro de hemma, men på våren rustade de sig till avfärd och reste först till jarlen Bjartmar; där mottogos de med ett gästabud. På kvällen begärde Anganty, att jarlen skulle giva honom sin dotter, och häri som i annat fingo de sin vilja fram. Bröllopet hölls genast, och därpå rustade sig Arngrims söner till avfärd. Och på natten, innan de foro, drömde Anganty en dröm, som han berättade för jarlen: »Jag tyckte, att jag och mina bröder befunno oss på Samsö. Där funno vi många fåglar och dödade alla, som vi sågo. Och sedan tyckte jag, att vi togo en annan väg över ön; då flögo två örnar emot oss, och jag gick emot den ene, och vi kämpade en hård kamp. Och slutligen satte vi oss ned och voro icke i stånd till någonting. Men den andra örnen kämpade mot mina elva bröder och övervann dem alla». Jarlen sade: »Mäktiga mäns fall var det, som blev dig visat».

Samsö, ö i Kattegatts sydvästra del, mellan Själland och Jylland,

Digitized by Google

Och då bröderna kommit hem, rustade de sig till mötet på holmen. Deras fader ledsagade dem ombord och gav då Anganty svärdet Tyrving. »Jag anar», sade han, »att nu skolen I få bruk för goda vapen.» Därpå bjuder han dem farväl, och därmed skiljas de.

Och när bröderna kommo till Samsö, sågo de, att två skepp lågo i den hamn, som heter Munarvåg; båda voro av det slag, som kallas för askar. De trodde sig förstå, att dessa skepp tillhörde Hjalmar och Odd den vittbereste, som kallades Orvar-Odd. Då drogo Arngrims söner sina svärd och beto i sköldkanten. Bärsärkagången kom över dem, och de gingo ut sex stycken på vartdera skeppet. Där voro så tappra män ombord, att alla togo sina vapen, och ingen lämnade sin plats eller yttrade ett ord av fruktan. Men bärsärkarna gingo fram längs den ena sidan av skeppet och tillbaka på den andra och dödade dem alla. Därpå gingo de tjutande i land. Hjalmar och Odd hade gått upp på ön för att se, om bärsärkarna hade kommit, och när de gingo ut ur skogen till sina skepp, så gingo bärsärkarna ned från dessa med blodiga vapen och dragna svärd. Bärsärkagången hade då gått över, och då blir man svagare än eljest, liksom efter något slags sjukdom.

Då sade Hjalmar till Odd: »Ser du nu, att alla våra män hava fallit, och mig synes troligast, att vi alla skola gästa Oden i Valhall denna kväll». Och detta är det enda ord av misströstan, som Hjalmar hörts yttra. Odd svarade: »Det är mitt råd, att vi fly till skogen, ty icke kunna vi två kämpa mot tolv, som hava dödat de tappraste män, som funnos i Svea rike». Då sade Hjalmar: »Aldrig må vi fly för våra ovänner utan hellre tåla deras vapen; jag vill gå och kämpa med bärsärkarna». Odd svarar: »Men jag önskar icke att gästa Oden i kväll, och skola alla dessa bärsärkar dö före kvällen, men vi två leva». Detta deras samtal bestyrkes av denna visa, som Hjalmar kvad;

Digitized by Google

»Kraftiga karlar komma från skeppen,
tolv män, alla utan ära.
Vi skola i afton Oden gästa,
två fosterbröder, men de tolv leva».

Odd svarar:

»Sådana ord svar kan jag giva:
de skola i afton Oden gästa,
tolv bärsärkar, men vi två leva».

Hjalmar och Odd sågo, att Anganty förde Tyrving i handen, emedan det lyste av svärdet som av en solstråle. Hjalmar sade: »Vilket vill du helst, kämpa med Anganty ensam eller med hans elva bröder?» Odd svarar: »Jag vill slåss med Anganty; han kommer att giva väldiga hugg med Tyrving, och jag tror, att min skjorta är ett bättre skydd än din brynja». Hjalmar sade: »Var kommo vi i någon strid, där du gick före mig? Du vill kämpa med Anganty, emedan det synes dig en större bedrift, men nu är jag den, som skall gå främst i denna holmgång. Annat lovade jag konungens dotter i Svitjod än att låta dig eller någon annan gå i detta envig i stället för mig, och jag skall strida mot Anganty». Därmed drog han svärdet och gick fram mot Anganty, och de visade varandra till Valhall. Hjalmar och Anganty gå nu mot varandra i strid och växla oförtrutet väldiga hugg.

Odd ropade på bärsärkarna och kvad:

»En skall mot en, om ej han är feg
och modet ej sviker, manligen strida».

Då gick Hjorvard fram, och han och Odd hade en hård kamp, men Odds silkesskjorta var så fast, att intet vapen bet på den, och han hade ett så gott svärd, att det bet lika väl på brynjor som på kläder. Och han hade blott givit Hjorvard några få hugg, förrän denne föll död ned.

Digitized by Google

Därpå gick han mot Härvard, och det gick på samma sätt, sedan mot Rane och så mot den ene efter den andre. Och Odd angrep dem med sådan häftighet, att han fällde alla elva bröderna. Men om Hjalmars och Angantys kamp är att säga, att Hjalmar fick sexton sår, men Anganty föll död ned. Odd gick då fram till Hjalmar och kvad:

»Hur är dig, Hjalmar? Hy har du skiftat;
jag ser, du mattas av många sår;
din hjälm är huggen, hål har brynjan;
snart dig livet lämna måste».

Hjalmar kvad:

»Sår har jag sexton, sliten brynja;
det svartnar för ögat, jag ser ej att gå.
Angantys svärd, i etter härdat,
skar mig i hjärtat med skarpa spetsen».

Och vidare kvad han:

»For jag från ungmörs fagra sånger,
glad i sinnet, med Sote åt öster.
Bort jag skyndade, skildes vid skeppen
för sista gången från goda vänner.

For jag från guldprydda fagra ungmön
vid yttersta udden av Agnafit.
Sannas lär ordet, som hon mig sade,
att icke jag skulle åter komma.

Drag den röda ring av min hand,
giv den åt unga Ingeborg!
Svårt skall sorgen söka henne,
då ej jag kommer till Uppsala mer.

Agnafit, sannolikt någon del av den nuvarande Stadsholmen i Stockholm.

Digitized by Google

Fem gårdar ensam ägde jag fordom,
men fann dock aldrig fröjd i vilan.
Nu skall jag ligga, livet berövad,
sårad av svärdet, på Samsö strand.

Dricka i hallen huskarlar mjöd,
med halssmycken prydda, hos min fader.
Ölet mattar många män,
mig såren möda på Samsö strand.

En korp från söder ser jag nalkas,
en örn följer, föda de spanat.
Aldrig mera en örn jag mättar,
dock skall han nu dricka mitt blod».

Därpå dog Hjalmar. Odd förde denna nyhet med sig hem till Svitjod. Men konungens dotter kunde icke överleva Hjalmar utan tog sig själv av daga. Anganty och hans bröder blevo lagda i hög på Samsö tillika med alla sina vapen.

Digitized by Google

EDDASÅNGER

Digitized by Google

Digitized by Google

Trymskvida.

(Tors hammare stulen.)

Tors dyrbaraste egendom var hans vapen, hammaren Mjollne. Den slungade han med dunder och blixt mot de onda jättarna och krossade deras hårda skallar; så försvarade han gudars och människors värld. I tider av torka kom det efterlängtade åskregnet med ny livskraft till markens gröda och med välsignelse för människor och djur. Åskgudens vapen hölls därför i helgd; av det berodde människors väl och ve.

Hammartecknet är känt redan från stenåldern och från bronsålderns hällristningar. Ursprungligen var det en stridsyxa av sten. Det anträffas ofta på fynd från vikingatiden. Det användes som amulett till skydd mot troll och förtrollning. Flera runstenar från hednisk tid äro försedda med bilden av en hammare; därmed avsåg man att ställa inskriften och graven under en högre makts beskydd (se bilden sid. 182). På andra står: »Tor vige runorna!»

Om åskan och det välgörande regnet uteblev, kunde det bero på att Tor förlorat sin hammare. Då hotade ofärd och nöd. En jätte vid namn Trym hade en gång, under det Tor sov, stulit hans hammare. Hur han genom en list lyckades få den tillbaka, berättas i denna dikt.

1. Vred blev Ving-Tor, när han vaknade
och ej sin hammar han hitta kunde.
Han riste sitt skägg, han rev sitt hår.
Sonen av Jord sökte omkring sig.

2. Det första ord, han fällde, var detta:
»Hör nu, Loke, hör vad jag säger
— ingen vet det ännu på jorden,
i höga himlen —: hammarn min är stulen!»

3. De gingo till Fröjas fagra gårdar,
och det första ord, han fällde, var detta:

1,1. *Ving-Tor* (Strids-Tor), ett binamn till Tor. 1,4. Tor var son av Oden och Jord.

Digitized by Google

»Lana mig, Fröja, din fågelhamn,
att jag må hitta min hammar åter!»

Fröja:

4. »Den gåve jag dig, om av guld den ock vore,
och lånte den villigt, om den ock vore av silver».

5. Då flög Loke, fjädrarna susade,
tills han kom ut ur åsarnas gårdar
och jagade in i jättarnas värld.

6. Trym satt på högen, tursadrottnen;
åt hundarna sina snodde han guldband
och jämnade manen på hästarnas mankar.

Trym:

7. »Hur är det med åsar? Hur är det med alver?
Vi färdas du ensam till jättarnas fästen?»

Loke:

»Illa är det med åsar, illa är det med alver.
Håller du Lorrides hammare gömd?»

Trym:

8. »Lorrides hammare håller jag gömd
åtta mil djupt under jorden.
Härfrån kan ingen hämta den åter,
för han ej till mig Fröja som brud».

9. Då flög Loke, fjädrarna susade,
tills han jagat ut ur jättarnas värld
och kommit in i åsarnas gårdar.
Tor honom mötte mitt på gården
och det första ord, han fällde, var detta:

3,3. Fröja, kärlekens gudinna, ägde en fågelhamn, d. v. s. hon kunde ikläda sig fågelgestalt.

6,1. Från en hög, ofta en gravhög, vid gården brukade man hålla utkik, för att redan på avstånd iakttaga dem som närmade sig. Tursar = jättar.

7,5. *Lorride*, namn på Tor.

Digitized by Google

10. »Har målet du nått för mödofull resa?
Förtälj det i luften! Jag längtar att höra.
En sittande ofta svikes av minnet.
En liggande ofta för lögn på sin tunga».

Loke:

11. »Målet jag nått för mödofull resa.
Trym har hammarn, tursadrottnen.
Från honom kan ingen hämta den åter,
för han ej till honom Fröja som brud».

12. De gå att den fagra Fröja söka,
och det första ord, han fällde, var detta:
»Bind dig, Fröja, brudeslöja!
Vi två skola åka till tursarnas värld».

13. Vred blev då Fröja och fräste av harm.
Hela åsaborgen under henne skalv,
och i bitar brast Brisingasmycket.
»Den mangalnaste jag må väl kallas,
om jag åkte med dig över till jätten».

14. Till tings kommo alla åsar samman
och alla åsynjor att överlägga;
och därom mälte de mäktiga gudar,
hur Lorrides hamnar de hämta skulle.

15. Sade då Heimdal, solvite åsen
— han var vis att råda, som vanerna alla —:
»Låt oss brudslöja binda åt Tor!
Han bäre det stora Brisingasmycket!

16. Nycklar må vid hans midja skramla,
och kvinnokjolar kring hans knän falla.
På bröstet binda vi breda stenar
och sätta på hans huvud en sirlig topp».

13,3. *Brisingasmycket*, ett präktigt halsband, förfärdigat av dvärgar.

Digitized by Google

17. Då svarade Tor den trotsige guden:
»Mig skulle åsarna omanlig kalla,
om jag lät binda mig brudeslöja».

18. Då sade Loke, Lauveys son:
»Tig du, Tor, och tala ej så!
Snart skola jättar styra i Åsgård,
om du ej hämtar din hammar åter».

19. Åt Tor de nu bundo brudeslöja;
han fick bära Brisingasmycket.

Ned från hans midja de läto nycklar skramla
och kvinnokjolar kring hans knän falla.
På bröstet bundo de breda stenar
och satte på hans huvud en sirlig topp.

20. Då sade Loke, Lauveys son:
»Tillåt mig att din tärna vara!
Vi två skola åka till tursarnas värld».

21. Hem drevos båda bockarna genast,
spändes i skaklarna; springa de skulle.
Fjällen rämnade, i flammor stod jorden,
när Odens son åkte över till jättarna.

22. Då sade Trym tursadrottnen:
»Upp, jättar, att smycka salens bänkar!
Fören nu till mig Fröja som brud,
Njords dotter från Noatun!

23. Här gå på gården gullhornade kor,
helsvarta oxar sin herre till fägnad.
Skatter har jag många, smycken har jag många;
endast Fröja ännu jag saknar».

21,3, 4. Askdundret och blixten uppkomma, enligt en urgammal föreställning, när Tor på sin kärra färdas fram i molnen. Ordet 'åska' betyder just 'åsens (gudens) åkande'. Namnet Tor är ursprungligen samma ord som det tyska Donner. Jfr också 'tordön'.

Digitized by Google

24. Tiden led fram fort mot kvällen,
och öl på bordet bars in åt jättarna.
Tor åt en oxe, åtta laxar,
allt kräsligt, som var för kvinnorna avsett,
och tömde därtill tre tunnor mjöd.

25. Då sade Trym, tursadrottnen:
»Var såg man brudar bita glupskare?
Jag ej sett brudar bita bredare
eller en mö dricka mera mjöd».

26. Men den sluga tärnan satt tätt bredvid dem
och strax fann ord att svara jätten:
»Fröja åt intet på åtta dagar;
så trånade hon till tursarnas värld».

27. Han lyfte på slöjan, lysten att kyssa,
men studsade undan till ändan av salen.
»Vi äro väl Fröjas ögon så vilda?
Mig tycks, att en eld ur ögonen flammar.»

28. Men den sluga tärnan satt tätt bredvid dem
och strax fann ord att svara jätten:
»Fröja sov icke på åtta nätter;
så trånade hon till tursarnas värld.»

29. In kom jättens arma syster
för att bedja bruden om gåvor:
»Stryk dina röda ringar från handen,
om du vill vinna vänskap av mig!»

30. Då sade Trym, tursadrottnen:
»Bären in hammarn att bruden viga!
Läggen Mjollne i möns knä!
Vigen oss samman med Vårs hand!»

31. Lorrides hjärta log i bröstet,
när han, den hårdsinte, hammarn varsnar.

Digitized by Google

Trym drap han först, tursadrottnen,
och lamslog se'n hela hopen av jättar.

32. Se'n slog han den gamla systern till jätten,
som bett honom nyss om brudgåva.
Slängar hon fick i stället för slantar,
hugg av hammarn, ej hoptals med ringar.

Så fick Odens son åter sin hammar.

30,4. Det förefaller ha varit en allmän sed under forntiden, att äktenskapet helgades på detta sätt: hammaren frambars och lades i brudens knä. *Vår* var löftenas gudinna; hennes namn betyder 'trohet' och är besläktat med det latinska ordet *verus* 'sann'. Det ingår i det ännu levande ordet *vårdtecken* (med falskt insatt d).

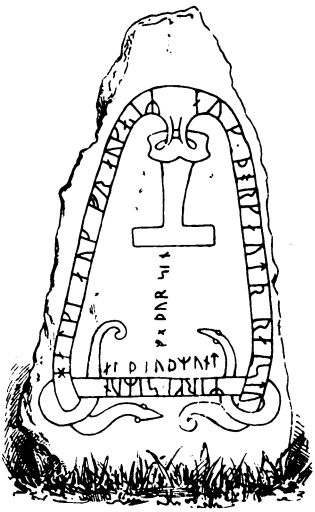

Runsten från Stenkvista, Södermanland.

Digitized by Google

Voluspå.

(Sierskans förkunnelse.)

De flesta av gudasångerna i Eddan framställa, i likhet med Trymskvida, en enstaka berättelse ur gudarnas liv. Sådana myter funnos till stort antal mot hednatidens slut, skiftande till innehåll och karaktär; somliga äro skämtsamma, andra djupt allvarliga. Några av dem blevo, av folkliga skalder, iklädda diktens form; andra äro kända endast i Snorres prosaiska framställning. Delvis äro dessa myter ett arv från äldre tider och ha bevarats i minnet från släkt till släkt. Från början ha de i så fall varit uttryck för ett primitivt folks religiösa behov och föreställningar; men den ursprungliga innebörden har under tidernas lopp fördunklats eller förvandlats. Myterna ha blivit rena anekdoter.

En enda hednisk skald har försökt att ge en helhetsbild av det väldiga världsdramat, av gudars och människors öden, från skapelsen till undergången och pånyttfödelsen. Det är Voluspås diktare. Vi känna ej hans namn, och hans verk har icke bevarats i orubbat skick, men ändå kunna vi utan tvekan kalla honom Nordens störste skald under vikingatiden.

Voluspå innehåller en mängd anspelningar på myter, men ingen enda är utförligt berättad. För diktarens samtida voro dessa knappa antydningar nog för att väcka minnet av de välkända berättelserna. En nutida läsare äger endast i obetydlig mån den erforderliga kunskapen om de gamles troslära, och därför förefaller oss dikten dunkel och svårbegriplig.

Voluspå är den enda av eddadikterna, som är religiöst inspirerad. Den är mera än de flesta andra präglad av en enskild mans stämning och uppfattning. Den har kommit till under brytningstiden mellan hedendom och kristendom och är tydligen påverkad av kristna tankar, ehuru det kan vara ovisst, i vilken utsträckning detta skett. Här och var tycker man sig förnimma som en återklang av bibliska uttryck och skildringar (t. ex. str. 57, 59, 64). Men viktigare är kanske, att själva den världsbild, som möter oss, icke stämmer med forntida hednisk åskådning utan blivit på ett avgörande sätt bestämd av kristendomen: den mörka grundsynen på det närvarande livet, mot bakgrunden av en försvunnen härlighet i världens första, gyllene ålder, och tron på en stundande undergång till följd av det ondas överhandtagande, varefter en ny värld skall uppstå i den förgångnas ställe, där oskuld och lycka

Digitized by Google

evigt skola råda. Tor och Frö, de folkliga gudarna, äro trängda tillbaka; i stället framträder Balder, vars oskyldiga död bildar vändpunkten i världens öde. De moraliska motsatserna äro starkt framhävda: de onda bestraffas efter döden i Nåstrands plågohäkte (str. 38, 39), brott av alla slag rasa före världens slut (str. 45), och på den nya jorden få endast dygdiga människor och gudar sin boning.

I Voluspå finna vi sålunda icke nordisk hedendom ren och oblandad. Den är ett försök av en religiöst anlagd diktare att förena den gamla åsalära med de nya tankar, som voro på väg att segrande inträngа i Nordens länder. På samtid och eftervärld har den utövat stort inflytande. — Dikten är sannolikt författad på 900-talet.

Diktaren har lagt sina ord i munnen på en vålva (spåkvinna, sierska), som högtidligt bjuder alla att lyssna till vad hon på Valfaders befallning förkunnar.

1. Hören mig alla heliga släkten,
Heimdals söner högre och lägre! —
Du, Valfader, vill, att väl jag täljer
forntidsöden, de första jag minnes.

2. Jättar, som alstrats i urtid, minns jag
— hos dem jag fordom fostrad blivit —,
nio världar, nio rymder,
när världsträdet än ej vuxit ur mullen.

3. Det var tidernas ursprung, då Yme levde.
Ej fanns hav, ej strand, ej svala vågor;
jorden ej fanns, ej fästet ovan;
ett gapande svalg fanns, men ej gräs eller örter.

1,2. I Eddadikten Rigsthula berättas, att guden Heimdal en gång under det antagna namnet Rig vandrade omkring på jorden och därunder blev stamfader för de olika samhällsklasserna. *Heimdals söner* är sålunda en omskrivning för människorna.

1,3. *Valfader* är Oden. *Val* betyder de i striden fallna kämparna, som ansågos tillhöra Oden och komma till hans sal, som därför kallades *Valhall*. Ordet ingår också i *valplats, valkyrja*.

2,4. Enligt nordbornas föreställning överskyggades världen av en väldig ask, som kallades *Yggdrasil*. Den hade tre rötter, som upprunno under var sin källa, och dess löv var ständigt grönt.

3,1. *Yme* är urjätten, av vars kropp gudarna skapade världen.

Digitized by Google

4. Men Burs söner lyfte landet i höjden,
den mark, där det fagra Midgård de skapte.
Solen sken sunnan på steniga grunden;
då grodde ur jorden gröna örter.

5. Från söder steg solen i sällskap med månen
och grep med handen om himlaranden.
Solen ej visste, vilka salar hon hade,
månen ej visste, vilken makt han hade,
stjärnorna ej visste, vilka vägar de hade.

6. Då drogo de mäktiga till domarsäten,
och rådslag höllo de heliga gudar.
Åt natt och nedan namn de gåvo,
namn åt morgon och middag skänkte,
åt skymning och afton, att år kunde täljas.

7. Åsarna möttes på Idavallen,
timrade höga helgedomar,
smedjor byggde, smycken smidde,
hamrade tänger och hårda verktyg.

8. Brädspel i gården glada de lekte.
Av idel guld var allt som de ägde.

---

17. Tills ur den skaran trenne åsar,
mäktiga, hulda, mot hemmet vände.
På marken de funno föga starka
Ask och Embla utan livsmål.

4,1. Oden, Vile och Ve. 4,2. *Midgård,* »mittens boning», kallades den del av världen, där människorna bodde.

7,1. *Idavallen* är den plats, där gudarna vistades under den första lyckliga världsåldern, innan det onda kom i världen. *-vall* betyder slätt (liksom i Axevalla, Fyrisvall, Bråvalla, kyrkvall o. s. v.).

17. Snorre berättar i sin Edda om människornas skapelse. Burs söner, Oden, Vile och Ve, voro en gång ute på vandring. På sjöstranden funno de tvenne träd. Av dem skapade de de första människorna, som fingo namnen Ask och Embla.

Digitized by Google

18. De hade ej anda, de ägde ej tanke,
ej blod, ej stämma, ej blomstrande hy.
Anda gav Oden, omdöme Höne,
blod gav Lodur och blomstrande hy.

---

19. En ask jag känner, Yggdrasil nämns den.
Hög är stammen, stänkt med skum.
Därfrån kommer daggen, som i dalarna faller.
Evigt den grönskar över Urds brunn.

20. Därfrån komma möar, som mycket veta,
tre ur den sal, som under stammen sig välver.
Urd heter den ena, den andra Verdande
— runor de skuro — Skuld var den tredje.
Lagar de stadga, liv de bestämma,
lyckan de mäta åt människors barn.

---

31. Jag såg det öde, som Odenssonen
Balder bidar, den blödande guden.
Högt över marken den mjuka och späda
mycket fagra misteln växte.

32. Vart av den grenen, som grov ej syntes,
ett sorgevapen, av Håd slungat.
Född blev åt Balder en broder snarligt;
blott *en* natt gammal han grep till svärdet.

33. Ej händer han tvådde, ej håret han redde,
förrn Balders bane å bål man burit.
Men Frigg grät i Fensalarna
Valhalls ofärd. Vill du veta än mera?

---

18. *Höne* och *Lodur*, som här äro Odens medhjälpare, äro för övrigt föga kända.

20,4. Runorna ansågos äga hemliga krafter. Om man förstod att riktigt bruka dem, kunde man efter sin önskan inverka på händelsernas gång.

32,3. Oden fick med Rind en son, Vale, som hämnades Balders död.

33,3. *Fensalarna*, Friggs boning.

Digitized by Google

38. Långt ifrån solen en sal såg jag
på Nåstrands brädd; åt norr vetter dörren.
Etter rinner in ur dess rökfång,
av ringlande ormars ryggar är salen.

39. Där såg jag i strida strömmar vada
dem som mened svurit, dem som mördat lömskt
Där sög Nidhögg de dödas kroppar;
en varg slet mänskor. Vill du veta än mera?

---

44. Garm skäller gräsligt vid Gnipahålan;
fjättrarna brista, fri blir ulven.
Kunskap har jag mycken, mera har jag skådat
av världens öden och de väldiges fall.

45. Broder skall broders baneman varda,
systrars söner sin släktskap ej akta.
Hård är tiden, hordomen mycken.
Yxtid, spjuttid, splittrade sköldar,
stormtid, vargtid, innan världen förgås.
Ingen mänska den andra skonar.

46. Mims söner leka, och makternas öde
bådas av gälla Gjallarhornet.
Högt blåser Heimdal med hornet i skyn.
Oden mäler med Mimes huvud.

38,2. *Nåstrand* betyder likstranden och är den plats i underjorden, där de onda pinas efter döden.

39,3. *Nidhögg* är en drake, som gnager på Yggdrasils rötter.

44,1. *Garm* är en hund, som ligger på vakt i Gnipahålan, vid ingången till dödsgudinnan Hels rike.

44,2. *Ulven* eller *Fenresulven*, ett odjur av skapnad som en varg. Han är Lokes son. Gudarna ha fängslat honom, men vid ragnarök kommer han lös.

46,1. *Mims söner* äro jättarna.

46,4. Den vise Mime hade av åsarna sänts som gisslan till vanerna. Men dessa dräpte honom och sände huvudet tillbaka till åsarna. Oden balsamerade det och gav det förmågan att tala. Han fick av Mimes huvud veta många dolda ting.

Digitized by Google

47. Den resliga asken Yggdrasil skälver.
Fornträdet kvider, när fri blir jätten.
På dödsrikets vägar vandrarna rädas,
när Surts frände skall sluka honom.

48. Hur är det med åsarna? Hur är det med alverna?
Jättarna gny, gudarna rådslå.
I bergens dörrar dvärgarna stöna,
klippornas vise. Vill du veta än mera?

49. Garm skäller gräsligt vid Gnipahålan;
fjättrarna brista, fri blir ulven.
Kunskap har jag mycken, mera har jag skådat
av världens öden och de väldiges fall.

50. Rym kommer från öster, på armen bär han skölden.
Världsormen vrider sig vild som en jätte.
Ormen piskar vågen. Örnen skriar,
när han sliter lik, Bleknäbb. Då lossnar Naglfar.

51. Ett skepp styr från norr över sjön till striden
med dödsrikets här; dess hövding är Loke.
Trollen alla med ulven följa.
Med dem är Byleipts broder på färden.

52. Surt kommer från söder med svedande lågor;
stridsgudars sol på svärdet strålar.
Fjällen brista, och fram störta trollen.
Män trampa Hel-stig. Himmelen rämnar.

47. *Jätten* och *Surts frände* är Fenresulven; *honom* åsyftar Oden, som i den slutliga striden slukas av Fenresulven.

50. *Rym* är jättarnas anförare. *Naglfar* (likskeppet) är deras farkost, byggt av döda mäns naglar. *Världsormen* eller Midgårdsormen är son till Loke och broder till Fenresulven; han låg på havets botten, omslingrande människornas värld. *Bleknäbb* är beteckning för örnen, som fråssar på slagfältets lik.

51. *Byleipts broder* är Loke.

52,2. *Stridsgudars sol* är glansen från svärdet.

Verserna 53—56, som här uteslutits, handla om enskilda gudars strider vid Ragnarök.

Digitized by Google

57. Solen svartnar; nu störta från himlen
de klara stjärnor; i sjön sjunker jorden.
Ångan fräser, och elden stiger;
högt mot himlen slår heta flamman.

58. Garm skäller gräsligt vid Gnipahålan;
fjättrarna brista, fri blir ulven.
Kunskap har jag mycken, mer har jag skådat
av världens öden och de väldiges fall.

---

59. Upp ser jag stiga för andra gången
jorden ur havet med genfödd grönska.
Forsar falla; där flyga örnar,
spana efter fisk från fjällets brant.

60. Åsarna mötas på Idavallen,
tala om väldige världsomspännarn
och minnas där mäktiga storverk
och höge gudens hemliga visdom.

61. Där skola åter de underbara
brädspel av guld i gräset hittas,
dem de i urtiden ägde en gång.

62. Osådda skola åkrarna växa.
Allt ont skall bättras, Balder skall komma.
Med Hånd skall han äga Odens gårdar
åt stridsgudar vigda. Vill du veta än mera?

64. En sal, mer fager än solen, jag skådar
på Gimle, med taket täckt av guld.
Dygdiga skaror där skola bo
och idel lycka evigt njuta.

60,2. *Världsomspännarn* är Midgårdsormen.

Digitized by Google

65. Då kommer den väldige till världsdomen,
den starke från ovan, som styr allt.
Han domar fäller, han frid stiftar,
stadgar vad evigt skall stånda i helgd.

65. Denna strof förekommer icke i Codex regius. Den senare hälften av strofen finnes endast i yngre pappershandskrifter och har sannolikt tillagts senare.

Runsten från Skarpåker, Runtuna socken, Södermanland.

Inskriften: kunar:raisþi:stain:þansi:at:lüþbiurn:sun:sin:iarþ sal rifna uk ubhimin, d. ä. "Gunnar reste denna sten efter Lydbiörn, sin son. Jorden skall rämna och himmeln därovan".

Sista delen av inskriften är en vers, sannolikt ur en svensk ragnaröks-dikt. Mellan runslingorna är stenen prydd med ett skepp, ovanför vilket korset höjer sig som mast och segel. Det är dödsskeppet, som skall föra Gunnars son till den värld, som bestar, när "himmel och jord förgås".

Digitized by Google

Håvamål.

Håvamål, »den Höges (d. v. s. Odens) tänkespråk», är en samling av ett flertal med varandra löst sammanfogade dikter, av rätt olika art och värde. Den första och största av dessa, som här meddelas, innehåller en mängd regler och råd för olika förhållanden i livet. Den är sålunda en lärodikt. Någon genomförd tankegång ligger icke till grund för strofernas ordningsföljd. Tydligen har dikten tillkommit genom en sammansmältning av olika strofer och strofgrupper, som varit omtyckta och gängse bland folket, utan avsikt att åstadkomma någon tankeredig ordning, och genom senare inskott har sammanhanget ytterligare störts. — Själva namnet Håvamål har uppkommit därav, att dessa lärodikter i senare tid tänkts vara diktade eller framsagda av »den Höge», d. v. s. Oden.

Det är mestadels det vardagliga livets förhållanden och sysselsättningar, som beröras i Håvamål. Det är bonden snarare än vikingahövdingen, som står för oss. Som vittnesbörd för fornnordiskt tänkesätt och fornnordisk sed kan den knappast skattas nog högt. Vid sidan av ättesagorna ger den oss de bästa inblickar i forntidens mannaideal, innan detta ännu påverkats av kristen åskådning och sydländsk kultur. Människan värdesättes i främsta rummet efter sin klokhet och livserfarenhet. Självbehärskning och vänfasthet äro egenskaper, som prisas, men även försiktighet och vaksamhet. Var och en är sig själv närmast; att hävda sina egna intressen är en självklar plikt.

1. Vid alla dörrar, där in du skall gå,
skarpt skall du spana,
skarpt skall du speja;
ty aldrig du vet, om ovänner sitta
och bida därinne å bänk.

2. I givmilde, hell er! En gäst har kommit;
sägen, var sitta han skall!
Han bidar otåligt, då vid bränslehögen
han skall fresta, vad välkomst han får.

2. När en okänd vandringsman kom till en gård för att be om gästfrihet, satte han sig, sedan han hälsat på värdfolket, på bränslehögen invid härden och bidade här på hur han skulle bli mottagen.

Digitized by Google

3. Eld tarvar han, som in har kommit,
frusen och kall om knäna.
Mat och kläder den man tarvar,
som har över fjällen färdats.

4. Vatten tarvar han, som vandrat, före måltid,
handduk och hälsning blid.
Vänligt sinne visa mot honom,
spörj och giv akt på hans ord!

---

5. Vett tarvar han, som vida färdas;
lätt är i eget hem allt.
Till åtlöje varder den som intet vet,
när han kommer bland kunnigt folk.

6. Ej yves en man över sin klokskap,
men varsam vare hans håg!
Vart han än kommer, en klok och förtegen,
han samkar sig sällan men.

7. En varsam gäst, som till gille kommer,
han tiger och lyss och lär.
Hans öron lyss, hans ögon skåda;
så spejar och spanar en klok.

10. Bättre börda man bär ej på vägen
än mycket mannavett.
Bättre än guld det gagnar en främling;
det är den värnlöses värn.

11. Bättre börda man bär ej på vägen
än mycket mannavett.
Sämre vägkost man släpar ej med
än övermått av öl.

5—35. Råd för umgänget med människor: kunskapens värde (5—7, 10, 11), måttfullhet i mat och dryck (12, 17—21), livserfarenhet och människokännedom (22—35).

Digitized by Google

12. Ej är det så gott, som gott det sägs vara,
ölet för människors ätt.
Ju mer man dricker, dess mindre man vet,
vart ens vett tar vägen.

17. En gäck gapar, när till gille han kommer,
pladdrar dumt eller drönar.
På en gång dock, om en dryck han får,
det yppas, hurdan han är.

18. Den blott vet, som vida strövar
och som fjärran har färdats,
vad för sinne envar fått att styra,
om han vet att bruka sitt vett.

19. Håll ej på hornet! Hovsamt du dricke!
Tala klokt eller tig!
För ohövisk sed ingen dig tadlar,
om tidigt du söker din säng.

20. En glupsk man utan måtta och vett
äter sig avkortat liv.
För dåraktig man blir hans mage till skam,
om ibland kloka han kommer.

21. Hjordar veta, när hem de väntas,
och vandra då från vallen.
Men oklok man aldrig känner
sin egen mages mått.

---

22. Eländig man och illasinnad
ler åt allt och alla.
Han vet ej, vad han veta borde,
att han själv ej är fri från fel.

24. Ovis man tror alla vara
vänner, som vänligt le.

19,1. Låt de övriga i laget ej för länge vänta på dryckeshornet!

Digitized by Google

Han fattar ej, om fiendskap smides,
när ibland sluga han sitter.

25. Ovis man tror alla vara
vänner, som vänligt le.
Tydligt det blir, när till tinget han kommer,
att blott få främja hans sak.

26. Ovis man allt tror sig veta,
får ostörd han vara i vrån.
Dock vet han ej, vad han bör svara,
när andra hans omdöme pröva.

27. Ovis man, som bland andra kommer,
helst bör hålla sig tyst.
Ingen vet, att han intet kan,
om ej för ymnigt han ordar.

29. Den som aldrig tiger, talar för mycket
av ord utan mening i.
Hastig tunga, som ej hålles i styr,
ofta kacklar sig ofärd.

31. Han tycker sig klok, som tager till flykten,
en gäst, när han hånat en gäst.
Föga den anar, som flinar vid gille,
om fiender vid bordet han fick.

32. Många män äro milda till sinnes,
men kivas gärna vid gille.
Upphov det ger alltid till strider,
att gäst söker tvist med gäst.

35. Bryt upp i tid! Man bör ej vara gäst
ständigt på samma ställe.
Kär bliver led, om för länge han dröjer
under en annans tak.

Digitized by Google

36. Ett hem är oss bäst, fast bräckligt och ringa.
Hemma är herre envar.
Två getter blott och boning av flätverk
är bättre än tigga sitt bröd.

37. Ett hem är oss bäst, fast bräckligt och ringa.
Hemma är herre envar.
Dens hjärta blöder, som bedja skall
om mat till varje mål.

---

34. Lång omväg till ovän är,
om hans boning ock står vid din stig.
Men till god vän är vägen gen,
om också fjärran han for.

39. Ej fann jag så givmild eller gästfri en man,
att ej han åt gåvor gladdes,
ej heller så föga fägnad av gods,
att led är den lön, som han får.

40. En man, som gods och guld vunnit,
skall ej längre i brist leva.
Ofta får ovän, vad man ämnat åt vän;
mycket går värr, än man väntat.

41. Med vapen och kläder din vän du glädje!
Själv du vet det väl.
Genom gåvor och gengåvor blir gammal vänskapen,
om annars det vill sig väl.

42. Emot sin vän skall en vän man vara
och gälda gåva med gåva.
Skratt skall man med skratt löna,
och list med lögn möta.

36,3. Byggnader av flätverk, som tätades med lera, voro i äldre tid vanliga, men under vikingatiden bevis på yttersta fattigdom.
34—52. Vänskapen.

Digitized by Google

43. Emot sin vän skall en vän man vara,
mot honom och hans vän.
Men mot sin oväns vän skall ingen man
någonsin vän vara.

44. Har du funnit en vän, som du väl tror,
och vill dock gott av honom hava,
förtrolig skall du vara och vängåvor skifta
och ofta hans sällskap söka.

45. Har du en annan, som du illa tror,
och vill dock gott av honom hava,
fagert skall du tala men falskt tänka
och list med lögn gälda.

46. Det gäller ock den, som du illa tror,
i vars sinne du anar svek,
le skall du mot honom och listigt tala;
lönen må gåvan bli lik.

47. Ung var jag fordom, och ensam jag for;
då kom jag vilse från vägen.
Rik mente jag mig, då en annan jag mötte:
man är mans gamman.

49. Två män av trä på marken stodo;
jag klädde kläder på dem.
Kaxar de tycktes, när de klutarna hade;
en naken får nesa lida.

50. Furan murknar, som på marken står ensam;
värn ge ej bark eller barr.
Så är ock den man, som ingen älskar;
vi skall han länge leva?

51. Mer het än eld med osäkra vänner
brinner fem dar vänskapen varm,
men slocknar fort, när sex det blir,
och bytes i bitterhet bort.

Digitized by Google

52. Ej ständigt ge bort blott stora gåvor!
Ofta får för litet man lov.
Med en kant av mitt bröd och en klunk av min dryck
vann jag en vän på min väg.

---

8. Lycklig är den, som leva får
i ära och mänskors ynnest.
Otryggt är allt, som man äga skall
uti en annans bröst.

9. Lycklig är den, som i livet vinner
ära och vett för sin vandel.
Ty onda råd ofta man fått
utur en annans bröst.

15. Tystlåten, klok en kungason vare,
och dristig i striden han stånde.
Munter och glad var man vare,
medan sin bane han bidar.

16. En ovis man tror sig evigt få leva,
om väl han sig vaktar för strid.
Men åldern ger honom ingen frid,
om ock honom spjuten spara.

23. En oklok man kan aldrig sova
och ängslas för allt och alla.
Matt han är, när morgonen gryr,
och all hans oro är kvar.

48. Glad lever en man, som är modig och givmild;
sällan närer han sorg.
Men en feg man fruktar för allt;
var gåva grämer en snål.

8—56. Hur lever man lyckligt och sorglöst?

Digitized by Google

54. Blott måttligt klok en man bör vara,
aldrig alltför klok.
För den är livet mest lyckligt att leva,
som i mycket erfaren är.

55. Blott måttligt klok en man bör vara,
aldrig alltför klok.
Ty en klok mans sinne blir sällan glatt,
om uti allt han är klok.

56. Blott måttligt klok en man bör vara,
aldrig alltför klok.
Sitt öde på förhand må ingen känna!
Så sinnet är friast från sorg.

---

38. Från sina vapen ej vike en man
på fältet ett enda fjät.
Ty ovisst är att veta, när ute på vägen
spjutets spets kan tarvas.

58. I otta stå upp, om en annans gods
eller liv du äga önskar.
Sällan ett lår får en liggande ulv
eller seger en sovande man.

59. I otta stå upp, har du arbetare få,
och skynda själv till ditt verk.
Mycket försummar den om morgonen sover.
Den raske till hälften är rik.

63. Att fråga och tala tillhör en vis,
om han vill kunnig kallas.

65. För de ord, som en annan man säger,
ofta får man bittert böta.
(63.) En må veta det, icke två,
äro de tre, så vet det all världen.

38—65. Spridda råd: vaksamhet, verksamhet, försiktighet.

Digitized by Google

68. Elden är det bästa för alla som leva
och solens syn,
om också sin hälsa man äga får
och leva från laster fri.

69. Helt osäll är ingen, om ock usel till hälsan:
en är av söner säll,
en utav fränder, en av sitt gods,
en av välfyllda värv.

70. Bättre är leva än ligga där livlös;
blott han lever, en karl får nog ko.
Eld såg jag ryka på den rikes härd,
men död låg han utanför dörren.

71. Den halte rider, den handen mist, blir herde,
den döve är duglig i strid.
Blind är bättre än att bränd vara;
ett lik är ej någon till nytta.

72. Bättre är en son, om ock sent han är född,
först efter faderns död.
Bautastenar sällan man ser vid vägen,
om ej frände över frände dem rest.

76. Bort dör din hjord, bort dö dina fränder,
bort dör ock du en gång.
Men aldrig dör den mans rykte,
som vetat att vinna ett gott.

77. Bort dör din hjord, bort dö dina fränder,
bort dör ock du en gång.
Men ett jag vet som aldrig dör:
domen över en död.

68—77. Livet prisas. Även med sjukdom (69), fattigdom (70) eller lyte (71) är det värt att leva. Högre än hälsa, gods, fränder, ja livet självt står dock det som varar längre än livet: ättens bestånd (72) och äran (76, 77). Den är det högsta goda.

Digitized by Google

Det gamla Sigurdskvadet.

I Eddasångernas huvudhandskrift (Codex regius) saknas ett helt lägg blad. Av de dikter, som ha stått upptecknade å dessa, finnes så gott som intet i behåll. Förlusten har beklagligtvis drabbat även det ålderdomliga kvädet om Sigurds och Brynhilds död; förra hälften av detta är sålunda försvunnen. Trots sitt fragmentariska skick hör emellertid det bevarade brottstycket till det vackraste, den gamla hjältediktningen har att uppvisa: kraftigt och enkelt i stil, imponerande i framställningen av den tragiska sagans gestalter.

Under ett samtal med Gudrun har Brynhild funnit, att hon blivit bedragen (se sid. 165). Genom det mot henne begångna sveket, vari även Sigurd medverkat, har hon bringats att ovetande bryta den ed, som hon hade avlagt, att aldrig taga någon annan till man än den främste av alla hjältar, han som kunde rida genom den förtrollade elden kring hennes borg. Detta har Sigurd gjort, men i Gunnars gestalt, och trogen sitt löfte har hon blivit dennes maka.

Stum och dyster fattar nu Brynhild sitt beslut. Sigurd måste dö; men själv vill hon ej heller längre leva med den ovärdige Gunnar utan följa Sigurd i döden. Hon söker därpå övertala sin make att dräpa Sigurd och lyckas till sist, då hon lögnaktigt föreger, att Sigurd handlat svekfullt mot Gunnar.

Gunnar kallar nu till sig sin broder Hogne. Till honom sade han, att han ville dräpa Sigurd, emedan denne hade svikit honom mot tro och loven, »och vi skola då ensamma råda över både guldet och riket». Men eftersom de båda med dyra eder voro förbundna i fostbrödralag med Sigurd, förmådde de sin halvbroder Guttorm att utföra nidingsverket.

Hogne till Gunnar:

1. — — — —

»Vartill är Sigurd saker funnen,
att du vill taga den tappres liv?»

Digitized by Google

Gunnar:

2. »Mig har Sigurd svurit eder,
svurit eder, och alla brutit.
Då han svek mig, när dock han borde
ha ederna hållit allra trognast».

Hogne:

3. »Dig har Brynhild, driven av vrede,
eggat till dådet, att uppväcka sorg.
Hon unnar ej Gudrun att äga slik make.
Åt dig hon unnar icke sig själv».

4. Ulv svedde några, orm skuro några,
några gåvo åt Guttorm av vargen,
innan de kunde sin ondska mätta
och händerna lägga på härskarn den kloke.

5. Sigurd blev dödad söder om Rhen.
Från trädet korpen kraxade högt:
»I ert blod skall Atle eggarna färga,
då edsbrottet kuvar krigarnas stridskraft».

6. Ute stod Gudrun, Gjukes dotter.
Till orda tog hon och yttrade detta:
»Var är nu Sigurd, segrares herre,
då mina fränder främst rida hemåt?»

7. Svar gav ensam av alla Hogne:
»Vårt svärd fällde Sigurd. I sorg hos den döde
med hängande huvud står hästen den grå».

10. Då skrattade Brynhild — i borgen det genljöd —
av allt sitt hjärta den enda gången.
»I länge fån styra landet och folket,
då frejdstore fursten är fälld av eder.»

4. Genom vargkött och ormkött skulle Guttorm få mod och kraft till dråpet. 5. *Atle*, Brynhilds broder; *krigarna*, d. v. s. Gunnar och Hogne. Trolösheten mot Sigurd skulle vålla deras undergång.

Digitized by Google

11. Då sade Gudrun, Gjukes dotter,
»Aldrig hörda ord du talar.
Må gudarna vredgas på Gunnar för dråpet!
Hämnd skall drabba hans hatfulla sinne.»

12. Fram led på kvällen. Kraftigt var drucket
vid vänligt samspråk om varjehanda.
Komna i sängen somnade alla.
Blott Gunnar låg där länge vaken.

13. Tyst han låg där, en lem han ej rörde.
På härens hövding i hugen dröjde,
vad ifrån trädet de talat de båda,
korpen och örnen, vid krigarnas hemfärd.

14. Då vaknade Brynhild, Budles dotter,
sköldungadisen, när dagen knappt randats.
»Om eggad, om avrådd, då ont dåd är fullgjort,
min sorg vill jag yppa eller ock dö.»

15. Alla tego vid orden, som fälldes.
Ej kunde man fatta slikt kvinnoskick
att tala med heta tårar om gärning,
vartill med löje på läppen hon eggat.

Brynhild:

16. »Gruvligt det var mig, Gunnar, i drömmen.
Kallt var rummet, kall var min säng.
Rövad all glädje red du, konung,
fjättrad i bojor, av fiender bortförd.

Från nivlungaätten är nu gången
dess ädlaste livskraft. Edsbrott er tynger.

14. *Sköldungadisen,* kvinna av sköldungaätt, av kunglig börd. 16,3,4. Brynhilds ord återge en skräcksyn i drömmen. 16,5. *Nivlungaätten,* Gjuke och hans avkomlingar.

Digitized by Google

17. Du glömmer till fullo, Gunnar, hur samman
i bådas fotspår ert blod har flutit.
Du illa har lönat för allting honom,
som alltid har satt dig på yppersta platsen.

18. Det röntes tydligt, när ritten han gjorde,
modig i hågen, min hand att vinna,
hur härjarn av härar dock höll de eder,
som han hade avlagt till unge fursten.

19. Sitt flammande sårspö, med fästet guldprytt,
lät mäktige kungen mellan oss ligga.
I eld dess eggar utantill härdats,
ur deras inre av etter det blänkte».

17. Vid ingående av fostbrödraskap läto de två vännerna sitt blod blandas i en grop eller i spåren på marken efter bådas fötter. 18,3. *Härjarn av härar*, Sigurd. 19,1. *Sårspö*, svärd. — Brynhild återkallar nu, innan hon dör, sin falska beskyllning mot Sigurd: han har hållit sin ed, det är Gunnar, som har brutit sin. Förmodligen har en gång i slutet av dikten funnits ännu ett par strofer, i vilka Brynhild förklarade, att hon icke ville leva längre utan följa den hjälte, vars död hon vållat.

Digitized by Google

Gudruns klagan.

Sigurdskvadet har en gång, i sitt ursprungliga skick, framställt den tragiska hjältesagans huvudhändelser. Även i det bevarade brottstycket se vi lätt, att det är själva handlingen, som intresserat diktaren. Den framhäves skarpt, under det allting annat, reflexioner och stämningar, skjutes åt sidan. Till och med dialogen tjänar till att föra handlingen framåt. Av denna art äro ett flertal av de berättande dikterna i Eddan (jfr Trymskvida). — *Gudruns klagan* däremot dröjer vid en enskild situation i sagan. Den rör sig inom en kort tidrymd: mellan dråpet på Sigurd och Brynhilds död. Huvudvikten är ej längre vid vad som sker utan vid stämningen och själsanalysen. Skalden vill ej så mycket berätta som fastmera förklara och belysa. Vi se de väldiga händelserna spegla sig i de handlandes eget själsliv. Sorgens förstening hos Gudrun löser sig i tårar och veklagan över den härlige hjältens fall. Tonen blir en smula känslosam, stilen bredare och ordrikare. Det lyriska träder starkare i förgrunden. Elegiska situationsbilder av detta slag bilda en grupp inom Eddan, som anses vara yngre än de enkla episka dikterna.

Gudrun satt hos den döde Sigurd. Hon grät icke, såsom kvinnor eljes bruka, men hon var färdig att brista av sorg. Både kvinnor och män kommo till henne för att trösta henne, men det var ingen lätt sak. Det är en allmän sägen, att Gudrun hade ätit av Fåvnes hjärta och därigenom hade fått förmåga att förstå fåglars tal. Följande är också diktat om Gudrun.

1. Då bar Gudrun döden i hågen,
   när hon satt sorgfylld vid Sigurds lik.
   Högt hon grät ej, händerna vred ej,
   klagade icke, som kvinnor pläga.

2. Till henne kommo kloka jarlar.
   Sorgens förstening sökte de lösa.
   Men Gudrun fick ej gråtens hugnad,
   och bröstet var färdigt att brista av sorg.

Digitized by Google

3. Jarlars hustrur, höga till ursprung,
sutto hos Gudrun, guldglansprydda.
Sin levnads sorger sade de alla.
Envar då talde, vad tyngst hon burit.

4. Då talte Gjavlaug, Gjukes syster:
»Glädjelösast jag lever på jorden.
Fem dådrika makars död har jag lidit,
åtta bröders, och ensam får leva».

5. Men Gudrun fick ej gråtens hugnad.
Så hon sörjde slagne maken,
av kval förstenad vid konungens lik.

6. Då talte Härborg, hunnernas drottning:
»Sorgens tunga mig tyngre har drabbat.
Med min make mina sju söner
i samma stridslek söderut föllo.

7. Fader och moder, fyra bröder
dräptes av vinden på vida havet,
då sjöarna bräckte mot skeppens bord.

8. Själv måste jag ansa de ädlas kroppar,
själv dem smycka, själv dem jorda.
Det allt har jag lidit ett enda halvår,
och ingen sade ett ord till tröst.

9. Sedan blev jag samma halvår
tagen som byte, bortförd i träldom.
På hövdingens maka var morgon jag hade
kläder att skruda, skotvång att binda.

10. I svartsjuk vrede hon vresig snäste
och med hårda hugg drev på mig.
Ej någonsin herre i hus fann jag bättre,
men aldrig värre var väl en husfru».

Digitized by Google

11. Men Gudrun fick ej gråtens hugnad.
Så hon sörjde slagne maken,
av kval förstenad vid konungens lik.

12. Då talte Gullrand, Gjukes dotter:
»Fast vis, blott föga, fostermoder,
mäktar du unga makan trösta».

13. Lakanet hastigt hon lyfte från Sigurd,
hon vände hans kudde, vred den mot makan.
»Se din käre! Kyss hans läppar,
som slöt du i famnen fursten i livet!»

14. Blott med en enda blick såg Gudrun:
håret blodat på härskaren såg hon;
brusten var blicken, som brann så glansfull,
den höges hugborg av hugg var skuren.

15. Och mot bolstret böjd hon nedsjönk,
håret löstes, hyn fick rodnad,
ett regn av tårar rann i skötet.

16. Då grät Gudrun, Gjukes dotter;
tätt och ymnigt tårarna föllo.
Och gässen skreko gällt från gården,
de härliga fåglar, som den höga ägde.

17. Då talte Gullrand, Gjukes dotter:
»Eder kärlek har ypperst varit
av alla mänskors ovan mullen.
Om ute, om inne, aldrig du kände
glädje, min syster, om Sigurd ej var där».

14,4. *Hugborg,* modets borg, d. v. s. bröstet.

16,3. *Gässen* höllos fordom som prydnadsfåglar och voro högt skattade.

Digitized by Google

Gudrun:

18. »Så var min Sigurd bland söner till Gjuke
såsom en spjutlök, som spirar ur gräset,
och så över furstar som flammande stenen,
ädelstenen, i ädlings pannband.

19. Då syntes jag också för siklingens kämpar
mer hög än alla Härjans diser.
Nu är jag så liten, som lövet ter sig
på sälgens kvistar, då min konung är fallen.

20. I bänken jag saknar, i bädden desslikes,
min vän och förtrogne. Det vålla Gjukes
söner, de vålla mitt ve, det svåra,
sin syster de vålla sorgens tårar.

21. Landet I öden på ädla kämpar,
så som I hållen svurna eder.
Ej får du, Gunnar, av guldet njuta,
men skatten skall bliva din bane slutligt;
den ed, du har svurit Sigurd det vållar.

22. I gården var ofta glädjen större,
som när min Sigurd sadlade Grane
och därpå de foro att fria till Brynhild,
den osällt elända, i osäll timma».

23. Då talte Brynhild, Budles dotter:
»Måtte hon aldrig få man och barn,
som gav dig, Gudrun, gåvan att gråta
och makt till att tala i morgonens stund!»

24. Då talte Gullrand, Gjukes dotter:
»Tig, du avskum, med ord som dessa,
du ädla furstars olycksnorna,
av vefullt ödes vågsvall kringvräkt!»

19,1. *Siklingen*, fursten. 19,2. *Härjan*, Oden; *Härjans diser*, valkyrjorna.

Digitized by Google

27. Stödd mot stolpen sin styrka hon uppbjöd.
Då brann på Brynhild, Budles dotter,
eld ur ögat; etter hon fnyste,
när hon såg Sigurd sargad ligga.

Gudrun gick därifrån bort till skogs i öde marker och fortsatte ända till Danmark samt vistades där sju halvår hos Tora Håkonsdotter.

Brynhild ville icke överleva Sigurd. Hon lät dräpa åtta av sina trälar och fem trälinnor. Därpå stack hon sig till döds med sitt svärd.

Digitized by Google

SKALDEKVÄDEN

Digitized by Google

Digitized by Google

Sonatorrek.

("Förlusten av söner").

Av Egil Skallagrimsson.

Sonatorrek (»förlusten av söner») diktade Egil i anledning därav, att hans älsklingsson Bodvar drunknat (sid. 16 f.).

1. Tungt mig är att tungan röra
med sorgens vågskåls sänkande tyngd.
Ej är att hoppas på Odens rov,
att lätt det skall hämtas ur hugens gömsle.

2. Sorgens börda bringar detta:
ur tankens hem ej tvingas lätt
det fägnefynd, Friggs fränder en gång
bringat från jättars boningar fram.

3. — — — —
— — — —
Jättens halssår högljutt tjuta,
där min fader funnit sin grav.

4. Ty nu min ätt vid änden står
likt stam i skogen, den stormen slagit.
Ej fröjdefull man frändeliks
lemmar från gården till graven bär.

5. Min faders fall först likväl,
min moders slut jag säga vill.
Det ämnet för sång, med sånger lövprytt
ur ordens gård ut jag bär.

$1_{,2}$. »Den för sången nödiga luften.» $1_{,3}$. *Odens rov* var skaldemjödet; detsamma åsyftas ($2_{,3,\ 4}$) med *det fägnefynd, som Friggs fränder* (d. v. s. åsarna) *en gång bringat hem ur jättarnas värld.* 'Skaldemjödet' (den dryck varmed Oden kunde förläna skaldegåvan) står här i st. f. 'sången'. 3. Första delen av strofen är skadad och obegriplig. $3_{,3}$. *Jättens halssår* = Ymes blod = havet.

Digitized by Google

6. Men svår var att lida den lucka, böljan
bröt i min faders frändehägnad.
Min sons rum, som svallet gjort tomt,
jag ofyllt vet och öppet stå.

7. Mycket Rån rivit från mig;
dem jag mist, som mest jag älskat.
Havet har slitit släktens band,
en starkt tvinnad tråd av mig själv.

8. Kunde med svärd min sak jag främja,
ölskaparns tid ute nu vore.
Kunde jag dräpa Kåres broder,
sorg skulle ängsla Äges hustru.

9. Mig icke det syns, som ägde jag makt
att fullfölja saken mot sonens bane,
och så för allas ögon står,
att utan hjälp är åldrig man.

10. Mig har havet mycket berövat
— tungt är fränders fall att tälja —
se'n ättens värn, min väne son,
ur livet vikit till lycklig ort.

11. Jag vet förvisst: det växte i honom
härligt ämne till ädel man,
om sköldträdet mogna hunnit,
förrn honom Här-Gauts händer tagit.

12. Alltid följde han fadrens bud,
även om alla annat sade;
han mig höll i hemmet uppe,
min kraft ständigt stödde han mest.

7,1. *Rån,* havsgudinnan, Äges hustru. 8,2. *Ölskaparn* kallas Äge, därför att han enligt en bekant myt bryggde öl åt åsarna (jfr strof 18). *Kåres broder* = Äge. 9,2. *Bane* = baneman. 11,3. *Sköldträdet,* krigaren, ynglingen. *Här-Gaut* = Oden.

Digitized by Google

13. Att broderlös i livet jag är
uti mitt sinne ej sällan kommer.
När kampen häves, härpå tänker,
härpå grubblar gubben ofta,

14. vem annan, som står stark vid min sida,
mig villigt stöder i våldsam kamp.
Det tarvas ofta mot tvistgirige.
Varsamt jag flyger, när vännerna bortdö.

15. Man att lita på letas fåfängt
bland allt folket — — —
Fränders mördare, mörksinnade,
byta mot ringar bröders lik.

16. Så ock sägs, att son ej ersätts
för den, som icke avlar en själv,
ingen heller hörde man sådan,
att den broderlöse han broder vorde.

17. Ej mer jag gläds av mänskors sällskap,
även om frid av alla hålles.
Till luftig boning sig lyfte min son,
min hustrus gosse, till gångna fränder.

18. Den som åt åsar ölet bryggde,
fyllt med hat sin hug mot mig.
Snart jag mäktar i sorgens natt
icke mitt huvud upprätt hålla,

19. sedan min son snabbt ur världen
av häftig dödsbrand dragen blev,
han som från last och lyte sig höll
och ej gav belackare att lasta rum.

19,2. *Dödsbrand*, feberhetta, sjukdom. Här åsyftas sonen Gunnar, som dött kort före Bodvars drunkning.

Digitized by Google

20. Än jag minns, när mänskors vän
höjde till gudars hemvist opp
ättens träd, uppväxt ur mig,
min hustrus ädla ättegren.

21. Jag vänskap ägde med uddars drott,
trygg jag var i tro på honom,
tills sin vänskap vagnhärskarn,
segergivarn, svek mot mig.

22. Ej utav kärlek till åsars förste
jag Viles broder vördnad ägnar;
åt mig har dock Mims vän skänkt
lindring i sorgen, som smärtan lättar.

23. Fenres fiende, den vid fejder vane,
mig gav en ädel idrotts gåva
och det sinnet, som smygande list
förvandlar i öppen ovänskap.

24. Tungt mig nu är. Tvägges fiendes
köttsliga syster syns på näset.
Dock glad jag skall med gott mod,
med oböjd håg Hel förbida.

20,1. *Mänskors vän* = Oden. Denne kallas också *uddars drott* (spjutherren), *vagnhärskaren, segergivaren* (str. 21), *åsars förste, Viles broder, Mims vän* (str. 22), *Fenres fiende* (str. 23), *Tvägge* (str. 24). 24,1. *Tvägges* (= Odens) *fiende* är Fenresulven. Dennes syster är Hel, dödsgudinnan. Märkligt är, att flera olika föreställningar om själens fortvaro efter döden möta oss i denna dikt: (str. 24) Hel står på näset, varest Skalla-Grims gravhög reser sig och där nu även Bodvar blivit begraven; den döde tänkes sålunda bo i högen; i str. 17 är däremot luften uppehållsorten för de avlidnas andar; str. 20 förutsätter slutligen ett Valhall, dit åtminstone alla dugande män efter döden skulle komma.

Digitized by Google

Bersoglisvisur.

("Öppet språk").

Av Sigvat Tordarson.

Sigvat Tordarson är en bland de märkligaste av de isländska fornskalderna, den av dem, som i uppfattning av livet och dess förhållanden såväl som ifråga om det uttryck, han i bunden form gav åt sina tankar och känslor, har den modernaste prägeln, på samma gång som hans dikter likväl utmärkas av den uttrycksfulla korthet samt den manliga och stolta klang, som ger en sådan lätt igenkännlig särprägel åt den fornisländska skaldekonsten.

Sigvat var islänning till börden. I unga år, omkring 18 år gammal, kom han till Norge, kort efter det att Olov Haraldsson lyckats lägga detta sina fäders rike under sig (1015). Genom en dikt vann han konungens gunst och bibehöll den sedan ända till dennes död (1030). Sigvat gengäldade den ynnest, som kom honom till del, med en tillgivenhet, som levde kvar i hans själ hela hans liv igenom. — Även hos Olovs son, Magnus den gode, som 1035 vann Norges krona och vars gudfader och namngivare Sigvat varit, stod denne i hög ynnest. Och det var under Magnus' regering, som hans öppenhjärtlighet och skaldeförmåga i förening genom den ryktbara dikten Bersoglisvisur till konungens och landets fördel firade sin största och skönaste triumf.

Konung Magnus fyllde i början av sin regering de förhoppningar, som Norges folk ställt på honom. Ingen förföljelse ägde rum mot dem, som varit huvudmän för norrmännens resning mot hans fader; det förflutna syntes glömt. Men knappt hade Magnus befästat sin makt i landet och betryggat det mot anfall från Danmark, förrän han helt och hållet ändrade uppförande. Flera av dem, som varit hans faders motståndare, måste fly ur landet; andra fingo sina gods indragna eller straffades på annat sätt.

Missnöjet blev allmänt, och folket i Sogn började bereda sig till ett uppror, som utan tvivel skulle ha givit upphovet till ett allmänt inbördes krig. När Magnus erfor, vad som förehades, ämnade han rycka mot Sognborna med det folk, som han hade hos sig. Detta ville hans vänner hindra. Tolv av dem samlades till rådplägning och beslöto därvid att genom lottning utse en bland sig att upplysa konungen om hur allmänt missnöjet i landet var samt om orsaken härtill. När lottdrag-

Digitized by Google

ningen ägde rum, ställde man så till, att lotten föll på Sigvat. Sigvat utförde sitt uppdrag genom den märkliga dikt, som kallas Bersoglisvisur.

1. Jag var hos den gram, som glimrikt
guld gav de drottenhulde;
kungen med rykte sig riktat,
rikligt korpar med likkött.
Fullkäck här såg jag falla;
föda gav överflödigt
visens son åt vassögd
varg med klinga, som sargar.

2. Mitt följeskap väl jag fullgjort,
din fader behag till det hade.
Freden fägnar nu tegnar
till frikostig gram, o sikling!
Hål var det ej i hären,
där härglad jag stod med svärdet
i skatens skara; med småträd
skogen tätare fogas.

3. Magnus, din fader modfull
med sin flock genom leden
av krigsmän trängande tvang sig,
där kämpar vreda stredo.
Arv efter gäve jovrar
järnhårt Olov så värnat,
att hjältars hjärtan skallrat;
så gick han fram i kampen.

1. Sigvat börjar dikten med att erinra Magnus om hans faders, konung Olovs, lysande tapperhet. *Gram, vise* = konung.

2, 3. Men Olov älskade icke såsom konung striden för dess egen skull; han kämpade endast för att bereda frid åt sitt folk och betrygga sin ärvda rätt till Norges rike. Och ehuru Sigvat icke var någon stor krigare, gjorde även han som sin konungs följesman sitt bästa för att bereda seger åt denne. *Tegn* = kämpe. *Sikling, skate, jovur* (pl. *jovrar*) = konung, hövding.

Digitized by Google

4. Han hettes, som föll vid Fitjar,
folkgod; han straffade blodigt
fienders rån men rönte
i riket kärlek ej sviklig.
Fast höll vid lagar, som fostre
folkmild till Adalsten gillat,
mängdens sinne; av minnet
männen fördröjas ännu.

5. Kungar ej orätt korats
av karlars mängd och av jarlar,
ty Olovar båda allas
ägor frid läto fägna.
Tryggves son heligt, lik hugfast
Haraldsarving, bevarat
den lag, dessa namnar lämnat
åt landet, rättvis i sanning.

6. Följt dig har jag, hilme,
den höst, då du kom från öster.
Ensam allt land, stille,
det anses, förtrycka kan du.
Vårt folk från dess hem tycktes himlen
med handen ha ryckt; så sig fann det
lovdungsson, då du levde
och land du krävde och vann dig.

4. De konungar, som folket älskat, hade varit tappra och dugliga, men de hade också vetat att iakttaga de lagar de besvurit. Så hade varit fallet med Håkon den gode, »han som föll vid Fitjar» (961), vid vars minne folket ännu tvekade att göra uppror, hur berättigat ett sådant också kunde vara. *Fostre* (= fosterson) *till Adalsten:* Håkon, Harald hårfagres yngste son, uppfostrades av den engelske konungen Ethelstan.

5. Även Olov Tryggvason och Olov Haraldsson hade visat, att de förtjänade det förtroende, som folket satt till dem. De skänkte frid åt sitt folk, och sina undersåtars egendomsrätt kränkte de ej, såsom Magnus gjorde.

6. De förhoppningar, som Norges folk fäst vid Olov den heliges son, hade varit stora. *Hilme, stille, lovdung* = konung, hövding.

Digitized by Google

7. Jag meddelat Magnus' fader
mörkord om svek, som spordes
hätsk mot hilmen fällas
och höra jag fick med mitt öra.
Med redbart sinne jag sade
allt sådant för härskare dådrik
— ty vacklande var jag icke —
trots vetskap, att fara blev retad.

8. Låt vrede ej råka dem råd ge,
när rent de säga sin mening!
Det rödjer, räse, för Eder
till rykte en väg med lycka.
Ljuger ej landsfolket, lagar
längre ej äro, vad tengeln
lovat i Ulvsund, men ändrats
och äro nu värre att bära.

9. Avrått jag har, får jag höra
då hilmen mot sygner ville
hasta att folkkamp fresta;
jag far dock, om strid det varder.
I vapen far jag att värja
väl min kung, i själen
lysten till svärdsklang. — Hur länge
skall landet i söndring stanna?

7, 8. Nu däremot såg det ut, som om folket, vars förhoppningar Magnus hade svikit, med vrede kunde vända sig från konungen. Men ännu kunde allt bli gott igen, om blott denne med tålamod ville höra uppriktiga råd från sina vänner. Sigvat ville säga honom sanningen, liksom han hade varit van att oförskräckt uttala den inför konung Olov. Magnus hade brutit de löften han givit, då folket hyllade honom som sin konung (i Ulvsund). *Räse, tengel* = konung, hövding.

9. Sigvats fiender hade sökt göra troligt, att han av feghet rått konungen att undvika strid med sina uppstudsiga undersåtar, men detta var ej sant; krävdes det, så skulle skalden nog visa, att han ägde mod. *Sygner* = invånarna i Sogn.

Digitized by Google

10. Vem sporrar dig härtill, herre
hämdsträng (för ofta i svängning
härdade eggar har du),
hållskygg ditt löfte att rygga?
Allmogens tengel alltid
ordfast vara borde.
Ej brott mot din loven, lovdung
lansbraks-ökande, anstår.

11. Vem sporrar dig, härdånets herre,
att hugga ned boskap i vrede?
För våldsam är säkert sikling,
när slikt han begår inom riket.
Till bragning ung sig ingen
än med slikt råd vände.
Landsfolket ledsnat att plundras
längre. Nu vredgas mängden.

12. Svårt är, att åldringar alla
oblide hota. Skrida
till kamp emot kungen de ämna
— klaras i tid bör slik fara —.
Tingsmännen huvudet hänga,
hava sina näsa begraven
i kappan. Å folket fallen
fruktansvärd tystnad är det.

10, 11. Efter den plötsliga frågan i str. 9 fortsätter Sigvat sina skarpa förebråelser mot Magnus. Det var ej hans vänner, som rått honom till hans orättrådiga och våldsamma framfärd mot sitt folk. *Bragning* = konung, furste.

12—14. Det var ej endast unga brushuvuden, som på grund av konungens uppträdande ville hämnas på honom. Nej, hela folket, och ej minst de gamle, ärnade med våld möta övervåldet och laglösheterna från konungens sida. Smygande spred sig missnöjet i allt tätare kretsar. *Varma sårens tårar* = blodet; *blodets hök* = korpen.

Digitized by Google

13. Dig, tjuvars tuktare, akta
för tal, som kring här stal sig
bland männen! Blott måttligt handen
måtte du stympa, drotten!
Vän till varsamhet varnar:
fast varma sårens tårars
hök du vårdar, hör dock,
hilme, vad bönderna vilja!

14. Bönderna *ett* tal endast
till avfall färdiga, hava:
»tegnars odal tengeln
tager ifrån dem mot lagen».
Som rån det räknar mannen,
när rättfånget fäderneättgods
åt gramens grevar han lämnar
på godtycklig vredes nycker.

15. Låt du nu arme njuta,
Norges sikling, lika
med höge hägnande lagar!
Håll, vad du lovat! Giv gåvor!

16. Ej orik på kunga-ära,
gav Olov mig myckna smycken.
Dryga på heder den digre
drottens håvor gåvos.

15. Konungen borde låta lagen lika skydda alla sina undersåtar och i stället för att plundra dem visa sig frikostig, men framför allt hålla sina löften till folket.

16—18. Till sist påminner Sigvat om huru Magnus' fader hedrat honom med sin ynnest och om att skalden burit konungen till dopet samt sålunda stod honom mycket nära. Hellre ville han dock draga ur Norge än se Magnus fortsätta på den orätta väg, han slagit in på. Men helst önskade Sigvat, att hans herre med det snaraste skulle ändra sitt uppförande, så att lagen kunde återvända i riket och konungen med ära kunde bruka sina vapen mot yttre fiender. Då skulle ock Sigvat med glatt mod dela alla ödets skickelser med sin konung. *Hårde-Knut,* Knut den stores son, konung i Danmark. *Oss knöt dopet tillhopa:* Sigvat var konungens fadder. *Haralds falkö* = Norge.

Digitized by Google

I härmännens hövdings livstid
på händerna båda ständigt
guld jag ägt, nästan aldrig
osälla vapen i stället.

17. Hädan vänds hugen hos Sigvat,
till Hårde-Knuts gård nu far den,
om Magnus ej vill med mildhet
mycken ge skalden lycka.
I följe med bådas fäder
fick jag mig ung med min tunga
gull, då jag, ännu i allo
oskäggig, var hos dem bägge.

18. Olovs son snabbslut jag önskar
på osällt mål; sent till kvällen
odjärvs ärenden sparas.
Oss knöt dopet tillhopa;
med dig helst jag levde och doge.
Drotten, jag talar måttfullt
och hovsamt. Med hårda svärdet
du Haralds falkö försvarar.

Så slutade Sigvat sin dikt. Sitt ändamål med densamma vann han. Magnus ändrade härefter fullständigt sitt uppförande och vann snart i ovanlig grad sitt folks kärlek.

Digitized by Google

Digitized by Google

INNEHÅLL.

Förord III

Ättesagor:

Ur Egil Skallagrimssons saga 3
Harald hårfager underlägger sig Norge. Skalla-Grim flyttar till Island (s. 3). — Egil Skallagrimsson hos konung Erik blodyx (s. 11). — Egil sörjer sin son Bodvars död (s. 16). — Egils ålderdom och död (s. 20).

Ur Sagan om folket i Laxådalen (Laxdölasagan) 23
En isländsk storbonde (s. 23). — Kjartan Olovssons resa till Norge (s. 34).

Gunnlaug ormstungas saga 41

Ur Njåls saga 77
Gunnar av Lidarände (s. 77). — Striden vid Rangå (s. 78). — Gunnar blir fredlös (s. 81). — Gunnars fall (s. 83). — Njål och hans söner (s. 87). — Hildegunn eggar Flose till hämnd (s. 87). — Njål och hans söner brännas inne (s. 89).

Konungasagor:

Sagoberättande och sagoskrivning 103
Sagoberättaren (s. 103). — Snorres företal till Norges Konungasagor (s. 105).

Hedendom och kristendom (Snorre) 108
Konung Håkon den gode tvingas att deltaga i ett offergille (s. 108). — Olov den helige kristnar Gudbrandsdalen (s. 110).

Slaget vid Svold (Snorre) 115

Olov den helige och hans bröder (Snorre) 126

Torgny lagman (Snorre) 144

Gudasagor. Ur Snorres Edda:

Tors färd till Utgårda-Loke 139

Tors fiske 149

Balders död 152

Digitized by Google

Forntidssagor:

Sagan om Sigurd Fåvnesbane och nivlungarna (ur Snorres Edda) 159
Striden på Samsö (ur Hervarar saga) 169

Eddasånger:

Trymskvida 177
Voluspå 183
Håvamål (urval) 191
Det gamla Sigurdskvadet 200
Gudruns klagan 204

Skaldekväden:

Sonatorrek ("Förlusten av söner") av Egil Skallagrimsson 211
Bersoglisvisur ("Öppet språk") av Sigvat Tordarson 215

Digitized by Google

Digitized by Google

Den äldre Eddan.

Tolkad av *Axel Åkerblom*. 2 delar. Första delen. Pris 12 kr.
Andra delen. Pris 12 kr.

Den bästa Edda-tolkning, som hittills framträtt på svenska.
Gustaf Cederschiöld i Göteborgs Handelstidn.

Den forna Nordens största andliga skatt är Eddan. Den är en verklig Mimersbrunn, som ger oss kunskaper i aldrig sinande flöde. Och nu ha vi fått en ny svensk tolkning av denna Edda, en tolkning som vittnar om djup och ingående sakkunskap, sann skaldehag och fint formsinne hos översättaren. Detta var visserligen ingen överraskning för dem som förut kände Axel Åkerbloms försvenskningar av fornskaldekväden. Tvärtom, för oss var det en given sak, att hans Eddaöversättning skulle komma att resa sig högt över alla tidigare. Men en glädje är det likaledes, att detta ytterligt krävande och mödosamma verk nu är fullfört, färdigt och utkommet . . . . Få nutida filologer förde väl så ha levat och älskat sig in i den fornnordiska skaldekonsten som Åkerblom. Och det lyser fram ur hans Eddatolkning, att den är ett verk av djup och innerlig kärlek . . . Den är ett förnämt konstverk på samma gång som ett alster av ingående lärdom. Den som utan att förstå isländska vill ta kännedom om Eddakvädena kan näppeligen välja bättre än att läsa denna tolkning. Framom nästan alla andra böcker av årets skörd bör den inköpas av alla bibliotek — och så många enskilda personer som möjligt . . . . När en pojke i skoåldern för trettio år sedan med förtjusning och lyftning läste Eddan i gamle Gödeckes visserligen rätt knaggliga, men dock av stark stämning burna tolkning, och när han därav fick outplånliga, för hela hans personlighet grundläggande intryck — vilken upplevelse måtte det då icke bli för svensk ungdom att lära känna de vördnadsvärda kvädena i den glansfulla, glidande form som Axel Åkerblom har givit dem!
Rolf Nordenstreng i Ord och Bild.

Redan formen är livgivande; hur starkt, friskt och rent är detta ej mot mycket av vår tids kling-klang. Hur har ej nordisk natur, både sommar och vinter, ljus och skugga, satt prägel på dessa sånger. Hur talar ej ett utpräglat raskynne därur, klart och självövertygande in i överdriften. *Docent Lennart Ribbing i Lunds Dagblad.*

Alla vänner av nordisk poesi måste med tillfredsställelse taga emot denna sällsynt väl utförda tolkning. Det är ett arbete som fyller mycket högt ställda krav såväl i vetenskapligt som i poetiskt avseende och är utan gensägelse vår hittills bästa tolkning av Eddan . . . Man får hoppas att denna nya tolkning skall tränga till en vidsträckt krets även utanför fackmännens och väcka kärlek till vårt fornarv i saga och sång. Boken är även försedd med inledning och ett stort antal väl valda förklaringar, varför inga svårigheter vid läsningen bör avskräcka någon.
Manne Eriksson i Dagens Tidn.

I. A. LINDBLADS FÖRLAG, UPPSALA.

Pris häft. kr. 3:50, inb. 4 kr.

Uppsala 192
Appelbergs
Aktiebolag

Inom kort utkommer: ***Fornsvensk litteratur.***
Läsebok för skola och hem av ELIAS WESSÉN.

Digitized by Google

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY
BERKELEY

Return to desk from which borrowed.
This book is DUE on the last date stamped below.

6Oct'48LH

24Aug'65AA

RECEIVED
JUN 14 '67 -2 PM

JUN 2 1976 6 5
Mly 2 -76

JUN 20 '78

LD 21-100m-9,'47(A5702s16)476

Digitized by Google

U.C. BERKELEY LIBRARIES
C039410751

Digitized by Google

Digitized by Google